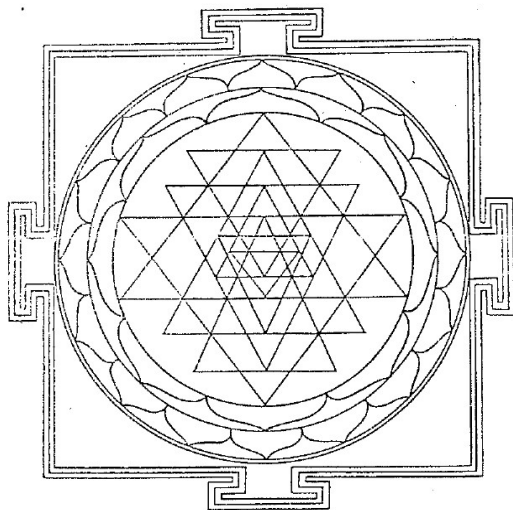

ΕΡΑΣΜΟΣ

DE LIBERO ARBITRIO

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ : ΝΙΚΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

ΕΡΑΣΜΟΣ

DE LIBERO ARBITRIO

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ : ΝΙΚΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΛΗΣΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

A1 Μεταξύ όλων των δυσκολιών, που δεν είναι λίγες στις Άγιες Γραφές, δεν υπάρχει ίσως λαβύρινθος περισσότερο πολύπλοκος από εκείνο της Ελευθέρας Θελήσεως. Αυτό το ζήτημα, πράγματι, αφού γοήτευσε κατά τρόπο θαυμαστό το πνεύμα των φιλοσόφων και μετά του παλαιών Θεολόγων, κρατά τώρα αποσχολημένο το πνεύμα των νέων Θεολόγων, αν και, όπως μου φαίνεται, με ένα μόχθο αρκετά δυσανάλογο αναφορικά με το αποτέλεσμα που επιτυγχάνεται. Δεν πέρασε πολύς χρόνος, έπειτα, που αυτό το ζήτημα αναζωογονήθηκε από τον Καρλοστάδιο και τον Εκκ, κατά τρόπο όμως μετριοπαθή, ενώ κατά τρόπο αρκετά πιο βίαιο το πρόσβαλλε εκ νέου ο Μαρτίνος Λούθηρος, με ένα αξίωμα το οποίο διευθύνεται ακριβώς κατά της Ελευθέρας Θελήσεως. Και μολονότι αυτός έλαβε αρκετές απαντήσεις, θα επέμβω και εγώ, σύμφωνα προς την επιθυμία των φίλων μου, ελπίζοντας ότι από την μικρή μας αντιπαράθεση θα εξέλθει κάποια πρόοδος προς διαφωτισμό της αλήθειας.

A2 Σ' αυτό το σημείο γνωρίζω ότι κάποιοι βουλώνοντας τα αυτιά τους θα αναφωνήσουν: "τα ποτάμια κατευθύνονται προς τις πηγές". Ο Έρασμος τολμά να συναγωνιστεί με τον Λούθηρο; Αλλά είναι σαν μια μύγα να παλεύει με έναν ελέφαντα. Για να τους εξευμενίσω, εάν φθάσω να επιτύχω λίγη ησυχία, τίποτα άλλο δεν θα κάνω φανερό, υπό τύπο εισαγωγής, παρά τούτο: ότι εγώ δεν έκανα ποτέ ομολογία Λουθηρανικής πίστης. Συνεπώς κανείς δεν πρέπει να αγανακτεί, δεδομένου ότι δημόσια εκδηλώνω την διαφορά μου από αυτόν. Πρόκειται στο βάθος για διαφορετικές γνώμες που συχνά διαχωρίζουν έναν άνθρωπο από έναν άλλο ' πολύ περισσότερο, λοιπόν, δεν πρέπει να απαγορεύεται το να διαφέρει κανείς από τον Λούθηρο επί κάποιου πράγματος ή το να συμμετέχει με αυτόν σε μία μετριοπαθή συζήτηση, εάν ο σκοπός είναι βέβαια το να συνεισφέρει για τον διαφωτισμό της αλήθειας. Βεβαίως δεν σκέπτομαι ότι ο Λούθηρος μπορεί να αγανακτεί εάν κάποιος διαφωνεί με αυτόν, δεδομένου ότι και ο ίδιος επιτρέπει στον εαυτόν του να επιτίθεται όχι μόνον σε όλους τους θεολόγους της Εκκλησίας, αλλά επίσης στις αλήθειες που διδάσκονται σε όλα τα σχολεία, σε όλες τις συνόδους και σε όλα τα διατάγματα των Ποντίφηκων. Πράγματι αυτό που ο ίδιος ομολογεί

δημοσίως και θέλει ειλικρινώς να κάνει, δεν πρέπει να είμαι επιτιμημένος σαν ένοχος από τους φίλους του, εάν έπειτα εγώ ο ίδιος το κάνω.

A3 Ακριβώς, λοιπόν, για να αποφύγω να ερμηνευθεί αυτή η αντιπαράθεση σαν μια πάλη μεταξύ μονομάχων, θα συζητήσω μόνο επί της θέσης του με αποκλειστικό σκοπό να κάνω να αναδυθεί με περισσότερη ευκρίνεια η αλήθεια από την σύγκριση των κειμένων και των διαφορετικών επιχειρημάτων, ακολουθώντας δηλαδή αυτό τον τύπο της αναζήτησης που περισσότερο από όλους είναι προσφιλής στους μελετητές. Και θα πραγματευθούμε μιας αντιπαράθεσης χωρίς προσφυγές σε ύβρεις, επειδή αυτό, αφ' ενός αρμόζει καλύτερα στους Χριστιανούς, αφ' ετέρου έτσι κατορθώνει κανείς να φτάσει καλύτερα στην αλήθεια, αντί να την χάσει από τα μάτια μέσα στην θέρμη της συζήτησης, όπως συχνά συμβαίνει.

A4 Βεβαίως δεν έχω ποτέ αγνοήσει πόσο λίγο είμαι προπαρασκευασμένος για αυτήν την δοκιμασία. Χωρίς αμφιβολία είναι δύσκολο να βρεις έναν άνθρωπο λιγότερο έτοιμο από εμένα για τέτοιου είδους πολεμικές, τις οποίες απεχθάνομαι από ένστικτο, συνηθισμένος όπως είμαι να κινούμαι στα ελεύθερα πεδία των μουσών, μάλλον, παρά να παλεύω σώμα με σώμα με το σπαθί. Και από το άλλο μέρος έχω τόσο λίγη κλίση να ξεσπώ σε επικυρώσεις δογματικώς βεβαιωτικές, ώστε περισσότερο εύκολα θα στρεφόμενοι σε θέσεις σκεπτικιστικές, κάθε φορά που αυτό θα μου ήτο παραχωρημένο από την εξουσία της Αγίας Γραφής ή από τις αποφάσεις της Εκκλησίας, στις οποίες υποβάλλω πάντα οικειοθελώς το συναίσθημά μου, είτε ακολουθώ είτε δεν ακολουθώ αυτό που με διατάζουν. Αυτή η διάθεση της ψυχής μου μου φαίνεται πάρα πολύ προτιμότερη από εκείνη κάποιων άλλων ανθρώπων, που επειδή είναι ζωηρά προσκολλημένοι στις δικές τους ερμηνείες, δεν επιτρέπουν κανείς να αντιτίθεται σ' αυτές, αλλά αντίθετα βιάζουν όλα τα κείμενα των Γραφών για να τα προσαρμόσουν στην ερμηνεία που υιοθετήθηκε μια για πάντα από αυτούς, συμπεριφερόμενοι σαν αυτούς τους νέους, που υπό το κράτος του άμετρου πάθους για ένα κορίτσι, ονειρεύονται ότι το βλέπουν παντού· ίσως, καλύτερα ακόμα, συμπεριφερόμενοι σαν αυτούς τους μαχητές, που αναμμένοι από την μάχη, μεταμορφώνουν σε βλήματα όλα τα πράγματα που πέφτουν στα χέρια τους, είτε είναι πιάτα είτε ποτήρια. Πως μπορεί να υπάρχει ήρεμη κρίση από θερμόαιμους αυτού του είδους; Και υπ' αυτές τις συνθήκες ποιο αποτέλεσμα θα μπορούσε κανείς να περιμένει από τέτοια συζήτηση,

παρά να σκεπαστεί από ύβρεις; Δυστυχώς θα είναι πάντα πολυπληθείς, εκείνοι για τους οποίους μιλά ο Απόστολος Πέτρος, λέγοντας "...άνθρωποι αμαθείς και ασταθείς που διαστρέφουν τις Γραφές προς τον χαμό τους" (Β' Πέτρου 3, 16).

A5 Τώρα, για να δηλώσω την γνώμη μου επί του ζητήματος της Ελευθέρας Θελήσεως, θα πω ότι οι γνώμες των αρχαίων περί αυτού , που υπάρχουν πολλές και διάφορες, δεν πείθουν παρά προς την διεύθυνση, κατά την γνώμη μου της αναγνώρισης κάποιας δυνάμεως στην ελεύθερη Θέληση. Από το άλλο μέρος διάβασα αυτό που ο Μαρτίνος Λούθηρος λέγει περί αυτού , το διάβασα δε προσπαθώντας να είμαι ουδέτερος, ωστόσο εάν κάποιο πράγμα αισθάνθηκα, αυτό υπήρξε το συναίσθημα που συνήθως αισθάνεται κανείς για ένα κατηγορούμενο εξαντλημένο κάτω από τα κτυπήματα της κατηγορίας. Πράγματι, μολοντί ο Λούθηρος έχει σπαταλήσει πολύ γνησιότητα και πολύ κόπο για να εκθέσει το θέμα του κάτω από όλες τις πλευρές, οφείλω να ομολογήσω ανοικτά ότι δεν με έχει ακόμα πείσει.

A6. Εάν κάποιος ήθελε να αποδώσει αυτό το αποτέλεσμα στην βραδύτητα ή στην αμάθεια του πνεύματός μου, ας είναι, εγώ δεν θα προσβληθώ , υπό τον όρο να επιτρέψει στους πιο βραδείς, τουλάχιστον για εκπαιδευτικό λόγο, να συναγωνιστούν με εκείνους που έχουν λάβει άφθονα το δώρο της αντιλήψεως από τον Θεό, πολύ περισσότερο αφού ο ίδιος ο Λούθηρος ελαττώνει στο ελάχιστο το μέρος που επιφυλάσσεται στην πολυμάθεια, για να αυξήσει κυρίως το μέρος που επιφυλάσσεται στην έμπνευση, έτσι ώστε τόσο συχνά να αποκαλύπτει στον απλό κόσμο, αυτό που αντίθετα αρνείται να αποκαλύψει στους περισσότερο σοφούς.

Αυτά τα λέω σε αυτούς που βαδίζουν κραυγάζοντας, ότι υπάρχει περισσότερη κουλτούρα στο μικρό δάκτυλο του Λούθηρου, παρά σε όλο το σώμα του Έρασμου. Θα περιοριστώ να ζητήσω από αυτούς τους κακόβουλους να μην θελήσουν να απαγγείλουν κάποια κρίση απερίσκεπτη εναντίον μου, δεδομένου ότι εγώ ο ίδιος δεν θα αφεθώ να επιρρίψω επί του Λουθήρου, σ' αυτή την συζήτηση, όλες τις γνώμες των Πατέρων της Εκκλησίας, των Συνόδων, των Πανεπιστημίων, των Παπών και του ίδιου του Αυτοκράτορα. Πιστεύω ότι έχω καταλάβει σε βάθος την άποψη του Λούθηρου . Ωστόσο είναι πιθανόν να αλλάξω γνώμη, πράγματι επιθυμώ να οδηγηθώ σε αυτό το ζήτημα σαν διαλεκτικός και όχι σαν κριτής, σαν κριτικός και όχι σαν δογματικός, έτοιμος να λάβω από οποιονδήποτε, οτιδήποτε είναι

πιο σωστό ή πιο σταθερά ορισμένο. Ωστόσο αισθάνομαι υποχρέωση και ευχαρίστως το ομολογώ, να θελήσω να ειδοποιήσω τα περισσότερα μέτρια πνεύματα να μην οργίζονται πάρα πολύ σε συζητήσεις τέτοιου είδους, για τί θα τραυματιζόταν η Χριστιανική φιλανθρωπία, ενώ θα έπρεπε να ενισχύεται το έλεος.

A7 Υπάρχουν, πράγματι. στις Αγίες Γραφές, άδυστα απόκρυφα, που ο Θεός δεν θέλησε να ζητούμε να μπορούμε και στα οποία και αν ακόμα προσπαθούσαμε να διεισδύσουμε θα ήμασταν σκεπασμένοι από ομίχλη περισσότερο πυκνή. Αυτό, ώστε να αναγνωρίζουμε την ανεξιχνίαστη υπεροχή της Θεϊκής σοφίας και την αδυναμία του ανθρωπίνου πνεύματος, είναι σαν εκείνο το σπήλαιο του Κορύσιου, που αναφέρει ο Πομπόνιος Μέλας, επιθυμητό στην εξωτερική του εμφάνιση για να δελεάσει και να τραβήξει τον επισκέπτη, αλλά που σιγά σιγά γινόταν τρομακτικότερο στα μάτια του επισκέπτη, που, ριψοκινδυνεύοντας εντός, ερχόταν να ανακαλύψει την τρομακτική μεγαλοπρέπεια της Θεότητας που κατοικούσε εκεί.

Αφού φτάσαμε σ' αυτό το σημείο, νομίζω ότι η πιο σοφή και ευσεβής στάση να κρατήσουμε είναι εκείνη της αναφωνήσεως με τον Άγιο Παύλο : "ω βάθος πλούτου και σοφίας και γνώσεως του Θεού. Πόσον ανεξερεύνητοι είναι αι κρίσεις Του, και πόσον ανεξιχνίαστοι οι οδοί Του." Και με τον Ησαΐα: "Ποιος πήρε τις διαστάσεις του Πνεύματος του Αιωνίου ή ποιος του εστάθη σύμβουλος (για να του διδάξει κάτι τι): . σημειώνοντας έτσι τα όρια αυτού που ξεπερνά το ανθρώπινο πνεύμα. Πολλά πράγματα, αλήθεια, είναι φυλαγμένα για να γνωριστούν στον χρόνο κατά τον οποίο δεν θα βλέπουμε πιά διά μέσου καθρέπτου και δεν θα γνωρίζουμε αινιγματικά, αλλά θα μπορούμε να θαυμάζουμε την δόξα του Κυρίου που θα μας επιδεικνύεται πρόσωπο προς πρόσωπο.

A8 Ιδού λοιπόν εκείνο που οι Αγίες Γραφές μας έχουν αποκαλύψει, κατά την γνώμη μου, ως προς την ελευθέρα Θέληση: εάν είμαστε ήδη εντός της οδού του ελέους, μας συμφέρει να ξεχάσουμε τα υπόλοιπα, για να προχωρήσουμε με μεγαλύτερη ταχύτητα προς την τελειότητα και υπάρχοντες καλυμμένοι από αμαρτίες να απελευθερωθούμε με όλες μας τις δυνάμεις, ανατρέχοντας στο διάμεσο της μετάνοιας, ώστε να ενεργοποιήσουμε με κάθε τρόπο την Θεϊκή ευσπλαχνία, άνευ της οποίας καμία προσπάθεια της Θελήσεως δεν είναι αποτελεσματική. Εάν υπάρχει κάτι τι καλό, να το αποδίδουμε ολοκληρωτικά στην Θεϊκή ευμένεια, στην οποία οφείλουμε ακόμα και το ότι υπάρχουμε ως προς τα υπόλοιπα, οτιδήποτε πράγμα μας συμβαίνει σ' αυτή την ζωή, είτε ευχάριστο είτε δυσάρεστο, να το θεωρούμε σαν ένα δώρο της πρόνοιας, σίγουροι ότι καμία βλάβη δεν μπορεί να γίνει από ένα Θεό εκ φύσεως δίκαιο και εάν θέλαμε κατασταθεί ένοχοι κάποιας αναξιότητας, ουδείς από εμάς θα έπρεπε να απελπίζεται της συγχωρήσεως ενός θεού εκ φύσεως εύσπλαχνου. Να κρατάς σταθερές αυτές

τις αλήθειες, λέγω, θα ήταν αρκετό κατά την γνώμη μου στο Χριστιανικό έλεος και δεν θα ήταν αναγκαία η απερίσκεπτος σπουδή με μια ιερόσυλη περιέργεια, ώστε να συζητάς γύρω από ζητήματα σκοτεινά, για να μην πω ανώφελα, σαν εκείνα του να ξέρεις εάν ο Θεός έχει την πρόγνωση των μελλοντικών γεγονότων συμπτωματικά, εάν η θέλησή μας έχει κανένα ρόλο στο αποφασίζει της αιώνιας σωτηρίας μας ή αυτή περιορίζεται στο να λάβει την επιρροή της χάρης και εάν όλο αυτό που κάνουμε, καλό ή κακό, εμείς πραγματικά το κάνουμε ή μάλλον το υφιστάμεθα από καθαρή αναγκαιότητα.

A9 Υπάρχουν βεβαίως πράγματα που ο Θεός ηθέλησε να παραμείνουν καθ' ολοκληρίαν άγνωστα, όπως η ημέρα του θανάτου μας και εκείνη της τελικής κρίσης. Πράξεις 1, 7. "δεν είναι δική σας υπόθεση να ξέρετε τους χρόνους και τις στιγμές, τους οποίους όρισε ο Πατήρ κατά την δικήν του εξουσία" και Μάρκος 13, 32 "την ημέρα εκείνη όμως ή την ώρα κανείς δεν ξέρει, ούτε οι άγγελοι στον ουρανό, ούτε ο Υιός, παρά μόνον ο Πατέρας". Άλλα πράγματα Αυτός θέλησε να εξετάζομε στην ησυχία της μυστικής περισυλλογής. Πολυάριθμα χωρία των Αγίων Τόμων έχουν δεσμεύσει οργανωμένα πλήθη από ερμηνευτές, χωρίς ωστόσο να φωτίσουν τη σκοτεινή τους σημασία · είναι τα χωρία, παραδείγματος χάρη, σχετικά με την διάκριση των προσώπων της Τριάδος, την ουσιαστική ένωση της Θεϊκής φύσης και της ανθρώπινης στον Χριστό, και επί της αμαρτίας που δεν μπορεί να συγχωρεθεί. Άλλα πράγματα, εν τούτοις, ο Θεός θέλησε να υπάρχουν προφανή, ιδιαιτέρως εκείνα που αφορούν τους κανόνες, προορισμένους να ρυθμίζουν την ζωή μας. Έτσι όπως το χωρίο που λέγει: "ιδού ο λόγος του Θεού, δεν χρειάζεται να πας να τον γυρέψεις ψηλά στους ουρανούς, ούτε να τον μεταφέρεις από τους πιο μακρινούς τόπους του ορίζοντα; γιατί είναι παρών στο στόμα μας και στην καρδιά μας".

Αυτές τις αλήθειες είναι ανάγκη όλοι να μαθαίνουν και όσον αφορά τις άλλες είναι καλύτερα για μας να τις επαναθέτουμε στον Θεό και να τιμάμε ευλαβώς τα μυστικά του, παρά να συζητούμε τα ανεξιχνίαστα Του δόγματα.

Θυμίζουμε τι πλήθος ζητημάτων ή καλύτερα θα έπρεπε να πούμε διενέξεων, υπήρξε αιτία η διάκριση των θεϊκών φύσεων, ο τρόπος κατά τον οποίον αυτές εξελίσσονται, η διάκριση μεταξύ σχέσης Πατέρα-- υιού και αποστολής του πνεύματος. Πόση ταραχή δεν προκάλεσε σε όλη την υφήλιο αμφισβήτηση σχετικά με την άσπιλη σύλληψη της μητέρας του Θεού. Τι καρπό ωστόσο, αναρωτιέμαι, έχουμε συλλέξει από όλα αυτά τα λεπτά ζητήματα, παρά το να αγαπιόμαστε λιγότερο από πρώτα και το να έχουμε ανοίξει περισσότερο την πληγή επί της ομοφροσύνης των ψυχών, πραγματικά ενώ γυρεύαμε να την ελαττώσουμε.

Υπάρχουν έπειτα ζητήματα μεταξύ εκείνων του είδους που δεν συμφέρει να εξευτελίζουμε σε αυτιά απροπαρασκευάστα, ακόμα και αν αυτά μπορούσαν να είναι αληθινά και ικανοποιητικά διευκρινισμένα με βεβαιότητα. Είναι χωρίς αμφιβολία σωστό, επί παραδείγματι, ακολουθώντας το ευφυολόγημα των σοφιστών, ότι ο Θεός σύμφωνα με την φύση του δεν κατοικεί περισσότερο στον ουρανό από ότι στο εσωτερικό μιας κατσαρίδας (για να μην χρησιμοποιήσω ένα άλλο όρο πιο άσεμνο που αυτοί δεν έχουν την συστολή που εγώ έχω, να σιωπήσουν)- εν τούτοις μου φαίνεται ανώφελο να συζητώ επ' αυτού μπροστά στο πλήθος. Και ότι υπάρχουν τρεις Θεοί, εάν μέχρι εκεί μπορεί κανείς να φτάσει ακολουθώντας τους. συλλογισμούς των διαλεκτικών, δεν θα έλεγα ότι θα όφειλε κανείς να βεβαιώνει μπροστά στο αδόκιμο πλήθος, επί ποινή να ακολουθήσουν εκεί σοβαρές απρέπειες. Κατά τον ίδιο τρόπο εάν ήμουν πεπεισμένος -που δεν είναι η περίπτωση- ότι η εξομολόγηση που κάνουμε δεν υπήρξε συνιστάμενη από τον Χριστό και δεν θα έπρεπε να είναι από την άλλη μεριά συνιστάμενη από τους ανθρώπους και γι' αυτό τον λόγο ουδείς έχει το δικαίωμα να την κάνει υποχρεωτική, ούτε να απαιτήσει ικανοποίηση για διαπραγμένες αμαρτίες, εν τούτοις θα φοβόμουν υπερβολικά να ανακοινώσω δημόσια αυτή την γνώμη, γιατί μου φαίνεται ότι η αναγκαιότητα της εξομολογήσεως δεσμεύει κατά κάποιο τρόπο το μεγαλύτερο μέρος των θνητών, που από την φύση τους εύκολα έχουν την κλίση προς κακές πράξεις. Υπάρχουν πράγματι σωματικές αρρώστιες που είναι καλύτερο να τις υποφέρουμε παρά να τις θεραπεύουμε, όπως εκείνη η λέπρα που δεν μπορεί να θεραπευτεί παρά βυθιζόμενος κανείς σε ένα μπάνιο από αίμα ακόμα ζεστό σφαγμένων παιδιών. Ομοίως είναι για κάποια λάθη που δημιουργούν λιγότερες ζημιές κρατώντας τα κρυμμένα παρά να ζητάς να τα εκριζώνεις. Ο Παύλος γνώριζε καλώς να διακρίνει μεταξύ αυτού που είναι επιτρεπόμενο και αυτού που είναι σκόπιμο. Είναι, επί παραδείγματι, επιτρεπόμενο να λέγεις την αλήθεια, αλλά δεν είναι ενδεδειγμένο να την λες μπροστά στον οποιοδήποτε, να την λες πάντα και να την λες με κάθε τρόπο.

Εάν είχα την βεβαιότητα ότι σε μια Σύνοδο Εκκλησιαστική κάποια αλήθεια υπήρξε καθορισμένη ή προσδιορισμένη κατά τρόπο λανθασμένο, θα είχα το δικαίωμα να αναγγείλω την αλήθεια, αλλά δεν θα ήτο σκόπιμο, γιατί θα διακινδύνευα να δώσω την ευκαιρία στους μοχθηρούς να περιφρονήσουν την εξουσία των Πατέρων, ειδικώς σ' αυτά τα πράγματα που αυτοί κανόνισαν με τόσο ευλαβικό Πνεύμα · θα προτιμούσα να πω σ' αυτούς ότι εκείνη η αλήθεια εφάνει στους Πατέρες χωρίς αμφιβολία ωφέλιμη στον καιρό τους, αλλά που τώρα η παρούσα ωφελιμότης απαιτεί την κατάργησή της.

A10 Υποθέτουμε λοιπόν ότι από κάποια άποψη είναι αληθές αυτό που ο Γουϊκλιφ δίδαξε και ο Λούθηρος επιβεβαιώνει, δηλαδή ότι οποιοδήποτε πράγμα είναι από εμάς καμωμένο, δεν είναι έργο της ελευθέρας Θελήσεως, αλλά της καθαρής αναγκαιότητας, τι υπάρχει πιο ανώφελο να διαδώσεις αυτό το παράδοξο στους άπειρους; Υποθέτουμε εξ ίσου αληθινό, κατά κάποια άποψη, αυτό που ο Αυγουστίνος έγραψε σε κάποιο σημείο "ο Θεός εργάζεται σε μας το καλό και το κακό και κατ' αυτόν τον τρόπο θα ανταμείψει σε μας τις δικές του καλές ενέργειες, έτσι όπως τιμωρεί, εξ' ίσου σε μας, τις δικές του κακές". Τώρα εάν αφήναμε να περιφέρεται μεταξύ του λαού ένα τέτοιο αξίωμα, αυτό θα έφθανε για να ανοίξει σε πολυάριθμους θνητούς μία πλατιά πόρτα στην ασέβεια, γιατί ο λαός έχει ένα πνεύμα αργό, απρόβλεπτο, κακοήθες και ευνοϊκά φερόμενο σε κάθε είδος αισχύρτητα. Ποιος αμαρτωλός θα μπορούσε να υποφέρει, σε τέτοιες συνθήκες, μιά συνεχή και κοπιαστική πάλη με την σάρκα του;

Ποιος κακεντρεχής θα δεσμεύετο να διορθώσει την ζωή του; Ποιος θα μπορούσε να φτάσει να αγαπά με όλη του την καρδιά ένα Θεό, που είχε δημιουργήσει την Κόλαση και την αιώνια φωτιά της μόνο για να κάνει να προεξοφλούνται εντός φτωχών υπάρξεων οι δικές του προσωπικές ενοχές, σαν να ελάμβανε ευχαρίστηση από τον ανθρώπινο πόνο; Πράγματι είναι έτσι που το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων θα σκιαγραφούσε την σκηνή. Το ανθρώπινο πνεύμα είναι επί το πλείστον σαρκικό, φερόμενο στην απιστία, επικλινές στο κακό, έτοιμο στην βλαστήμια· γι' αυτό δεν είναι ανάγκη να ρίχνεις λάδι στην φωτιά.

A11. Έτσι ο Παύλος, αυτός ο συνετός οικονόμος του Θεϊκού λόγου, συνηθίζει συχνά να μεταχειρίζεται συμβουλές ευσπλαχνίας και προτιμά να ακολουθεί την σημασία που καλύτερα προσαρμόζεται προς τον πλησίον μάλλον, παρά εκείνη που είναι τυπικά πιό ικανοποιητική για να εκδηλώσει την σοφία του στις συνομιλίες που κάνει προς τους τέλειους και μπροστά στους αδύνατους αρκείται να ομολογεί ότι δεν γνωρίζει τίποτε άλλο παρά Ιησού Χριστό και Αυτόν εσταυρωμένο. Η ίδια Αγία Γραφή άλλωστε, προσαρμόζει την γλώσσα της στον δικό μας τρόπο αντίληψης.

Βλέπουμε πράγματι εκεί, ένα Θεό που θυμώνει, που υποφέρει, που αγανακτεί, που εξαπτεται, που απειλεί, μισεί, αλλά που έπειτα αφήνεται να συγκινηθεί, μετανοεί από αυτό που έκανε και αλλάζει τις αποφάσεις του· δεν είναι, προφανώς, ότι αυτές οι αλλαγές είναι χαρακτηριστικά της Θεϊκής φύσης, αλλά ένας παρόμοιος τρόπος ομιλίας είναι κατάλληλος περισσότερο σε πνεύματα αργά και αδύνατα όπως είναι τα δικά μας.

Η ίδια σύνεση είναι κατάλληλη εγώ νομίζω σε εκείνους που ο ρόλος τους είναι η μετάδοση του Θεϊκού λόγου. Διαφορετικά, ορισμένες

Ιωαν. Γουϊκλιφ: Αναμορφωτής Άγγλος. Πέθανε το 1384. Τα δόγματά του, μαζί με εκείνα του Χούς υπήρξαν καταδικασμένα στην Σύνοδο της Κοσταντζας, Τον ξέθαψαν και έκαψαν το πτώμα.

αλήθειες καθίστανται επιβλαβείς, γιατί δεν είναι κατάλληλες, όπως το κρασί σ' αυτούς που έχουν πυρετό. Γι' αυτό παραμένει νόμιμο να χρησιμοποιούνται αυτά τα πράγματα στα συνέδρια για τους σοφούς ή στα σεμινάρια Θεολογίας, με τον όρο να γίνονται με λιτότητα· να συζητούνται, εν τούτοις, σε δημόσιες πλατείες, μπροστά σε ένα ακροατήριο πολύ ανόμοιο, μου φαίνεται όχι μόνο ανώφελο, αλλά ολέθριο.

Θα προτιμούσα λοιπόν να μην πείθεται κανείς να καταστρέψει την εξυπνάδα του και την ζωή του σε λαβύρινθους αυτού του είδους, επιμένοντας να συζητά υπέρ και κατά των δογμάτων του Λουθήρου. Θα μου εφαιέτο μάλιστα ότι μίλησα πάρα πολύ γύρω από αυτές τις προκαταρκτικές αλήθειες, εάν δεν ήταν να είναι σχεδόν πιο σπουδαίες απ' αυτό το ίδιο συζητούμενο ζήτημα.

B1 Αφού ο Λούθηρος δεν δέχεται πιά την εξουσία κανενός συγγραφέα, ακόμα και εκείνων που απολαμβάνουν της γενικής επιδοκιμασίας, αλλά λέγει ότι θέλει να συνδέεται μόνο με τις Κανονικές Γραφές, ευχαρίστως δέχομαι να ελαττώσω έτσι τον κόπο μου. Πράγματι τόσο πολυπληθείς είναι μεταξύ των Ελλήνων και των Λατίνων εκείνοι που, είτε σκοπίμως είτε συμπτωματικώς, υπήρξαν απασχολημένοι επί της ελευθέρας Θελήσεως, που δεν θα ήταν μικρό έργο το να συνδέσω όλο αυτό που ειπώθηκε, είτε υπέρ είτε κατά της ελευθέρας Θελήσεως και το να εξηγήσω την σημασία κάθε χωρίου, να αναπτύξω ή να ορίσω επακριβώς την επιχειρηματολογία τους, θα ήτο μιά εργασία μεγάλη και κοπιώδης και εν τέλει ανώφελος εις ότι αφορά τον Λούθηρο και τους φίλους του, δεδομένου ότι αυτοί όχι μόνο μεταξύ τους διαφωνούν, αλλά συμβαίνει επίσης, κάποιες φορές, να μην παραμένουν πιστοί ούτε στις δικές τους παραδοχές.

B2 Ωστόσο θα ήθελα να καλέσω τον αναγνώστη, μολονότι συντασσόμαστε εμείς άλλο τόσο στην σταθερή εγκυρότητα των Αγίων Γραφών, όσο συντάσσεται ο Λούθηρος, να θέσει τα μάτια του στις πολυπληθείς ομάδες των πιο επιφανών Θεολόγων, που έχουν λάβει μέχρι τώρα την επιδοκιμασία τόσων αιώνων και από τους οποίους το μεγαλύτερο μέρος μπορεί να επικαλεσθεί εκτός της γνώσης των Αγίων Γραφών, επίσης μια ζωή βαθιά ευλαβική.

Μερικοί από αυτούς εξέφρασαν την μαρτυρία στην διδασκαλία του Χριστού με την θυσία του αίματός των, εκτός ότι την υπερασπίστηκαν στα γραπτά τους, όπως ακριβώς είναι μεταξύ των Ελλήνων. η περίπτωση του Ωριγένη, του Βασιλείου, του Χρυσόστομου, του Κυρίλλου, του Ιωάννη Δαμασκηνού, του Θεοφύλακτου και μεταξύ των Λατίνων, του Τερτυλλιανού,

του Κυπριανού, του Αρνόβιου, του Ιλάριου, του Αμβρόσιου, του Τζιρόλαμο, του Αυγουστίνου, για να μην απαριθμήσω έπειτα τον Τομάζο, τον Σκότο, τον Ντουραντό, τον Καπρεόλο, τον Γαβριήλ, τον Ετζίντιο, τον Γρηγόριο, τον Αλέξανδρο, στους οποίους κανείς δεν πρέπει να περιφρονεί, κατά την γνώμη μου, την δύναμη και την διαλεκτική ικανότητα και προφυλάσσομαι καλά επί πλέον από το να ξεχάσω το Κύρος τόσων Πανεπιστημίων, Εκκλησιαστικών Συνόδων και υπέρτατων Ποντίφηκων. Από τους αποστολικούς χρόνους μέχρι σήμερα κανείς συγγραφέας έχει ποτέ διεκδικήσει να αφαιρέσει κάθε αποτελεσματικότητα από την ελευθέρα Θέληση, εκτός του Μάνι και Ιωάννη Γουίκλιφ, δεδομένου ότι ο Λορέντζο Βάλα, ο οποίος φαίνεται σχεδόν να συμμερίζεται τη γνώμη τους, δεν έχει μεγάλο κύρος μεταξύ των Θεολόγων. Όσον αφορά το δόγμα των Μανιχαίων, μολονότι αυτό έγινε αντικείμενο παγκοσμίου αποδοκιμασίας, εγώ δεν ξέρω αν είναι λιγότερο χρήσιμο στον μόχθο για ευσεβή ζωή από εκείνο του Γουίκλιφ. Πράγματι αυτό επαναφέρει όλες τις πράξεις, καλές ή κακές, σε δύο φύσεις που ενεργούν μέσα στον άνθρωπο, αλλά εμείς είμαστε οφειλέτες για τις καλές μας πράξεις στον Κύριο της Δημιουργίας και παραμένει σε εμάς ακόμα η ανακούφιση να Ικετεύσουμε, κατά της δύναμης του σκότους, την βοήθεια του δημιουργού, δια της οποίας υποστηριζόμενοι να μπορούμε να αμαρτάνουμε πιο ελαφρά και να μπορεί να ενεργεί πιο εύκολα το καλό. Αλλά με τον Γουίκλιφ, ο οποίος επαναφέρει τα πάντα στην μοναδική αναγκαιότητα, τι παραμένει για τις προσευχές μας και τις προσπάθειες μας;

Λοιπόν, για να ξαναγυρίσουμε σ' αυτό που λέγαμε πριν: εάν στον αναγνώστη θα φανεί, κατά την διάρκεια της συζήτησης, ότι τα επιχειρήματά μου είναι αντισταθμισμένα από εκείνα του αντιθέτου μέρους, ας συλλογιστεί προσεκτικά μήπως είναι η περίπτωση να εγκαταλείψει τον αγώνα της μάχης στην απλή ιδιωτική γνώμη ή προσωπική αυτού ή του άλλου ατόμου, και όχι μάλλον να κάνει να θριαμβεύσει ένα δόγμα σταθεροποιημένο από τόσους σοφούς, Χριστιανούς έντιμης διδασκαλίας, αγίους, μάρτυρες και Θεολόγους αρχαίους και νέους.

B3 Αυτό δεν θέλει να πει ότι εγώ παρατάσσομαι από το μέρος της Πλειοψηφίας, όπως στις συνελεύσεις των αμαθών ή από το μέρος της επικυριαρχίας των ρητόρων. Γνωρίζω ότι συχνά συμβαίνει η πλειοψηφία να έχει την ηγεμονία επί της Ελίτ, ξέρω ότι όχι πάντα είναι καλύτερες οι αιτίες που συλλέγουν περισσότερους ψήφους και ξέρω ότι στην αναζήτηση της αλήθειας μπορεί κανείς πάντα να βρεί κάτι τι να προσθέσει

στα λάφυρα των παλαιών. Είμαι πεπεισμένος, επίσης, ότι είναι ομοίως σωστό, πως η μόνη εξουσία των Αγίων Γραφών ισχύει αρκετά περισσότερο από όλες τις ψήφους των ανθρώπων. Αλλά εδώ δεν πρόκειται για την αξία της Γραφής. Και τα δύο διαδικαζόμενα μέρη, πράγματι, αναγνωρίζουν και σέβονται τις αυτές Γραφές. Η φιλονικία έχει για αντικείμενο την διεύθυνση της Γραφής.

Και εάν η ερμηνεία της Γραφής είναι για κάποιο πράγμα ωφελέτης στο πνεύμα και την Επιστήμη, σε ποιο πνεύμα θα είναι περισσότερο οφειλέτης παρά στο Ελληνικό πνεύμα, από όλα το πιο λεπτό και το πιο διεισδυτικό; Ποιο πνεύμα είναι περισσότερο δοκιμασμένο στις άγιες επιστολές; Και οι Λατίνοι δεν υπολείπονται ούτε ταλέντου ούτε γνώσης βιβλικής και εάν από την φύση τους είναι λιγότερο χαρισματικοί των Ελλήνων, ωστόσο, θεμελιωμένοι επί των Ελληνικών έργων, είναι παρά ταύτα στην πορεία να τους εξομοιώνονται. Και εάν σ' αυτή την συζήτηση υπήρχε περισσότερη σημασία στην αγιότητα της ζωής, παρά στην ποσότητα των κατεχομένων εννοιών, εξέτασε, ώ αναγνώστα, ποιοι άνθρωποι θα μπορούσαν να συναριθμούνται μεταξύ των τάξεων της μερίδας που στηρίζουν την ελευθέρα Θέληση. Αλλά ας αφήσουμε αυτήν την σύγκριση που οι νομομαθείς διακηρύσσουν επιφανειακή. Δεν θα ήθελα, πράγματι, να συγκρίνω σε εκείνους τους αρχαίους, μερικούς από αυτούς τους όψιμους προστάτες του νέου Ευαγγελίου.

B4. Σ' αυτό το σημείο μου φαίνεται να ακούω να λένε: τι ανάγκη υπάρχει να ερμηνεύσουμε την Γραφή από την στιγμή που αυτή είναι τελείως φωτεινή; Αλλά εάν αυτή είναι έτσι φωτεινή, γιατί κατά την διάρκεια τόσων αιώνων, άνθρωποι τόσο εξέχοντες τυφλώθηκαν επί ενός σημείου τόσο σημαντικού, όπως ισχυρίζονται οι αντίπαλοί μας; Εάν η Γραφή δεν έχει σκοτεινά σημεία, γιατί υπήρξε ανάγκη προφητειών στους χρόνους των αποστόλων; Ήτο ένα δώρο του Πνεύματος. Αλλά αυτό εγώ τώρα θα ήθελα να ξέρω: κατά τον ίδιο τρόπο που σταμάτησαν να εκδηλώνουν το δώρο της θεραπείας και των γλωσσών, γιατί δεν σταμάτησε επίσης το δώρο να κάνουν προφητείες; Και εάν δεν σταμάτησε, είναι ανάγκη να γυρέψουμε με προσοχή σε ποιόν πέρασε; Εάν πέρασε στον πρώτο τυχόντα, τότε κάθε ερμηνεία θα γίνει αβέβαιη; Εάν δεν επιστρατεύθηκε σε κανένα, δεδομένου ότι ακόμα σήμερα τόση σκοτεινότητα βασανίζει τους προικισμένους, τότε δεν υπάρχει πιθανότητα καμίας ερμηνείας σίγουρης. Εάν τεθώ να υποστηρίζω ότι αυτό το πνεύμα της προφητείας ευρίσκεται στους διαδόχους των αποστόλων, θα αντιτείνουν ότι κατά

την διάρκεια των αιώνων πολλά πρόσωπα διαδέχθηκαν τους αποστόλους, χωρίς να έχουν τίποτα από το αποστολικό Πνεύμα. Και ωστόσο είναι πραγματικά από την πλευρά των διαδόχων των αποστόλων, που, ένεκα της ισότητας της υπόθεσης, θα είναι ανάγκη να γυρέψουμε αυτό το πνεύμα, δεδομένου ότι πολύ πιο πιθανόν ο Θεός να έχει εμφυσήσει το πνεύμα του σε εκείνους στους οποίους ομοίως χορήγησε τον κανόνα της χειροτονίας, κατά τον ίδιο τρόπο δια του οποίου είμαστε πεπεισμένοι ότι η χάρη είναι πιο ευλογοφανώς παραχωρημένη σε εκείνον που είναι βαπτισμένος μάλλον, παρά σε εκείνον που δεν είναι.

B5 Αλλά είμαστε έτοιμοι να αναγνωρίσουμε, όπως είναι καθήκον μας, ότι μπορεί να συμβεί το πνεύμα να αποκαλύψει σε κάποιο πρόσωπο ολοκληρωτικά ταπεινό και αναλφάβητο, αυτό που δεν απεκάλυψε στο πλήθος των σοφών, όπως μαρτυρείται στις Γραφές ότι ο Χριστός ευχαρίστησε τον Πατέρα που απεκάλυψε αυτά τα πράγματα, στους απλούς, στους ανόητους σύμφωνα με τον κόσμο, ενώ τα απέκρυψε από τους σοφούς και τους συνετούς, δηλαδή από τους γραμματείς, τους φαρισαίους και τους φιλοσόφους.¹

Θα μπορούσε επίσης να είναι δυνατόν ότι ο Δομίνικος και ο Φραγκίσκος να ήταν από τους ανόητους αυτού του είδους, προς τους οποίους υπήρξε δοσμένο να ακολουθήσουν την έμπνευσή τους. Αλλά εάν ο Απόστολος Παύλος διέταζε ήδη στους καιρούς του, καιροί στους οποίους το δώρο του Πνεύματος αποκαλύπτετο σε όλη του την έκταση, να επαληθεύουμε προσεκτικά εάν οι εμπνεύσεις έρχονταν από τον Θεό, τι θα οφείλαμε εμείς να κάνουμε στον δικό μας σαρκικό αιώνα; Ακολουθώντας ποιο κριτήριο θα θέτουμε σε δοκιμή τα πνεύματα; Σύμφωνα με το κριτήριο της ευρυμάθειας; Αλλά και στα δύο αντίπαλα στρατόπεδα δεν υπάρχουν παρά δάσκαλοι πολυμάθειας. Σύμφωνα με το κριτήριο της καλής συμπεριφοράς. στην ζωή; Αλλά δεν υπάρχουν περισσότεροι αμαρτωλοί δεξιά παρά αριστερά. Εξ' άλλου όλη η χθονία των αγίων που υπερασπίζονται την ελευθέρα Θέληση ευρίσκεται από την μία μεριά μόνο. Θα μου πείτε ότι πρόκειται απλά για ανθρώπους. Αλλά θα ανταπαντήσω ότι δεν έλαβα ποτέ το θάρρος να συγκρίνω ανθρώπους με τον Θεό, αλλά μόνο ανθρώπους μεταξύ τους. Θα μου επαναλάβουν: τι μετρά ο μεγαλύτερος αριθμός μπροστά στην νόηση των πνευματικών πραγμάτων; Θα απαντήσω: τι πράγμα σημαίνει ο πιο μικρός αριθμός; Θα μου πείτε: τι χρησιμεύει μία ποιμαντορική ράβδος για να βοηθήσει να αντιληφθούμε τις Αγίες Γραφές; Θα απαντήσω: τι βοήθεια μπορούν να προκαλέσουν το κάλυμμα της κεφαλής των καθηγητών και η τήβεννος; Θα μου πείτε ακόμα: κατά ποιο τρόπο η φιλοσοφία μπορεί να βοηθήσει την γνώση των Αγίων Γραφών; Θα απαντήσω ακόμα: και κατά ποιο τρόπο μπορεί να βοηθήσει η αμάθεια; θα

μου πείτε εντέλει: Σε τι πράγμα η αντίληψη των αγίων κειμένων είναι δεσμευμένη στην σύγκλιση μίας εκκλησιαστικής συνόδου, στην οποία μπορεί να συμβεί ουδείς από τους συμμετέχοντες να έχει λάβει το δώρο της έμπνευσης; Θα επαναλάβω εν τέλει: και πως μπορούν να διευκολύνουν την ερμηνεία των Αγίων Γραφών οι ανεπίσημες συγκεντρώσεις κάποιων αιρετικών στοιχείων, μυστικοσυμβούλια στα οποία είναι επί πλέον ξεκάθαρο ότι δεν υπάρχει καμία παρακαταθήκη του Πνεύματος;

B6 Ας θυμηθούμε εκείνη την κραυγή του Παύλου "δεν απαιτείτε εσείς την απόδειξη ότι ο Χριστός κατοικεί σε μένα;" Δεν πίστευαν στους ίδιους τους αποστόλους παρά στο μέτρο κατά το οποίο τα θαύματα έρχονταν να επιβεβαιώσουν την διδασκαλία τους. Τώρα, αντίθετα, ο πρώτος τυχόντας απαιτεί να γίνει πιστευτός, δεδομένου ότι βεβαιώνει ότι είναι πλήρης ευαγγελικού πνεύματος. Αφού οι απόστολοι έδιωχναν τις οχίες, θεράπευαν τους αρρώστους, έδιναν πνοή στους νεκρούς, έδιναν το δώρο των γλωσσών επιθέτοντας τα χέρια, παρ' όλα αυτά είμαστε διατεθειμένοι να πιστεύσουμε όχι χωρίς κόπο στις παράδοξες διδασκαλίες τους. Και σήμερα που βλέπουμε τους νέους δόκτορες να υποστηρίζουν θέσεις που η κοινή λογική συντάσσεται μέχρι το σημείο να ταξινομήσει μεταξύ των πιο παραδόξων παραλογισμών, δεν έχουμε δει ούτε έναν εξ' αυτών των δοκτόρων ικανό να γιατρεύσει ένα κουτσό άλογο. Να έδινε ο ουρανός, αντί της έλλειψης θαυμάτων, κάποιοι από αυτούς, τουλάχιστον, να έδειχναν την αγνότητα και την απλότητα των τρόπων των αποστόλων, που, για μας τους μετέπειτα, θα ήταν ήδη ένα καλό θαύμα.

B7 Δεν λέω αυτά τα πράγματα ακριβώς έχοντας υπ' όψιν μου τον Λούθηρο που δεν έχω συναντήσει ποτέ και του οποίου τα βιβλία μου δημιουργούν εντυπώσεις αντιθετικές, αλλά τα λέγω για άλλους που γνώρισα από κοντά. Είναι αυτοί που στις βιβλικές φιλονικίες απωθούν την ερμηνεία των Πατέρων, που εμείς τους προτείνουμε, κραυγάζοντας. αμέσως "Δεν ήταν παρά άνθρωποι"! . Εάν ερωτώνται, ποιο είναι το κριτήριο για να σταθεροποιήσουμε την αληθινή ερμηνεία της Γραφής, δεδομένου ότι και από τις δύο πλευρές δεν υπάρχουν παρά άνθρωποι, επικαλούνται την αποκάλυψη του Πνεύματος. Αλλά εάν έπειτα τους ρωτήσουμε, γιατί το Πνεύμα θα όφειλε να ευνοεί αυτούς, μάλλον, παρά εκείνους των οποίων τα θαύματα έλαμψαν σε ολόκληρο τον κόσμο, απαντούν έτσι σαν να ήταν το Ευαγγέλιο για δέκα τρεις αιώνες ανύπαρκτο από την επιφάνεια της γης. Εάν απαιτείτε η ζωή τους να είναι αξία του Πνεύματος,

1. I Κοριν. X111,3

απαντούν ότι είναι δικαιωμένοι δια πίστεως και όχι εξ έργων. Εάν διεκδικείτε θαύματα, σας λένουν ότι ο χρόνος των θαυμάτων είναι από καιρό τελειωμένος και ότι δεν υπάρχει ανάγκη σήμερα από θαύματα, δεδομένου ότι οι Γραφές είναι τώρα τελείως φωτεινές. Και εάν τους αμφισβητείτε, ότι η Γραφή είναι φωτεινή ακριβώς επ' αυτού του σημείου, που για τόσα επιφανή πνεύματα είναι ακόμα τυλιγμένο σε πυκνή σκοτεινιά, ξαναπέφτει κανείς σε φαύλο κύκλο.

B 8 Από την άλλη μεριά εάν εμείς δεχόμαστε ότι εκείνος που κατέχει το Πνεύμα είναι σίγουρο ότι εννοεί τις Γραφές, που θα εξασφαλιστώ εγώ από αυτό που το Πνεύμα παίρνει στο μάτι Του; Πως θα πρέπει να συμπεριφέρομαι όταν αρκετοί Θεολόγοι θα μου φέρουν ερμηνείες ενάντιες, ο καθένας των οποίων θα είναι ψευδορκώντας ότι κατέχει την Θεϊκή έμπνευση;

Προ παντός εάν προσθέσει κανείς ότι το Πνεύμα, μη αποκαλύπτοντας σ' αυτούς την αλήθεια ολόκληρη, μπορεί να συμβεί και εκείνος που έχει το Πνεύμα να αποτυγχάνει και να λαθεύει σε κάποιο σημείο. Τέτοιες είναι οι ενστάσεις που εγώ κινώ εναντίον εκείνων που απωθούν τόσο εύκολα την ερμηνεία των Αγίων Γραφών, που έγινε από τους αρχαίους και μας προτείνουν την δική τους σαν να ήτο αυτή αυθεντική, φρεσκοκατεβασμένη από τον ουρανό. Τέλος, υποθέτοντας ότι το Πνεύμα του Χριστού μπόρεσε να αφήσει να λαθέψει ο λαός του σε κάποιο σημείο δευτερεύον, χωρίς άμεσους αντίκτυπους για την σωτηρία των ανθρώπων, πως μπορούμε να δεχθούμε ότι Αυτός έχει αφήσει για χίλια τριακόσια χρόνια την Αγία εκκλησία Του στο λάθος και ότι σε όλο το πλήθος των αγίων δεν έχει βρεθεί ούτε ένας άξιος να λάβει από Αυτόν εκείνη την αλήθεια, που αυτοί οι τελευταίοι ερχόμενοι, ισχυρίζονται ότι αποτελεί το θεμέλιο όλης της Ευαγγελικής διδασκαλίας;

B 9 Αλλά για να τελειώνουμε επ' αυτού του σημείου, εκείνο για το οποίο οι άλλοι υπερηφανεύονται είναι δικό τους πρόβλημα · ως προς εμέ, εγώ δεν ιδιοποιούμαι ούτε επιστήμης, ούτε αγιότητας, και δεν εμπιστεύομαι στο πνεύμα μου, αλλά θα παρουσιάσω απλά και με επιμέλεια εκείνο που ενοχλεί την καρδιά μου. Εάν κάποιος θα πρότεινε να με εκπαιδεύσει, δεν θα εναντιωνόμουν προς όφελος της αλήθειας. Εκτός και αν προτιμά κανείς, περιφρονώντας κάθε φόρμα ευγένειας, να υβρίζει εκείνον, που περισσότερο από δικός σας αντίπαλος, είναι δικός σας συνομιλητής, μη επιθυμώντας τίποτε άλλο παρά να βρεί αληθινά το Πνεύμα του Ευαγγελίου σε εκείνους που επαναλαμβάνουν συνεχώς ότι το

έχουν. Ο Παύλος είπε "υποστηρίξτε, τον αδύναμο στην πίστη" και ο Χριστός δεν θέλησε να σβήσει το καπνίζον λυχνάριον.

Ο Απόστολος Πέτρος λέγει "να είστε πάντα έτοιμοι να απαντήσετε για την υπεράσπισή σας σε οποιονδήποτε σας ερωτά τον λόγο της ελπίδας που είναι σε εσάς, αλλά με γλυκύτητα και σεβασμό". Όταν αυτοί οι άνθρωποι σαν απάντηση περιορίζονται να λένουν, ότι ο Έρασμος δεν είναι παρά ένας γέρικος ασκός, ανίκανος να λάβει το Πνεύμα, που πάει να πεί το καινούργιο κρασί, που αυτοί σκορπούν στο σύμπαν, εάν αυτά τα άτομα έχουν αληθινά μία έτσι μεγάλη εμπιστοσύνη στους εαυτούς τους, τότε λοιπόν να μας συμπεριφερθούν τουλάχιστον όπως ο Χριστός συμπεριφέρθηκε στον Νικόδημο και όπως οι απόστολοι συμπεριφέρθηκαν στον Γαμαλιήλ. Αν και ήτο αμαθής, ο Κύριος δεν εκδίωξε τον πρώτο. επειδή ήτο αχόρταγος να μαθαίνει, και οι μαθητές από το μέρος τους δεν περιφρόνησαν τον δεύτερο στον χρόνο κατά την διάρκεια του οποίου αυτός διέκοψε την κρίση του, αλλά περίμεναν μέχρις ότου τα γεγονότα του επέτρεψαν να διακρίνει από τι είδους πνεύμα εστάθη οδηγημένος B10 Το βιβλίο μου θα ήτο ήδη κατά το ήμισυ τελειωμένο εάν είχα πείσει τον αναγνώστη μου της άποψης από εμέ μέχρι εδώ υποστηριγμένης, δηλαδή ότι θα ήτο καλύτερο να μη συζητάμε πάρα πολύ εξονυχιστικά τα ζητήματα, κυρίως μπροστά στο πλήθος. Σε αυτή την περίπτωση η απόδειξη στην οποία ετοιμάζομαι θα καθίστατο περιττή. Εύχομαι ωστόσο η αλήθεια να βγει θριαμβευτής και δεν αμφιβάλλω καθόλου ότι αυτή αναβλύζει από την αντιπαράθεση των Γραφών, όπως ο σπινθήρας από την τριβή των πετρών.

γι' αυτά

Προ παντός δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί, ότι υπάρχουν στις Αγίες Γραφές πολυάριθμα χωρία που φαίνονται να θέτουν κατά τρόπο οριστικό την διδασκαλία της Ελευθέρας Θελήσεως, και κάποιο άλλο χωρίο, αντίθετα, που φαίνεται να την αρνείται ολοκληρωτικά. Τώρα, είναι σαφές ότι η Γραφή δεν μπορεί να μπει σε αντίφαση με τον εαυτόν της, δεδομένου ότι αυτή καθ' ολοκληρίαν προέρχεται από το ίδιο Πνεύμα. Θα αρχίσουμε λοιπόν να αναλύουμε τα κείμενα που επιβεβαιώνουν την γνώμη μας, έπειτα θα γυρέψουμε να εξηγήσουμε αυτά που μας φαίνονται αντίθετα. Και για να γίνει αυτό εμείς εδώ θα ορίσουμε την ελευθέρα Θέληση σαν μια δύναμη της ανθρώπινης ύπαρξης, δυνάμει της οποίας ο άνθρωπος μπορεί, είτε να τοποθετηθεί σε όλο αυτό που τον οδηγεί στην αιώνια σωτηρία, είτε, αντιθέτως, να απομακρύνεται.

1. Ρωμαίοι Χιν,1

2. Ικαΐας XLII, 3 και Ματθ. Χ11,20

3. Ι Πέτρου 111,15

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

A1 Μεταξύ των κειμένων που συνηγορούν υπέρ της ελευθέρας Θελήσεως, είμαστε συνηθισμένοι να παραθέτουμε κατά πρώτον εκείνο που ευρίσκεται μέσα στο βιβλίο που τιτλοφορείται Σοφία Σολωμόντος ή Σοφία Σιράχ κεφ. 15, 14-17 "Κατ' αρχήν ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο και τον άφησε στο έλεος της κρίσης του". Μετά πρόσθεσε τα διατάγματά του και τις εντολές του: "Εάν είσαι αποφασισμένος να τηρήσεις τα διατάγματά μου, αυτά από το μέρος τους θα σε διατηρήσουν και θα σου επιτρέψουν να τηρήσεις για πάντα αυτήν την υπόσχεσή σου της πιστότητας. Έθεσα μπροστά σου νερό και φωτιά: άπλωσε το χέρι σου προς αυτό που προτιμάς Ιδού, μπροστά στον άνθρωπο η ζωή και ο θάνατος, το καλό και το κακό: αυτό που ο άνθρωπος θα έχει διαλέξει θα του δοθεί".

Δεν πιστεύω να θέλει κανείς εδώ να ανασύρει κάποια ένσταση, κατά του κύρους αυτού του έργου, παίρνοντας σαν πρόφαση ότι οι Εβραίοι, μένοντας σ' αυτό που λέγει ο Τζιρόλαμο, δεν το έχουν πάντα θεωρήσει κανονικό, λαμβανομένου υπ' όψιν ότι η εκκλησία του Χριστού το έχει με ομόφωνη συναίνεση δεχθεί μέσα στον Κανόνα της. Από το άλλο μέρος, δεν καταλαβαίνω γιατί οι Εβραίοι αποφάσισαν να αποκλείσουν από τον κανόνα τους αυτό το βιβλίο, από την στιγμή που δέχθηκαν τις Παροιμίες του Σολωμόντα και το άσμα ασμάτων. Όσον αφορά τα δύο τελευταία βιβλία του Έσδρα και στον Δανιήλ το σχετικό χωρίο στον Σουσάνα και εκείνο το σχετικό στον δράκο Μπέλ, τα βιβλία της Ιουδήθ, της Εσθήρ και κάποιο άλλο, αρκεί να τα διαβάσεις με επιμέλεια για να καταλάβεις γιατί οι Εβραίοι δεν τα δέχθηκαν σαν κανονικά βιβλία, αλλά τα συναρίθμησαν μεταξύ των αγιογραφικών βιβλίων. Προσθέτω ότι καμιά συζήτηση αυτού του είδους δεν θα διακόψει το διάβασμα του παρόντος έργου.

A2 Εκείνο το χωρίο (Σοφία Σολωμόντος 15, 14-17) διευκρινίζει λοιπόν ότι ο Αδάμ, κεφαλή του δικού μας ανθρώπινου είδους, δημιουργήθηκε με πλήρη εξουσία μιας λογικής άθικτης, ικανής να διακρίνει αυτό που πρέπει να ακολουθεί και αυτό που πρέπει να αποφεύγει και απολάμβανε επίσης μιας Θελήσεως άθικτης και ελευθέρας εις τρόπον ώστε στον Αδάμ ήτο δυνατόν, εάν το ήθελε, να απομακρυνθεί από το καλό και να προσχωρήσει στο κακό.

Οι άγγελοι επωφελούντο και αυτοί της ίδιας κατάστασης, πριν ο διάβολος και οι σύντροφοί του αρνηθούν τον Δημιουργό τους. Σε εκείνους τους αγγέλους που ήταν πεσμένοι, η θέληση υπήρξε ολοκληρωτικά

διαβρωμένη, εις τρόπον ώστε αυτοί δεν μπορούν επιστρέψουν στο καλό · σε εκείνους αντίθετα που παρέμειναν πιστοί, η θέληση υπήρξε ενισχυμένη στο καλό, εις τρόπον ώστε αυτοί από εδώ και εμπρός δεν μπορούν πιά να πέσουν στην ασέβεια.

Όσον αφορά τον άνθρωπο η θέλησή του ήτο ευθεία και ελεύθερη, από την άποψη ότι μπορούσε, χωρίς νέα βοήθεια της Χάρης, να επιμένει στην αθωότητα, αλλά δεν θα ήτο ποτέ δυνατόν, χωρίς μία περαιτέρω επέμβαση της θεϊκής χάρις, να φθάσει την μακαριότητα της αιώνιας ζωής, υπεσχημένη στους δικούς του από τον Κύριο Ιησού. Και αν ακόμα όλο αυτό δεν μπορεί να είναι σταθεροποιημένο επί φανερών Γραφικών βεβαιώσεων, αναβλύζει ωστόσο με την πίο μεγάλη πιθανότητα από την Πατερική εξήγηση· σημειώνουμε από το άλλο μέρος, ότι όσον αφορά την Εύα, εκτός της θέλησής της, φαίνεται ότι υπήρξε διαβρωμένη επίσης η λογική ή διάνοια, πηγή όλων των καλών και όλων των κακών · το φίδι πράγματι φαίνεται να την έπεισε περί της ματαιότητος των εκφωνημένων απειλών από τον Θεό, όταν απαγόρευσε στους πρώτους μας γεννήτορες να αγγίξουν το δέντρο της ζωής. Στον Αδάμ φαίνεται ότι υπήρξε κυρίως η θέληση να είναι φερμένη στην διάβρωση από την άμετρη αγάπη που αυτός έφερε προς την σύζυγό του, αφού προτίμησε να ικανοποιήσει την επιθυμία αυτής μάλλον, παρά να τηρήσει την Θεϊκή εντολή, μολοντί εγώ είμαι διατεθειμένος να πιστέψω ότι η διάβρωση της θελήσεως εμπλέκει ομοίως την διάβρωση της λογικής από την οποία η θέληση προέρχεται.

A3 Εκείνη η δύναμη της ψυχής δια μέσου της οποίας εμείς κρίνουμε και δεν πειράζει που εσύ προτιμάς να ονομάζεις Νού δηλαδή διανόηση ή ευφυΐα είτε λόγο, η αμαρτία τον έχει αμαυρώσει βέβαια, αλλά δεν τον έχει σβήσει.

Από το άλλο μέρος η θέληση που μας φέρνει να γυρέψουμε ή να αποφύγουμε ένα αντικείμενο υπήρξε διεφθαρμένη σε τέτοιο σημείο, ώστε να είναι ανίκανη με τα δικά της φυσικά μέσα να διορθώνεται, αλλά μάλλον έχοντας χάσει την ελευθερία της, υπήρξε αναγκασμένη να υπηρετεί το κακό στο οποίο υπήρχε μια για πάντα αφιερωμένη.

Ωστόσο, δοθέντος ότι εστάθη η αμαρτία της συγχωρημένη δια της χάρις του Θεού, αυτή η θέληση επέστρεψε ελεύθερα στο σημείο να μπορεί – σύμφωνα με τους Πελαγιανούς -- να φτάσει την αιώνια ζωή χωρίς την συνδρομή μιας νέας χάρις, αρκεί της σωτηρίας της αυτή να έκανε τιμή στον Θεό δημιουργό και αναστηλωτή της ελευθέρας Θελήσεως. Σύμφωνα

με τους Θεολόγους της Ορθοδοξίας, με την συνδρομή της θεϊκής χάρης, που κάνει παρέα πάντα την ανθρώπινη προσπάθεια, είναι δυνατόν να προσπαθείς μέσα στον ευθύ δρόμο, στον οποίο δεν αποκλείεις μια ροπή στο κακό, αποκαλυπτική του προπατορικού αμαρτήματος. Όπως η αμαρτία των πρώτων προπατόρων διαδόθηκε στους απογόνους, έτσι η ροπή στο κακό μεταδόθηκε σε όλους τους ανθρώπους. αν και η λυτρωτική χάρη έρχεται να την καταπραΰνει κατά τέτοιο τρόπο που μπορεί να είναι νικημένη, μολονότι όχι ολοκληρωτικά εκριζωμένη. Όχι ότι δεν ήτο δυνατόν στην χάρη να εκριζώσει τελείως αυτήν την ροπή, αλλά αυτό δεν ήτο ένα μέσον το οποίο ο Θεός έχει θελήσει να χρησιμοποιήσει προς εμάς τους ανθρώπους.

A4 Κατά τον ίδιο τρόπο δια του οποίου η λογική δεν υπήρξε ολοκληρωτικά σβησμένη μεταξύ εκείνων που είναι στερημένοι της χάρης, (είμαι εννοώντας της ιδιαίτερης χάρης) αλλά μόνο αμαυρωμένη, είναι πιθανόν ότι η δύναμη της θέλησής τους να μην ήτο τελείως καταστραμμένη, αλλά μόνο καταστημένη αναποτελεσματική να ενεργήσει το καλό. Αυτό που το μάτι είναι για το σώμα, η λογική το κάνει για την ψυχή. Αυτή η τελευταία είναι διαφωτισμένη, εν μέρει από το φυσικό φως που είναι δοσμένο σε όλους, μολονότι ανίσως, όπως μας θυμίζει ο Ψαλμός "Είναι αποτυπωμένο σε μας το πρόσωπο Σου, Ω Κύριε" και εν μέρει από τις εντολές του Θεού και της Αγίας Γραφής, σύμφωνα με αυτό που λέγει ο Ψαλμωδός "Ο Λόγος Σου είναι μιά λαμπάδα στα πόδια μου".

A5 Από αυτά εξάγεται κατ' ακολουθία, ότι έχουμε να κάνουμε με τρία είδη νόμων: Τον φυσικό νόμο, τον νόμο των έργων και εκείνο της πίστης, για να χρησιμοποιήσω μιά έκφραση του Αγίου Παύλου. Ο νόμος της φύσης είναι εντελώς αποτυπωμένος σε όλα τα μυαλά, τόσο μεταξύ των Σκυθών όσο μεταξύ των Ελλήνων, κηρύσσει ότι δεν είναι σωστό να κάνεις στους άλλους αυτό που δεν θέλεις να είναι καμωμένο σε εσέ. Οι φιλόσοφοι, χωρίς το φως της πίστης, χωρίς την βοήθεια της θεϊκής χάρης, μπόρεσαν, ξεκινώντας από την δημιουργία, να ανακαλύψουν την αιώνια παντοδυναμία του θεού, την ουσία της θεότητας και άφησαν πολυπληθή ηθικά αξιώματα απολύτως σύμφωνα προς τις ευαγγελικές διατάξεις, έτσι όπως άφησαν πολυπληθείς παραινέσεις για να εξασκούμαστε στην αρετή και να απεχθανόμαστε την διαφθορά. Κατείχαν συνεπώς, με πολύ μεγάλη πιθανότητα, μια θέληση με κλίση κατά κάποιο τρόπο στο καλό, αλλά ανίκανη να οδηγήσει στην αιώνια σωτηρία, εκτός εάν η χάρις δεν ήτο εκεί προστεθειμένη δια μέσου της πίστεως.

A6 Ο νόμος των έργων διατάζει και διαδίδει την ποινή. Αυτός συνοδεύει την αμαρτία και γεννά τον θάνατο. Όχι ότι αυτός είναι εν
1. Ψαλμός 14,7. Ελεύθερη μετάφραση

2. Ψαλμός CXIX,105

3. Ρωμαίοι II, 14 και II, 27.

-18-

εαυτώ και καθ' εαυτόν κακός, αλλά καθορίζει πράξεις που χωρίς την βοήθεια της χάρις εμείς δεν είμαστε ικανοί να εκτελέσουμε. Αντιθέτως ο νόμος της πίστης, μολονότι είναι αρκετά πιο απαιτητικός από τον νόμο των έργων, για το λόγο ότι απαιτεί μία συνδρομή αξιόλογη της Θεϊκής χάρις, καθιστά όχι μόνο εύκολο αλλά ήπιο αυτό που καθ' εαυτώ θα ήτο αδύνατον να κάνεις. Η πίστη θεραπεύει επίσης την λογική, τραυματισμένη από την αμαρτία και το έλεος ανασκώνει την ταλαντευόμενη θέληση. Ο νόμος των έργων εκφραζόταν περίπου έτσι: "Τρώγε επίσης τους καρπούς όλων των δέντρων του παραδείσου, αλλά μην αγγίζεις το δέντρο της επιστήμης του καλού και του κακού. Πράγματι την ημέρα κατά την οποία εσύ θα φας από αυτούς, θα είσαι κτυπημένος από τον θάνατο". Έπειτα αυτός ο νόμος υπήρξε εκ νέου διαδομένος από τον Μωυσή "Μην σκοτώσεις: εάν το κάνεις, θα είσαι φονευμένος. Μην διαπράττεις μοιχεία: εάν την διαπράξεις, θα είσαι λιθοβολημένος!*

Αλλά πως εκφράζεται ο υπερφυσικός νόμος, που διατάζει να αγαπάμε τους εχθρούς μας, που διατάζει να φέρουμε τον σταυρό μας κάθε μέρα, που διατάζει να περιφρονούμε την ζωή: "Μην φοβάσαι μικρό κοπάδι, η βασιλεία των ουρανών σου ανήκει". Και ακόμα "Να έχετε εμπιστοσύνη, αφού εγώ νίκησα τον κόσμο". "Εγώ είμαι μαζί σας μέχρι της συντέλειας του αιώνος". Είναι αυτός ο νόμος που κήρυτταν οι απόστολοι, όταν, κτυπημένοι με τα μαστίγια για το όνομα του Ιησού, εξήρχοντο χαρούμενοι από το Πραιτόριο. Είναι αυτός ο υπερφυσικός νόμος που έκανε να λέγει ο Παύλος "Εγώ μπορώ τα πάντα εν αυτώ, που είναι η δύναμής μου"

A7 Είναι σωστό αυτό που λέγει ο Σολωμόντας: "Και ο θεός επρόσθεσε τα διατάγματά του και τις κλίσεις του" Ποιος όφειλε να τα δεχθεί; Πριν από όλους οι πρώτοι μας προπάτορες του ανθρωπίνου γένους, που Αυτός δίδαξε προσωπικά, μετά ο Εβραϊκός λαός, εκπαιδευμένος από Μωυσή και από προφήτες.

Ο νόμος αποκαλύπτει την θέληση του Θεού και αυτή υπόσχεται μία τιμωρία σ' εκείνον που τον παραβαίνει και μία ανταμοιβή για εκείνον που υπακούει. Αυτός εξαγγελμένος αφήνει στους ανθρώπους την πλήρη χρήση, μιας θέλησης, που ο Θεός είχε δημιουργήσει ελεύθερη και ικανή να διαλέξει το υπέρ και το κατά. Αυτή είναι η σημασία των λέξεων "Εάν θέλετε να διατηρήσετε τα διατάγματά μου, αυτά θα σας διατηρήσουν με την σειρά τους". Και ακόμα "φέρετε το χέρι επί αυτού που σας αρέσει". Εάν η διάκριση του καλού και του κακού και η ίδια η θέληση του Θεού υπήρχαν κρυμμένα από τον άνθρωπο, δεν θα ήτο δυνατόν

1. Γένεση II, 16-17

2. Έξοδος XX και Δευτερονόμιο ν

3. Λουκάς XXVI,32

4. Ιωάνν. Χν1,33

5. Ματθ. Χχν111,20. 6. Q.qur. IV,13

-19-

να του καταλογίσουν μία κακή εκλογή. Εάν η θέλησή του δεν υπήρχε ελεύθερη, δεν θα καθίστατο δυνατόν να του καταλογισθεί η αμαρτία, αφού η αμαρτία παύει να είναι αμαρτία όταν δεν είναι οικειοθελώς διαπραγμένη, εκτός στην περίπτωση που το λάθος ή η σκλαβιά του θέλγει δεν είναι αυτά τα ίδια καρπός της αμαρτίας. Πράγματι η υπευθυνότης μιας σωματικής βίας δεν μπορεί να έλθει καταλογισμένη σ' αυτόν που υφίσταται αυτήν την βία.

A8 Μολονότι το παρατιθέμενο χωρίο του του Σολωμόντα φαίνεται να προσαρμόζεται ιδιαιτέρως στους δικούς μας πρώτους γεννήτορες, αυτό αφορά ωστόσο, κατά μία άποψη όλους τους απόγονους του Αδάμ' δεν θα την αφορούσε εάν δεν υπήρχε σε μας κανένα ελάχιστο ίχνος της ελευθέρας Θελήσεως.

Το γεγονός είναι ότι η δική μας ελευθερία εκλογής, αν και τραυματισμένη από την αμαρτία, δεν υπήρξε κατεστραμμένη και μολονότι αυτή υπήρξε διεστραμμένη σε τέτοιο σημείο, ώστε να γίνει προδιατεθειμένη προς το κακό παρά προς το καλό, τουλάχιστον μέχρις ότου δεν λάβουμε την συνδρομή της χάρης, ωστόσο αυτή δεν είναι εξαφανισμένη, εκτός και αν εγκλήματα τεράστια και η πεισματική συνήθεια στην αμαρτία, καθισταμένη ένα είδος δεύτερης φύσης, δεν συσκοτίσουν την κριτική στάση του πνεύματος και δεν εκμηδενίσουν κάθε ελευθερία κριτικής, σε σημείο που το πνεύμα έλθει κατεστραμμένο και η ελευθερία εξαφανισμένη.

A9 Οι γνώμες των αρχαίων και των νέων επί της πραγματικής αξίας της δικής μας ελευθέρας Θελήσεως, μετά την διαπραχθείσα αμαρτία και πριν από την εμφάνιση της χάρης, διαφέρουν, στο μέτρο κατά το οποίο αντιστοιχούν σε απόψεις αποκλίνουσες. Εκείνοι που αποφάσιζαν να αποφύγουν την απελπισία ή την οίηση, επιθυμώντας να σπρώξουν τους ανθρώπους στην ελπίδα και τον ζήλο, ήταν έτοιμοι να δώσουν μεγαλύτερη αξία στην ελευθέρα θέληση. Ο Πελάγιος διδάσκει ότι η ανθρώπινη Θέληση, από την στιγμή που είναι ελευθερωμένη και θεραπευμένη από την χάρη, δεν έχει πιά ανάγκη μιας νέας χάρης, αλλά με μόνα τα μέσα της ελευθέρας Θελήσεως μπορεί να κατορθώσει να φτάσει στην αιώνια σωτηρία· ωστόσο, αν και έτσι, ο άνθρωπος δεν είναι ολιγότερο οφειλέτης της σωτηρίας του στον Θεό, γιατί χωρίς την Θεϊκή χάρη η θέληση του ανθρώπου δεν θα καθίστατο αποτελεσματικώς ικανή να διαλέξει το καλό " αυτή η ίδια η δύναμη της ψυχής, δια της οποίας ο άνθρωπος συνδέει εαυτόν στο καλό και απομακρύνει εαυτόν από αυτό που του είναι αντίθετο, είναι ένα δώρο του δημιουργού, ο οποίος θα μπορούσε πάρα πολύ καλά να δημιουργήσει αντί ενός ανθρώπου μία αράχνη.

Εκείνοι που ακολουθούν την διδασκαλία του Σκότου είναι ακόμα πιο επιρρεπείς να αναγνωρίσουν μεγαλύτερη δύναμη στην ελευθέρα θέληση ' γι αυτούς η δύναμή της είναι τέτοια που ο άνθρωπος, πριν ακόμα να έχει λάβει την χάρη που καταστρέφει την αμαρτία, μπορεί με φυσικά μέσα να κάνει έργα ηθικώς καλά, όπως αυτοί τα ονομάζουν, που τους εφοδιάζουν, όχι εν πλήρη δικαιοσύνη (DE CONDIGNO), αλλά κατ' αναλογία (PER CONGRUO), την χάρη που καθιστά τον άνθρωπο ευπρόσδεκτο στις πράξεις του στον Θεό· έτσι τουλάχιστον, αυτοί υποστηρίζουν.

A10 Διαμετρικά αντίθετοι στους προηγούμενους είναι οι συγγραφείς που ισχυρίζονται, ότι όλα αυτά τα έργα, μολονότι φαίνονται ηθικώς καλά, δεν είναι ολιγότερο απεχθή στον Θεό, από εγκλήματα σαν την μοιχεία ή τον φόνο, γιατί δεν προέρχονται από την πίστη και από το έλεος εν τω Θεώ. Αλλά η γνώμη τους είναι πάρα πολύ σκληρή, τόσο μάλλον που εάν κάποιος φιλόσοφος έλαβαν κάποια γνώση του θεού, μπόρεσαν να έχουν εις αυτόν λίγη εμπιστοσύνη και αγάπη, όλα τα έργα τους δεν προέρχονταν λοιπόν από μια κενοδοξία, αλλά από μια προσκόλληση στο αγαθό και στο καλό. Ως προς το να γνωρίζουμε, εάν εκείνος που για κενοδοξία εκτίθεται σε κίνδυνο για να σώσει την πατρίδα του κάνει μία πράξη καθ' εαυτή καλή ή ηθικώς καλή, εγώ το αγνοώ. Ο Άγιος Αυγουστίνος και οι μαθητές του εξετάζοντας πόσο ο άνθρωπος ριψοκιδυνεύει να προσβάλλει το αληθινό έλεος, έχοντας εμπιστοσύνη στις δικές του δυνάμεις, έφθασαν στο να μεγαλοποιήσουν την δράση της Χάρης, δράση που ο Παύλος υπογραμμίζει σ' όλα τα γραπτά του. Είναι γι' αυτό το λόγο που ο Αυγουστίνος αρνείται ότι ο αμαρτωλός άνθρωπος μπορεί να αρχίσει να διορθώνει την ζωή του και να κάνει οτιδήποτε για την σωτηρία του, εάν δεν είναι ωθούμενος από ένα δώρο αδάπανο από τον Θεό, να επιθυμήσει αυτό που οδηγεί στην αιώνια ζωή. Μερικοί ονομάζουν αυτήν την χάρη προληπτική. Ο Αυγουστίνος την ονομάζει ENEPRGO.

Πράγματι, η ίδια η πίστη που είναι η θύρα εισόδου στην σωτηρία, είναι ένα δώρο αδάπανο του Θεού. Το έλεος που έρχεται να προσθέσει εκεί ένα δώρο περισσότερο άφθονο του Πνεύματος, αυτός το καλεί χάρη ΣΥΜΠΡΑΤΤΟΥΣΑ, γιατί είναι πάντα παρούσα, εφ' όσον έχουν φθάσει τον σκοπό τους αυτοί μεταξύ εκείνων που επιδιώκουν το αντικείμενο της επιθυμίας τους· αυτή την συνεργασία ωστόσο, οφείλουμε να την εννοήσουμε με τέτοιο τρόπο, που σ' αυτό το κοινό έργο της ελευθέρας Θελήσεως και της χάρης, η χάρη δεν περιορίζεται στον ρόλο της του βοηθού, αλλά αναλαμβάνει εκείνο του οδηγού. Μερικοί ωστόσο, κάνουν εδώ την

.

ακόλουθη διάκριση: "Εάν θεωρείται το έργο σύμφωνα με την φύση του, αυτό έχει για κύρια αιτία αναμφίβολα την ανθρώπινη θέληση, αλλά εάν θεωρείται για εκείνο που έχει αξία ανταμοιβής, τότε είναι η χάρη που γίνεται εκεί η κύρια αιτία!

Ωστόσο η πίστη που επιτρέπει να θέλουμε αυτό που οδηγεί στην σωτηρία, και το έλεος που επιτρέπει να μην επιθυμούμε ματαιώς αυτήν την σωτηρία, διακρίνονται μεταξύ τους ολιγότερο για τα αποτελέσματα που παράγουν, παρά για την φύση τους· πίστη και έλεος, εξ' άλλου, μπορούν να αυξάνονται δια διαδοχικών συνεισφορών.

A11. Έτσι, αφού η χάρη σημαίνει ευεργεσία δοσμένη δωρεάν, μπορεί κανείς να μιλά για τρία, ή εάν προτιμάτε για τέσσερα είδη χάρης. Η πρώτη είναι δοσμένη με την ανθρώπινη φύση και όπως είπαμε είναι διεφθαρμένη, εάν, εν τούτοις, όχι σβησμένη από την αμαρτία· μερικοί την καλούν φυσική επιρροή. Κοινή σε όλους τους ανθρώπους, εμείς την ευρίσκομε επίσης και μέσα στους ανθρώπους τους εθισμένους στην αμαρτία· αυτοί είναι πράγματι ελεύθεροι να μιλούν, να σιωπούν, να κάθονται, να σηκώνονται, να συντρέχουν τους φτωχούς, να διαβάζουν ιερά βιβλία, να ακούν ένα κήρυγμα, χωρίς ωστόσο όλο αυτό, σύμφωνα με την γνώμη κάποιων συγγραφέων, να μπορεί να τους οδηγήσει στην αιώνια ζωή.

Αλλά δεν λείπουν εκείνοι, που εν τη σημασία της άπειρης αγαθότητας του θεού υποστηρίζουν, ότι με δώρα παρόμοια ο άνθρωπος μπορεί να προοδεύσει, προπαρασκευασθεί στην χάρη και να προκαλέσει προς όφελος του την θεϊκή ευσπλαχνία· άλλοι ωστόσο αρνούνται ότι αυτό μπορεί να συμβεί χωρίς μια ιδιαίτερη χάρη.

Αυτή η χάρη, από το γεγονός ότι είναι κοινή σε όλους τους ανθρώπους δεν λαμβάνει το όνομα χάρη, αν και το αξίζει αληθινά· κατά τον ίδιο τρόπο που τα ενεργούμενα από τον Θεό θαύματα κάθε μέρα, για να παράγει, διατηρήσει και διοικήσει όλα τα πράγματα, θαύματα τα οποία, εν τούτοις, αν και είναι περισσότερο μεγάλα από την θεραπεία ενός λεπρού ή της απελευθέρωσης ενός κατεχομένου από δαιμόνια, ωστόσο δεν καλούνται έτσι, γιατί είναι προσφερόμενα κάθε μέρα σε όλους τους ανθρώπους. Το δεύτερο είδος της χάρης είναι εκείνη η ιδιαίτερη, δια μέσου της οποίας η ευσπλαχνία του Θεού προσκαλεί τον αμαρτωλό, χωρίς αυτός να το αξίζει, στην μεταμέλεια, κατά τέτοιο τρόπο ωστόσο, της μη έγχυσης ακόμα εκείνης της υπέρτατης χάρης που διαγράφει την αμαρτία και καθιστά τον άνθρωπο ευάρεστο στον Θεό. Είναι γι' αυτόν τον λόγο που ο αμαρτωλός, βοηθούμενος από αυτήν την δεύτερη χάρη, που έχουμε καλέσει ενεργό, αρχίζει να περιφρονεί τον εαυτόν του. Αν και δεν έχει αφαιρέσει από τον εαυτόν του κάθε

ροπή για την αμαρτία, δια μέσου των ελεημοσυνών του και των προσευχών του, με την επιμέλεια του στις ιερές μελέτες και την συχνή παρακολούθηση των κηρυγμάτων, με τις επικλήσεις του στους ευσεβείς ανθρώπους να θελήσουν να παρακαλέσουν με θέρμη τον Θεό για αυτόν και δια μέσου άλλων ενεργειών οι οποίες ονομάζονται ηθικώς καλές, αυτός συμπεριφέρεται σαν ένας υποψήφιος για την πιο υψηλή χάρη. Να σκεφθούμε ότι, λαμβανομένης υπ' όψιν της καλοσύνης του Θεού, αυτή η δεύτερη χάρη δεν είναι αρνημένη σε κανένα. Με αυτόν τον τρόπο η θεϊκή ευμένεια θα πρόσφερε σε κάθε άνθρωπο, σ' αυτή την ζωή, τις ευνοϊκές ευκαιρίες για μια μετατροπή, με την προϋπόθεση ότι αυτοί θέλουν να απασχολήσουν την ελευθερία της Θελήσεως και που παραμένει εις αυτούς να θέσουν τις δυνάμεις τους στην υπηρεσία εκείνης της θεϊκής παρόρμησης, που τους προσκαλεί, χωρίς να τους αναγκάζει, να διαλέξουν μια καλύτερη ζωή.

Πιστεύεται ότι είναι στην δύναμή μας να τοποθετήσουμε την θέληση μας στην χάρη, είτε να την αποσπούμε από αυτήν, κατά τον ίδιο τρόπο που μπορούμε να ανοίξουμε τα μάτια στο φως που μας είναι φερμένο, είτε να τα κλείσουμε εκ νέου. Αφού, εξ' άλλου, το απέραντο έλεος του Θεού, για το ανθρώπινο γένος υποφέρει βλέποντας έναν άνθρωπο στερημένο αυτής της αγιάζουσας χάρης, εάν αυτός την έχει θελήσει με όλες τις δυνάμεις του, ουδείς αμαρτωλός οφείλει πιά να εμφανίζεται ούτε αλαζών, ούτε απελπισμένος και ουδείς θα χαθεί, παρά από φταιξιμό του. Υπάρχει λοιπόν η φυσική χάρη, που είναι η διεγείρουσα χάρη, ακόμα όμως ατελής, υπάρχει η χάρη που καθιστά την θέληση αποτελεσματική και που εμείς καλούμε ενεργό· αυτή μας σύρει να κάνουμε αυτό που αποφασίσαμε να αρχίσουμε και υπάρχει τέλος η χάρη που οδηγεί σε αίσιο τέλος. Αυτές οι τρεις να σκεφτούμε ότι είναι μια και ίδια χάρη, αν και εμείς την έχουμε προσδιορίσει με διαφορετικά ονόματα, σύμφωνα με τον τρόπο δια του οποίου αυτή ενεργεί επάνω σε εμάς. Η πρώτη διεγείρει, η δεύτερα σύρει και η τρίτη περατώνει.

A12 Από το άλλο μέρος εκείνοι που καταφεύγουν σε θέσεις πάρα πολύ μακρινές από τον Πελάγιο, αποδίδουν πολύ σπουδαιότητα στην χάρη και πάρα πολύ λίγη στην ελευθέρα θέληση, εάν δεν φθάνουν μέχρι του σημείου να την καταργήσουν ολοκληρωτικά. Αυτοί αρνούνται ότι ο άνθρωπος μπορεί από μόνος του να θέλει το καλό χωρίς μια ιδιαίτερη χάρη, αρνούνται ότι έχει την ικανότητα να πραγματοποιήσει το πρώτο βήμα, αρνούνται ότι μπορεί να κάνει προόδους στην οδό της σωτηρίας και λένουν ότι δεν μπορεί να επιτύχει σε οτιδήποτε χωρίς την συνεχή και απαραίτητη συνδρομή της θεϊκής χάρης. Η ΓΝΩΜΗ ΤΟΥΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΑΡΚΕΤΑ ΠΙΘΑΝΗ

επειδή αφήνει στον άνθρωπο την επιμέλεια και την προσπάθεια ,αλλά δεν του επιτρέπει να εμπιστεύεται στις δικές του δυνάμεις.

Ωστόσο είναι μια στάση ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗΣ ΑΥΣΤΗΡΟΤΗΤΑΣ εκείνη, να επικυρώνουν σαν πράγμα βέβαιο ότι η ελευθέρα Θέληση δεν χρησιμεύει σε τίποτε παρά στο να αμαρτάνεις και ότι η χάρη μόνον οδηγεί σε καλό τέλος τις δικές μας ενεργούμενες προσπάθειες, όχι πράγματι δια μέσου ή με την συνδρομή της ελευθέρας μας Θελήσεως, αλλά εντός της ίδιας της ελευθέρας μας Θελήσεως · έτσι η δική μας Θέληση δεν ενεργεί κατά τρόπο διαφορετικό, από εκείνο που ενεργεί το κερί, που πήζει κάτω από το χέρι του τεχνίτη, ο οποίος του διαμορφώνει την μορφή που περισσότερο του αρέσει. Η συμπεριφορά τους μου φαίνεται, από την άλλη μεριά ολοκληρωτικά υπαγορευμένη από την αντιπάθεια τους στην πίστη της αξίας των καλών έργων και των ανθρωπίνων ανταμοιβών, UT PRAETER CASAM, όπως επικρατεί να λέγεται.

ΤΕΛΟΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΙΑ ΑΚΡΑΙΑ ΓΝΩΜΗ ΠΟΥ ΣΥΝΙΣΤΑΤΑΙ ΣΤΟ ΝΑ ΑΞΙΩΝΕΙ ΟΤΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΘΕΛΗΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗ ΧΩΡΙΣ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ ΟΤΙ ΑΥΤΗ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΠΟΤΕ ΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙ ΣΕ ΤΙΠΟΤΑ ,ΟΥΤΕ ΣΤΟΥΣ ΑΓΓΕΛΟΥΣ ,ΟΥΤΕ ΣΤΟΝ ΑΔΑΜ ,ΟΥΤΕ ΣΕ ΜΑΣ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ,ΟΥΤΕ ΠΡΙΝ ,ΟΥΤΕ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΧΑΡΗ ,ΔΗΛΑΔΗ ΟΤΙ Ο ΘΕΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙ ΣΕ ΜΑΣ ,ΤΟΣΟ ΤΟ ΚΑΛΟ ,ΟΣΟ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΚΟ ΚΑΙ ΟΤΙ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΡΠΟΣ ΜΙΑΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑΣ . Γι' αυτό θα συζητήσω κυρίως αυτά τα δύο τελευταία σημεία.

A13 Ενδιαφερθήκαμε να εκθέσουμε όλα αυτά που προηγούνται με λίγη περισσότερη αφθονία από αυτή που ήτο αναγκαία, ώστε ο άνευ πείρας αναγνώστης να μπορεί καλύτερα να παρακολουθεί την συλλογιστική· εμείς πράγματι γράφουμε χωρίς περιττά στολίδια, για τον αναγνώστη τον στερημένο στολιδιών, ώστε να καταλάβει περισσότερο εύκολα την προέλευση και την δύναμη της ελευθέρας Θελήσεως, σύμφωνα με εκείνο το χωρίο του Σολωμόντα που πριν αναφέραμε. Θα συνεχίσουμε τώρα πιό γρήγορα με τις άλλες μαρτυρίες της Γραφής. Αλλά πριν προχωρήσουμε είναι ανάγκη να ειδοποιήσω ότι αυτό το χωρίο είναι παρατιθέμενο με διαφορετικό τρόπο στην έκδοση Αλντίνια, από εκείνο της εκκλησιαστικής έκδοσης που συνηθίζουν να χρησιμοποιούν αυτήν την στιγμήν οι Λατίνοι.

Στο ελληνικό κείμενο πράγματι, δεν υπάρχει το πρόσθετο "Θα σε διατηρήσουν" και ομοίως ο Αυγουστίνος παραθέτοντας το χωρίο παραλείπει το πρόσθετο. Πιστεύω επίσης, για ότι αφορά εμέ, ότι είναι ανάγκη να διαβάσουμε POIESAI αντί POIETAI.

A14 Ο Θεός είχε, λοιπόν, στον γήινο παράδεισο, προτείνει να διαλέξουν μεταξύ της ζωής και του θανάτου. "Εάν θα υπακούσετε στην εντολή

μου θα ζήσετε, εάν όχι θα πεθάνετε · αποφύγετε το κακό και διαλέξτε αυτό που είναι καλό" ' κατά τον ίδιο τρόπο στην Γένεση 4, 6-7 ο Θεός μιλά στον Κάιν και του λέγει: "Γιατί είσαι εσύ θυμωμένος και το πρόσωπό σου συσπασμένο; Μήπως ότι δεν θα ανταμειφθείς αν θα κάνεις το καλό, και μήπως ότι η αμαρτία δεν θα είναι ταχέως στην πόρτα σου εάν θα κάνεις το κακό; Αλλά επάνω σου θα είναι η επιθυμία σου και εσύ θα είσαι κυριαρχημένος από αυτήν". Ο Θεός προτείνει, ως εκ τούτου, μια ανταμοιβή εάν ο Κάιν θα διαλέξει το καλό, και μια τιμωρία εάν ο Κάιν θα διαλέξει το κακό. Και δείχνει ότι οι κινήσεις της ψυχής προς τα αισχρά πράγματα μπορούν να είναι νικημένες και δεν επιφέρουν την αναγκαιότητα του αμαρτάνειν. Έν αναφορά προς το προηγούμενο, συμπίπτει αυτό που ο Κύριος λέγει στον Μωυσή : " Έθεσα μπροστά σου την ζωή και τον θάνατο · διάλεξε λοιπόν αυτό που είναι καλό και περπάτα με αυτό" .Τι μπορούσε να ειπωθεί περισσότερο καθαρά; Ο Θεός δείχνει που στέκει το καλό και που το κακό, δείχνει τα αντίστοιχα βραβεία που περιμένουν στο ένα και στο άλλο, την ζωή και τον θάνατο, και αφήνει στον άνθρωπο την ελευθερία της εκλογής.

Θα ήτο γελοίο να λέγεις σε κάποιον: "διάλεξε", εάν δεν του επιτρεπόταν να αποφασίσει κατά τον έναν τρόπο ή τον άλλο ' θα ήτο σαν να οδηγούσατε κάποιον σε μιά διασταύρωση, λέγοντάς του: "Βλέπεις αυτούς τους δύο δρόμους; Περπάτησε δι' εκείνου από τους δύο που θέλεις" και μετά προέκυπτε ότι σε ένα μόνο μπορούσε να προχωρήσει. Το Δευτερονόμιο προσθέτει (Κεφ. XXX, 15-19) "Κοίτα, θέτω σήμερα μπροστά σου την ζωή και το καλό, τον θάνατο και το κακό", επειδή σε διατάζω σήμερα να αγαπάς το Αιώνιο, τον Θεό σου, να περπατάς στους δρόμους του, να τηρείς τα διατάγματά του, τους νόμους του και τις κλίσεις του, για να ζήσεις και να πολλαπλασιαστείς, και το Αιώνιο, ο Θεός σου, σε ευλογεί στην χώρα όπου είσαι να μπεις για να γίνεις κάτοχος. Αλλά εάν η καρδιά σου στρέφεται οπίσω και εάν δεν υπακούς και αφήνεις να συρθείς να γονυπετήσεις μπροστά σε άλλους θεούς και να υπηρετήσεις αυτούς, εγώ σε διαβεβαιώνω σήμερα ότι βεβαιότατα θα χαθείς και δεν θα επιμηκύνεις τις μέρες σου στην χώρα, ένεκα της οποίας είσαι έτοιμος σήμερα να περάσεις τον Ιορδάνη, για να λάβεις εις κατοχή. Παίρνω σήμερα σαν μάρτυρες τον ουρανό και την γή, ότι σας έθεσα μπροστά την ζωή και τον θάνατο, την ευλογία και την κατάρα. Διάλεξε λοιπόν την ζωή και θα ζήσεις εσύ και οι απόγονοί σου". Ξαναβρίσκουμε εδώ, ακόμα τις λέξεις "προτείνω", "διαλέγω", "αποκρούω", που θα υπήρχαν αρκετά κακώς χρησιμοποιημένες, εάν η θέληση του ανθρώπου δεν ήτο ελευθέρα για

1. Ελεύθερη παράφραση της Γένεσης 11, 17.

2. Ελεύθερη παράφραση του Δευτερονομίου XXX, 19.

το καλό, αλλά μόνο για το κακό. Σε αντίθετη περίπτωση ο άνθρωπος θα ευρίσκετο στην κατάσταση ενός αρρώστου, δεμένου εις τρόπον ώστε να μην μπορεί να απλώσει παρά το αριστερό χέρι και στον οποίο θα ερχόταν να λέγεται: "Ίδού, εσύ έχεις στα δεξιά το καλύτερο των κρασιών και αριστερά έχεις δηλητήριο: διάλεξε κατά την αρέσκεια σου: δεν έχεις παρά να απλώσεις το χέρι".

A15 Ούτε είναι διαφορετικές οι λέξεις που ο Κύριος λέγει στον Ησαΐα "Εάν είστε διατεθειμένοι να υπακούσετε, θα φάτε τα καλύτερα προϊόντα της χώρας· αλλά εάν αρνηθείτε και επαναστατήσετε, τότε θα είστε καταβροχθισμένοι από το σπαθί". Διερωτόμαστε εάν αληθινά ο άνθρωπος έχει ή δεν έχει μία θέληση κατά κάποιο τρόπο ελεύθερη, ή εάν, όπως λένουν μερικοί, κατέχει το καλό ή το κακό, ή εφ' όσον έχουν γι' αυτόν κάποια σημασία οι λέξεις "θέλω" ή "δεν θέλω", καλύτερα θα ήτο να λέγονται σ' αυτήν την περίπτωση οι λέξεις "εάν θα θελήσω", "εάν δεν θα θελήσω". Λοιπόν, αφού το μεγαλύτερο μέρος αυτών των εκφράσεων εφαρμόζονται σε ανθρώπους αμαρτωλούς, δεν βλέπω πως θα ήτο δυνατόν να αποφύγουμε να αποδώσουμε σ' αυτούς μία θέληση, κατά κάποιο τρόπο ελεύθερη να διαλέξει το καλό, εκτός εάν προτιμήσουμε να δούμε εκεί την δράση μιας πρόθεσης ή την παρόρμηση του πνεύματος μάλλον, παρά της θέλησης, εάν αποδεχόμαστε ότι η θέληση είναι αξιόπιστη και γεννάται από την κρίση.

Είναι ομοίως ειπωμένο από τον ίδιο προφήτη στο κεφάλαιο XXI, 12 "εάν εσείς αναζητείτε, αναζητείτε αληθινά, μεταστραφείτε και έλθετε «.

Σε τι πράγμα θα έτεινε μία όμοια παραίνεση, να μεταστραφούν και να έλθουν, εάν εκείνοι στους οποίους απευθύνεται δεν θα είχαν καμία δύναμη επί του εαυτού τους; Δεν θα ήτο σαν να ελέγετο σε έναν άνθρωπο σφιχτά δεμένο με σχοινιά που δεν μπορούν να σπάσουν: "βγές από εδώ, έλα και ακολούθημι"; Πάντα στον ίδιο προφήτη είναι ειπωμένο στο κεφ. XLV 20 "Συγκεντρωθείτε, ελάτε." και μετά "Στραφείτε σε μένα και θα είστε σωσμένοι, το πέρας όλης της Γης". Και ακόμα στο κεφ.

LII 1-2 "Ξύπνα, ξύπνα... ξεσκόνισε από πάνω σου την σκόνη... λύσε τις αλυσίδες από τον λαιμό.". Ο Ιερεμίας λέγει ομοίως στο κεφ. XV

19 "Εάν εσύ στραφείς σε μένα, εγώ θα σε επαναφέρω... και εάν αποχωρίσεις αυτό που είναι πολύτιμο από αυτό που είναι ποταπό, θα είσαι σαν το στόμα μου.". Και λέγοντας: "εάν εσύ αποχωρίζεις" απευθύνεται στην ελευθέρα θέληση εκείνου που οφείλει να διαλέξει. Με μία σαφήνεια ακόμα μεγαλύτερη ο Ζαχαρίας κάνει να δούμε την προσπάθεια της

1. Κεφαλ. I, 19-20

2. Κεφαλ 1,3

ελευθέρας Θελήσεως και την χάρη που απαντά στην προσπάθειά της:

“Επιστρέψατε σε εμέ -λέγει το Αιώνιο- και εγώ θα επιστρέψω σε σας”.

Στον Ιεζεκιήλ κεφ. XVIII, 21 ο Θεός μιλά έτσι: "Εάν ο ασεβής αποτραβιέται από όλα τα αμαρτήματα που διέπραξε... και θα θέσει την φρόνηση

.... κλπ. τότε: "καμιά από τις παραβάσεις που διέπραξε θα είναι πιά επικυρωμένη εναντίον αυτού". Και πιο μπροστά: "Και εάν ο δίκαιος αποτραβιέται από την δικαιοσύνη του και διαπράττει την αδικία...".

Σε όλο αυτό το κεφάλαιο οι λέξεις "αποτραβήξου από αμαρτία, κάνε, διέπραξε" κλπ. επαναλαμβάνονται κατά κόρον, είτε πρόκειται για μια καλή ή μια κακή ενέργεια. Τι σκέφτονται γι' αυτά εκείνοι που αρνούνται στον άνθρωπο την ικανότητα να περατώσει και την πιο μικρή αυτόνομη πράξη και θέλουν αντίθετα αυτός να είναι υποταγμένος μόνο στην ενέργεια της χάρης;

"Πετάτε μακριά από σας όλες τις παραβάσεις, ένεκα των οποίων έχετε αμαρτήσει." Και ακόμα: "και γιατί θα πεθαίνετε εσείς, ω οίκε Ισραήλ; Εγώ δεν ευχαριστούμαι από τον θάνατο του ασεβούς, αλλά να μετατραφεί ο ασεβής από τον δρόμο του και να ζήσει". Μήπως ο φιλεύσπλαχνος Κύριος θα θρηνούσε τον θάνατο του αμαρτωλού, εάν τον προκαλούσε Αυτός ο ίδιος; Εάν Αυτός δεν θέλει τον θάνατό μας και παρ' όλα αυτά πεθαίνουμε, είναι στην δική μας θέληση που ο τέτοιος θάνατος πηγαίνει καταλογισμένος.

Από το άλλο μέρος τι θα μπορούσαμε να καταλογίσουμε σε εκείνον που δεν ήτο σε θέση να κάνει τίποτα, ούτε καλό ούτε κακό; Εάν οι άνθρωποι δεν διέθεταν κατά κανένα τρόπο την θέλησή τους, ματαιώς ο Ψαλμωδός θα έψαλε: "Αποτραβήξου από το κακό και κάνε το καλό, γύρεψε την ειρήνη και προμηθεύσου την »

A16 Αλλά σε τι χρησιμεύει να απογράψουμε κάποια παράθεση τέτοιου είδους, όταν η Γραφή είναι γεμάτη ομοίων παραινέσεων: "...επιστρέψατε σε μένα με όλη σας την καρδιά... ο καθένας να μεταστραφεί από τον ανόσιο δρόμο του ...παραβάτες έλθετε εν εαυτώ" και "ο καθένας να μεταστραφεί από τον ανόσιο δρόμο του και εγώ θα μεταμεληθώ του κακού που σκέφτομαι να κάνω σ' αυτούς, για την αισχύρη των ενεργειών των" και ακόμα "Εάν δεν μου δίνετε ακρόαση, εάν δεν περπατάτε σύμφωνα με τον νόμο μου..."; Η Γραφή δεν κάνει άλλο παρά να αντηχεί από λέξεις σας αυτές: μεταστροφή, υποχρέωση και προσπάθεια προς το καλύτερο. Τώρα όλα αυτά τα χωρία των Γραφών δεν έχουν πιά κανένα νόημα, εάν παραδεχθούμε ότι δεν είμαστε ελεύθεροι να ενεργήσουμε καλά ή κακά.

Η Ιεζεκιήλ XVI11,31

2. Ιεζεκιήλ κκxiii,"

3. Ψαλμός κκxvι, 27 και κκxvι, 14.

4. Ιερεμίας XXVI,3

5. Ιερεμίας XXVI,Α.

-27-

Και το ίδιο ισχύει για όλες εκείνες τις υποσχέσεις, εκείνες τις απειλές, εκείνες τις αξιώσεις, εκείνες τις επιπλήξεις, εκείνους τους όρκους, εκείνες τις ευλογίες και εκείνες τις κατάρες, που στρέφονται σε αυτούς που διευθύνονται δια των καλών δρόμων ή που αντίθετα έχουν αρνηθεί να μεταστραφούν: "Σε οποιαδήποτε στιγμή θα στενάζει ο αμαρτωλός... Έχω εξετάσει καλά αυτόν τον λαό· ιδού, είναι ένας λαός υπερήφανος: Λαέ μου, τι σου έκανα;... ο οίκος Ισραήλ δεν περπάτησε σύμφωνα με τους νόμους μου.. ο λαός μου δεν άκουσε την φωνή μου και ο Ισραήλ δεν με υπάκουσε... Εκείνος που θέλει να φθάσει την μακαριότητα να συγκρατεί την γλώσσα του από το να αμαρτάνει. "

Η έκφραση "εκείνος που θέλει" συνεπάγεται σαφώς μία θέληση ελευθέρα. Εάν ήτο διαφορετικά, ο αναγνώστης δεν θα μπορούσε να συγκρατήσει μία άλλη ερώτηση: "Γιατί, ω Κύριε, υπόσχεσαι υπό προϋπόθεση αυτό που υπάρχει ήδη προσδιορισμένο μέσα στην δική Σου μοναδική θέληση; Γιατί με καλείς εσύ να ενεργήσω, όταν όλο αυτό που έρχεται κατωμένο από εμέ, καλό ή κακό, είναι στην πραγματικότητα ενεργημένο εις εμέ από εσέ, είτε εγώ το θέλω ή δεν το θέλω; Γιατί με επιτιμάς, από την στιγμή που δεν έχω τα μέσα να διατηρήσω το καλό που μου έδωσες, ούτε να αποκρούσω το κακό που μου στέλνεις; Γιατί απειλείς, από την στιγμή που όλα είναι στα χέρια σου και που τα πάντα εξαρτώνται από την προαίρεσή σου; Γιατί αυτές οι ευλογίες, καθώς εάν εγώ είχα καλώς εκτελέσει τις οφειλές μου, όταν όλο αυτό που υπάρχει συντελεσμένο είναι έργο Του; Γιατί αυτές οι επιπλήξεις εάν στάθηκα βιασμένος να αμαρτήσω; Σε τι υπηρετούν αυτοί οι έλεγχοι των κλίσεων, εάν κανείς δεν είναι σε θέση να ενεργήσει συμφώνα με τον γραπτό κανόνα; Υπάρχουν πράγματι συγγραφείς που αρνούνται ότι ο άνθρωπος, αν και δικαιωμένος από το δώρο της πίστης και του ελέους, είναι σε θέση να περατώσει κάποιο θεϊκό διάταγμα και διαβεβαιώνουν επίσης ότι υπάρχοντας κάθε καλό έργο περατωμένο μέσα στην οικονομία της αμαρτίας, δεν θα μπορούσε να οδηγήσει παρά στην κόλαση, εάν ο Θεός, εν τη φιλευσπλαχνία του, δεν μας το συγχωρούσε ένεκα σεβασμού στην πίστη.

A17 Από το άλλο μέρος, η ομιλία που ο Κύριος προφέρει δια στόματος Μωυσή (Δευτ. XXX 11-14) διευκρινίζει ότι όχι μόνο τα διατάγματα είναι τυπωμένα στην καρδιά μας, αλλά και ότι προς αυτά εμείς είμαστε καλώς διατεθειμένοι: "Αυτό το διάταγμα που σήμερα σου δίνω δεν είναι πάρα πολύ υψηλό για σε, ούτε πάρα πολύ μακρινό από σε. Δεν είναι στον ουρανό, για να πεις: ποιος θα ανεβεί για μας στον ουρανό και θα

1. έξοδος XXX11,9

2. Ιεζεκιήs XX,13

3. Ψαλμός LXX'ι, κι

4. Ψαλμός XXXIv, 13.

μας το φέρει, και θα μας κάνει να ακούσουμε ώστε να το θέσουμε εν τη πράξη;
Αντίθετα αυτός ο Λόγος είναι πολύ κοντά σε εσέ; είναι στο στόμα σου και στην καρδιά σου,
ώστε να τον θέσεις εν τη πράξη. Και ωστόσο, σε αυτό το χωρίο μιλά για το πιο
μεγάλο από τα διατάγματα: "Επιστρέψατε στον Κύριο τον Θεό σας με όλη
την καρδιά σας και με όλη την ψυχή σας". Και τι θα ήθελαν να πουν αυτές οι λέξεις:
"αλλά σαν εσείς ακούετε τον Λόγο μου, εάν εσείς τον τηρείτε, εάν εσείς μεταστρέψετε "
στην περίπτωση κατά την οποία δεν θα ήμασταν αληθινά σε θέση να περατώσουμε
καμία από αυτές τις ενέργειες; Δεν θα κουραστώ περισσότερο να μαζέψω
άλλους τρόπους από μνημονεύσεις: τα βιβλία των δύο διαθηκών είναι
από τέτοια τόσο γεμάτες που να επιδοθώ σ' αυτό το καθήκον θα ήτο,
για να χρησιμοποιήσω μία τρέχουσα έκφραση, σαν να γύρευα νερό στην θάλασσα.
Επί πλέον με το να παραδεχθώ την τελευταία ή την προτελευταία από τις θεωρίες
που έχουμε εκθέσει ισοδυναμεί με το να αφήσω στην σκιά ένα μέρος αξιόλογο της Γραφής.

A18 Ευρίσκονται είναι αλήθεια στις Αγίες Γραφές κάποια χωρία,
που φαίνεται να αποδίδουν στον Θεό το ενδεχόμενο και την μεταβολή
παραδείγματος χάριν στον Ιερεμία κεφ. XVIII (8-10)· διαβάζουμε:
"εάν αυτό το έθνος κατά του οποίου μίλησα μεταστρέφεται από την κακία του,
εγώ μετανιώ του κακού που είχα σκεφθεί να του κάνω... αλλά εάν εκείνο το έθνος
κάνει αυτό που είναι κακό στα μάτια μου, χωρίς να δώσει ακρόαση στην φωνή μου,
εγώ μετανιώ του καλού που είχα λαλήσει για να τον γεμίσω". Αλλά δεν αγνοούμε ότι εδώ η Γραφή
εκφράζεται κατά ανθρώπινο τρόπο και ότι αυτή κάνει έτσι συχνά,
ενώ ο Θεός είναι απολύτως αμετάβλητος· είναι έτσι που η Γραφή μας παρουσιάζει τον Θεό,
που περνά από την οργή στην καλοσύνη όταν καταδέχεται να μας παραχωρήσει
την Χάρη Του εάν εμείς επιστρέψουμε στο καλό και που περνά από την καλοσύνη
στην οργή, όταν τιμωρεί και θλίβει εκείνους που ξαναπέφτουν στο κακό.

Ομοίως, στο τέταρτο βιβλίο των Βασιλέων, στο κεφ. 20, ο Εζεκίας
λαμβάνει αυτήν την προειδοποίηση: "Εσύ θα πεθάνεις και η ζωή σου θα τελειώσει...
Αλλά μόλις αυτός έχυσε δάκρυα μετάνοιας, ο Θεός του λέγει δια μέσου
του ίδιου προφήτη: "Ενόησα την προσευχή σου και είδα τα δάκρυά σου·
εγώ σε θεραπεύω... κλπ. Ομοίως, στο δεύτερο βιβλίο των Βασιλέων
στο κεφ. XII, 10 ο Δαβίδ άκουσε τον Νάθαν να του μιλά από μέρους του Κυρίου
με αυτούς τους όρους: "ώστε λοιπόν το σπαθί δεν θα απομακρυνθεί ποτέ
από τον οίκο σου, μέχρι το τέλος των χρόνων.....κ.λ.π.
Αλλά μόλις ο Δαβίδ απήντησε: "Κύριε, αμάρτησα κατά Σου" κ.λ.π. ,

1. **Ελεύθερη μετάφραση του στοίχου 10 κεφ. XXX του Δευτερωνομίου.**

ιδού που λαμβάνει μία απόφαση πιο ήπια: "Το αιώνιο συγχώρησε την αμαρτία σου, εσύ δεν θα πεθάνεις....".

Σ' αυτά τα χωρία και σε τόσα άλλα του ίδιου είδους, εάν η χρήση της μεταφοράς αποκλείει κάθε μεταβολή από την πλευρά του Θεού, δεν μπορεί κανείς, ωστόσο, να εμποδίσει ότι αυτές οι μεταφορές αναγνωρίζουν στον άνθρωπο την ύπαρξη μιας θέλησης ικανής να προσανατολισθεί από εδώ ή από εκεί· και εάν αυτή θα έγερνε προς το κακό δια καθαρής αναγκαιότητας, πως θα μπορούσε κανείς να της καταλογίσει την αμαρτία;

Και εάν αυτή ήτο αναγκαστικώς προσδιορισμένη προς το καλό, γιατί ο Θεός θα εγίνετο από οργισμένος, ευνοϊκός, όταν τίποτε περισσότερο εκείνης της χάρης θα μας οφείλετο ;

B1 Πήραμε μέχρι τώρα τα παραδείγματά μας μόνον από την Παλαιά Διαθήκη και θα μπορούσε κανείς να στεναχωρείτο, εάν το φως του Ευαγγελίου μακράν από το να αμαυρώνει αυτά τα παραδείγματα ,δεν ευδοκίμούσε στο να τα αξιοποιεί. Ας επιστρέψουμε, ως εκ τούτου, στην Καινή Διαθήκη.

Προ πάντων εμείς συναντούμε εκείνο το χωρίο του Ευαγγελίου, όπου ο Ιησούς, στεναχωρούμενος από την καταστροφή της Ιερουσαλήμ, εκφράζεται υπ' αυτούς τους όρους: "Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ, που φονεύεις τους προφήτες και λιθοβολείς εκείνους που σου είναι σταλμένοι, πόσες φορές ηθέλησα να μαζέψω τα παιδιά σου, όπως η όρνιθα μαζεύει τα μικρά της κάτω από τα φτερά της, αλλά δεν το ηθελήσατε": Εάν όλα ήταν προσδιορισμένα κατ' αναγκαιότητα, η Ιερουσαλήμ δεν θα είχε ίσως λάβει το δικαίωμα να απαντήσει στον Δάσκαλο που έκλαιγε γι' αυτήν: "Γιατί βασανίζεσαι με μάτια κλάματα; Εάν εσύ δεν ήθελες εμείς να υπακούαμε στους προφήτες σου, γιατί τους απέστειλες; Γιατί μας ενοχοποιείς γι' αυτό που συμβαίνει μόνο δια της θέλησης Σου, και, δι' αυτό που μας αφορά, με μόνη αναγκαιότητα; Εσύ ήθελες να μας συλλέξεις και κατά τον ίδιο χρόνο δεν το ήθελες, δεδομένου ότι διέθεσες τις ψυχές μας κατά τρόπο τέτοιο, ώστε εμείς δεν το ηθελήσαμε". Αλλά είναι σαφές πως σ' αυτές τις λέξεις του Κυρίου δεν εισάγετε η τυφλή αναγκαιότης εν σχέσει με τους Ιουδαίους, αλλά η κακή και απειθής θέλησής τους. "Εγώ ηθέλησα να σας συλλέξω σε ένα λαό μόνο, αλλά δεν το θέλησες". Και σε άλλο χωρίο είναι ειπωμένο: "Εάν θέλεις να εισέλθεις στην αιώνια ζωή τήρησε τις εντολές"? Σε ποιο ανθρώπινο πρόσωπο μπορούσε να λέγεται: "εάν θέλεις εάν αυτό το πρόσωπο δεν έχει ελευθέρα Θέληση; Και ομοίως: "εάν θέλεις να είσαι τέλειος, πήγαινε, πώλησε αυτό που έχεις...." . Και ακόμα

1. Ματθ. XXII, 37

2. Ματθ. XIX, 17

3. Ματθ. XIX, 21

στον Λουκά IX, 23: "Εάν κάποιος θέλει να έλθει οπίσω μου, να απαρνηθεί τον εαυτόν του, να παίρνει κάθε μέρα τον σταυρό του και να με ακολουθεί .

Είναι μια κλίση αρκετά δύσκολη να εκπληρωθεί· όμως εσείς ακούτε ότι υπάρχει μία επίκληση στην θέληση. Παρομοίως: "όποιος θα θελήσει να σώσει την ζωή του, θα την χάσει.. ". "Όλες αυτές οι υπέροχες κλίσεις του Χριστού δεν χάνουν ίσως την σημασία τους, εάν η ανθρώπινη θέληση είναι εκμηδενισμένη;

Το ίδιο συναντάται στο "αληθώς, αληθώς εγώ σας λέγω", ή στο "εάν με αγαπάτε, φυλάξτε τα διατάγματά μου". Και τι γίνεται όλη η προσπάθεια του Ιωάννη για να μας εντυπώσει τα διατάγματα; Μήπως ότι η λέξη "εάν" μπορεί να έχει κάποια σημασία, όταν πρόκειται για καθαρή αναγκαιότητα? "Εάν παραμένετε σε μένα, επίσης και οι λόγοι μου θα παραμένουν σε σας.... εάν θέλετε να είσθε τέλειοι"!

B2 Αληθινά, εκεί όπου δεν παύετε από το να μνημονεύονται συνεχώς τα καλά έργα ή τα κακά και ο μισθός τους, δεν κατανοώ τι χώρος μπορεί ακόμα να υπάρχει για την καθαρή αναγκαιότητα. Ούτε η φύση, ούτε η αναγκαιότης μπορούν να διεκδικούν μία ανταμοιβή. Τώρα ο Κύριος μας Ιησούς Χριστός μας δηλώνει στον Ματθαίο κεφ. V, 12: "να χαίρετε και να αγαλλιάστε, διότι η ανταμοιβή σας θα είναι μεγάλη στους ουρανούς".

Τι σημαίνει η παραβολή των κατατασσόμενων εργατών να εργασθούν στο αμπέλι; Είναι ίσως εργάτες εκείνοι που δεν κάνουν τίποτα; Όμως δίδετε σ' αυτούς μία ανταμοιβή σαν συνομολογία κάποιου τιμήματος για το έργο τους. Μπορείτε είναι αλήθεια να απαντήσετε, ότι είναι μία υποχρέωση που ο Θεός πήρε εν συγκρίσει με τον άνθρωπο που πίστευε στις υποσχέσεις Του· ωστόσο εκείνη η ίδια η πράξη της πίστης δεν έχει κάποια δικαιολόγηση χωρίς μια κάποια παρέμβαση της ελευθέρας Θελήσεως, που μας δεσμεύει να πιστεύουμε ή που μας αποτρέπει από το να πιστεύουμε. Γιατί ο Χριστός επαινεί τον δούλο που με την εργατικότητα του αύξησε την περιουσία του Κυρίου Του; Γιατί θα διέταζε Αυτός τον τεμπέλη και τον αργόσχολο, εάν εμείς δεν είχαμε κάποια υπευθυνότητα; Και στο κεφ. XXV, 35-36 όταν προσκαλεί όλους τους ανθρώπους να λάβουν μέρος στο αιώνιο συμπόσιο, δεν είναι την αναγκαιότητα που Αυτός επικαλείται, αλλά τις καλές ενέργειες του καθενός: "Εσείς μου δώσατε να φάω και να πιώ, εσείς αποδεχθήκατε τους δυστυχείς, εσείς ντύσατε τους ξεγυμνωμένους". Και στους απόβλητους που είναι

1. Λουκάς IX,24

2. Ματθ. v,22,28

3. Ιωάνν. Χιν, ις

4. Ιωάν. xv, 7

5 Ματθ. XI,21

στ' αριστερά του, δεν είναι την αναγκαιότητα που Αυτός επιπλήττει σ αυτούς, αλλά την οικειοθελή παράλειψη των καλών έργων. "εσείς είδατε τον πεινασμένο -που πάει να πει ότι σας εδόθει η ευκαιρία να κάνετε το καλό- και δεν τον θρέψατε..". κλπ. Τα ευαγγέλια δεν είναι, ίσως, όλα γεμάτα από εκφράσεις αυτού του είδους : "Ελάτε σε μένα, εσείς που είστε κουρασμένοι, αγρυπνήστε, προσευχηθείτε, ρωτήστε, γυρέψτε, κτυπήστε την θύρα, παρατηρήσατε, προσέξατε"; Τι σημασία έχουν τόσες παραβολές, επί της τήρησης του Λόγου του Θεού, επί της ευκαιρίας να πάμε σε συνάντηση του νυμφίου, επί εκείνου που έρχεται την νύκτα σαν κλέφτης, επί της οικίας που οφείλει να είναι κατασκευασμένη στην πέτρα;

Αυτές μας σπρώχνουν να αναλάβουμε την υποχρέωση να μοχθήσουμε, να είμαστε επιμελείς, ώστε να μην χαθούμε διότι παραβλέψαμε την χάρη του Θεού. Θα ήταν όλες εκφράσεις ανώφελες, εάν προϋπέθεταν την αναγκαιότητα. Άλλα τόσα είναι ανάγκη να λέγονται για τις ευαγγελικές απειλές: "Αλλοίμονο σε σας γραμματείς, αλλοίμονο σε σας υποκριτές, αλλοίμονο σ' εσέ Χαραζίν

Και επίσης οι ακόλουθες επιπλήξεις θα έχαναν την αποτελεσματικότητά τους: "Ω γενεά άπιστη και διεστραμμένη, για πόσο χρόνο θα είμαι ακόμα με σας και για πόσο χρόνο οφείλω ακόμα να σας ανέχομαι;"³ « Φίδια, γένη οχιών, πως μπορείτε να γλυτώσετε από την τιμωρία της γέενας;,"⁴ Ο Κύριος λέγει ακόμα: "από τους καρπούς τους θα τους αναγνωρίσετε ".⁵ Αλλά αυτό που καλεί καρποί είναι τα έργα και λέγει ότι είναι δικά μας· τώρα, αυτά δεν θα μπορούσαν να είναι δικά μας, εάν υπήρχαν προσδιορισμένα από μόνη την αναγκαιότητα. Ο Ιησούς παρακαλείστον Σταυρό. "Πατέρα, συγχώρησέ τους, διότι δεν γνωρίζουν εκείνο που κάνουν"⁶. Πόσο πιο δίκαια θα είχε μπορέσει να τους συγχωρήσει στην περίπτωση, που, εάν δεν υπήρχε γι' αυτούς μία ελευθέρα Θέληση., δεν θα είχαν μπορέσει και να το ήθελαν, να κάνουν διαφορετικά.

Παρομοίως όταν ο Ιωάννης λέγει: "σ εκείνους που πιστεύουν στο όνομά Του έδωσε την δύναμη να γίνουν παιδιά του Θεού"⁷, πώς θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν την δύναμη να γίνουν παιδιά του θεού εκείνοι που δεν είναι ακόμα, εάν η θέλησή τους δεν είχε πραγματικά καμία ελευθερία; Τέλος όταν μερικοί, προσβεβλημένοι από τους λόγους του Κυρίου τον εγκατέλειψαν, Αυτός λέγει στους πιο στενούς μαθητές του: "ίσως επίσης και εσείς θέλετε να αναχωρήσετε;" Εάν οι πρώτοι δεν είχαν φύγει

1. Ματθ Χ13, κΙΙΙ

2. Ματθ Χ1,21

3. Μάρκ ΙΧ, 19

4. Ματθ ΧΧΙ11,39

5. Ματθ VII, 16

6. Λουκ. XXIII, 34

7. Ιωάν. 112

8. Ιωάν. ν1,67

από την δική τους θέληση, αλλά αναγκασμένοι από μία δύναμη μεγαλύτερη από αυτούς, γιατί ο Κύριος θα είχε ρωτήσει τους άλλους εάν ήθελαν να κάνουν ομοίως;

B3 Δεν θέλουμε να προκαλέσουμε πλήξη στον αναγνώστη, κάνοντας βιβλιοκρισία σε όλα τα υπάρχοντα χωρία του είδους μέσα στις Άγιες Γραφές· στον καθένα θα είναι εύκολο και να τα απαριθμήσει και εύκολα να τα ξαναβρεί. Ας εξετάσουμε μάλλον, εάν εν συγκρίσει με τον Παύλο, αυτόν τον γενναίο συνήγορο της Χάρης και ακούραστο αντίπαλο των έργων του νόμου, υπάρχει δυνατότης να επανέβρουμε κάποια φράση που καταθέτει προς όφελος της ελευθέρας Θελήσεως. Πριν από όλα - ευρίσκουμε το κείμενο της Επιστολής στους Ρωμαίους II, 4 "ή καταφρονείς τον πλούτο της καλοσύνης του και την ανοχή, και την μακροθυμία του και δεν αναγνωρίζεις ότι η καλοσύνη του θεού σε οδηγεί εις μετάνοια". Πως θα μπορούσε να επιτιμήσει κάποιον ότι έχει περιφρονήσει μία κλίση, εάν δεν υπήρχε η ελευθέρα θέληση;; Ή πως θα μπορούσε ο θεός κατά τον ίδιο χρόνο να μας προσκαλεί στην μετάνοια και να είναι ο δημιουργός της άρνησής μας; Πως είναι δυνατόν να αξιολογήσουμε την σωστή τιμωρία, όταν είναι ο ίδιος ο κριτής που σπρώχνει να ενεργούμε κακώς; Και ωστόσο, λίγο πριν ο Παύλος είχε ειπεί. "Γνωρίζομε δε ότι η κρίσις του Θεού επέρχεται δικαίως εις εκείνους που κάνουν τέτοια πράγματα"¹ Εννόησε καλώς, ότι εδώ συζητείται για "ενέργειες ανθρώπινες" και για "κρίση του Θεού σύμμορφη της αλήθειας". Που είναι σε όλο αυτό η καθαρή αναγκαιότης και που είναι η θέληση, η μοναδικά παθητική; Πρόσεξε αντίθετα σε ποιον ο Παύλος καταλογίζει την αμαρτία. "Ακολουθώντας την σκληρότητα και την αμετανοησία της καρδιάς σου επισωρεύεις για τον εαυτό σου οργή κατά την ημέρα της οργής και της αποκαλύψεως της δικαίας κρίσεως του Θεού, ο οποίος θα αποδώσει εις τον καθένα σύμφωνα με τα έργα του"² Καταλαβαίνεις καλά, ότι εδώ πρόκειται για μια δικαία κρίση του Θεού και για έργα αξιομισθούντα αιώνιο μαρτύριο. Εάν ο Θεός περιορίζετο να μας καταλογίσει τις καλές ενέργειες που Αυτός ενεργεί σε εμάς, εν όψει της δόξας, της τιμής και της αθανασίας, η ευμένεια του θα ήτο ακόμα εύλογη (σημειώνουμε ωστόσο ότι ο Παύλος προσθέτει έναν όρο: "για εκείνους που θα επιμείνουν στα καλά έργα" ή ακόμα "για εκείνους που γυρεύουν την αιώνια ζωή"². Αλλά στο όνομα ποιας δικαιοσύνης μπορείτε να κάνετε να επιρρίψει την οργή Του, την αγανάκτησή Του, τις δυσμένειες Του και το άγχος επί ενός ανθρώπου, που, μακράν από το

1. Ρωμαίοι II, 2

2. Ρωμαίοι 11,5

3. Ρωμαίοι I, 7.

να κάνει κάποιο πράγμα από την θέλησή του, θα ήτο βιασμένος να κάνει το κακό από αναγκαίο περιορισμό;

B4 Εν τέλει τι σημαίνουν οι συγκρίσεις του Παύλου επί εκείνων που τρέχουν μέσα στα στάδια, επί του επάθλου, του στέφανου... κλπ. εάν εμείς δεν μπορούσαμε να κατακτήσουμε τίποτε με τις προσπάθειες μας; Ας θυμηθούμε τους στίχους 24-25 κεφ. ΙΧ της επιστολής προς Κορινθίους "Δεν ξέρετε ότι οι δρομείς εις το στάδιο τρέχουν μεν όλοι, αλλά ένας παίρνει το βραβείο; Να τρέχετε κατά τέτοιον τρόπο λοιπόν, ώστε να νικήσετε... κλπ.

Και πιο μπροστά "Αυτοί αγωνίζονται μόνο για να λάβουν στέφανο φθαρτόν, αλλά εμείς, εμείς θα λάβουμε στέφανο άφθαρτο". Ο στέφανος δεν είναι δοσμένος παρά σε εκείνους που αγωνίζονται και αυτός είναι δοσμένος σαν βραβείο σε εκείνους που είναι άξιοι μίας τέτοιας τιμής.

Ομοίως στην Επιστολή Ι Τιμ. VI, 12 μας διευκρινίζει "Αγωνίσου τον καλόν αγώνα της πίστεως και θα κατακτήσεις την αιώνια ζωή". Αλλά εκεί όπου υπάρχει αγώνας, υπάρχει επίσης προσπάθεια οικειοθελής και εάν εγκαταλείπεται η μάχη, υπάρχει ο κίνδυνος να χάσετε το βραβείο, αλλά το ίδιο δεν συμβαίνει, εάν το παν θα όφειλε να είναι κανονισμένο από την καθαρή και απλή ανάγκη. Και ακόμα στην επιστολή ΙΙ Τιμοθέου κεφ. ΙΙ, 5: "Εκείνος που μετέχει εις αγώνας δεν στεφανώνεται, εάν δεν έχει αγωνισθεί σύμφωνα προς τους κανόνες". Και λίγο πιό πίσω "εργάσου σαν καλός στρατιώτης του Χριστού" και παρομοίως γίνεται στο παράδειγμα του γεωργού που εργάζεται την γή του. Ο αγωνιστής λαμβάνει τον στέφανόν του, ο στρατιώτης τον μισθό του και ο εργάτης των αγρών μαζεύει τους καρπούς του. Η ίδια η επιστολή μας λέγει ακόμα στο κεφ. ΙV 7-8 "Τον καλόν τον αγώνα αγωνίσθηκα, τον δρόμο τελείωσα, την πίστη τήρησα και τώρα πλέον μου απομένει το στεφάνι της δικαιοσύνης, το οποίον θα μου δώσει ο Κύριος κατ' εκείνην την ημέρα, ο δίκαιος κριτής". Μου φαίνεται δύσκολο να συγχωρδίσω τους όρους του αγώνος, τον στέφανο, τον δίκαιο κριτή, την σωστή απόδοση, την πάλη, με την ιδέα ενός καθαρού παγκόσμιου προσδιορισμού και μιας θέλησης μοναδικά παθητικής, στερημένης κάθε ικανότητας δράσης.

B5 Παρομοίως ο Ιάκωβος δεν αποδίδει στην αναγκαιότητα και στην ενέργεια που ο Θεός πραγματοποιεί σ' αυτούς τις αμαρτίες των ανθρώπων, αλλά τις αποδίδει στην δική τους διεφθαρμένη επιθυμία.

"Ο Θεός -αυτός λέγει- δεν παρακινεί κανένα εις πειρασμό, αλλά καθένας είναι πειραζόμενος, προσελκυσμένος, δελεαζόμενος από την ιδίαν αυτού επιθυμία· μετά η επιθυμία συλλαμβάνει και γεννά την αμαρτία"¹. Ο Παύλος καλεί έργα της σαρκός, που αντιτάσσει στα έργα του Θεού, τις κακές ενέργειες των ανθρώπων. Αυτός καλεί λοιπόν σάρκα², αυτό που ο Ιάκωβος καλεί επιθυμία.

Και στις Πράξεις των Αποστόλων, ο Θεός λέγει στον Ανανία :

"Γιατί δοκίμασε ο Σατανάς την καρδιά σου;"³

Παρομοίως στην επιστολή στους Εφεσίους κεφ. ΙΙ,2 ο Παύλος αποδίδει τα κακά έργα στο πνεύμα του κόσμου, που εργάζεται μεταξύ των παιδιών της απειθείας. "Τι υπάρχει κοινό μεταξύ του Χριστού και του Βελιάλ; ή εσείς θα φυτεύετε. ένα καλό δένδρο και τότε θα μαζέψετε καλούς καρπούς, ή θα φυτεύετε ένα κακό δένδρο και επίσης οι καρποί του θα είναι τότε κακοί". Πως τολμούν, ως εκ τούτου, μερικοί να αποδίδουν με το μέτωπο ψηλά στον Θεό, που είναι ο κολοφών κάθε καλού, τους πιο κακούς καρπούς που υπάρχουν;

Και αν ακόμα η ανθρώπινη επιθυμία είναι βιασμένη από τον Σατανά ή από τα εξωτερικά πράγματα, ή συμπτωματικά από αυτό που υπάρχει εντός του ανθρώπου, ωστόσο η βία δεν συνεπάγεται αναγκαιότητα στο αμαρτάνειν και εάν εμείς θέλουμε να αντισταθούμε, αφού ικετεύσουμε την θεϊκή συνδρομή, το πνεύμα του Χριστού, σπρώχνοντάς μας να ενεργήσουμε καλώς, δεν μας υποχρεώνει αλλά μας προσφέρει μία βοήθεια

Ο Σολωμόντας XV, 21 είναι επ' αυτού του σημείου της ίδιας γνώμης με τον Ιάκωβο όταν λέγει: "Σε κανένα ο Θεός δεν διέταξε να δρα με ασέβεια και σε κανένα δεν έδωσε Αυτός περιθώρια για να αμαρτάνει".

Και ωστόσο εκείνος που υποχρεώνει, κάνει ακόμα περισσότερα εκείνου που διατάζει. Αλλά είναι ακόμα πιο φανερό αυτό που ο Παύλος γράφει στην ΙΙ επιστολή στον Τιμόθεο 2,21 "Εάν λοιπόν κάποιος φυλάσσεται καθαρός από εκείνα τα πράγματα, θα είναι ένα δοχείο τιμής". Με ποιο τρόπο θα μπορούσε να φυλάσσεται καθαρός κάποιος, εάν δεν είχε με κανένα τρόπο ικανότητα να δράσει; Ξέρω ότι εδώ πιέζω την σημασία του χωρίου, αλλά γι' αυτήν την στιγμή. σε μένα είναι ικανοποιητικό, αφού αυτή η συζήτηση είναι αρκετά διαφορετική από αυτές, τις ακολουθούμενες από εκείνους που θέλουν να αποδώσουν τα πάντα μόνο στην αναγκαιότητα.

Και είναι ομοίως σύμφωνο σ' αυτό, εκείνο που είναι ειπωμένο στο Ι Ιωάννη 5 "Και οποιoσδήποτε έχει αυτήν την ελπίδα εις Αυτόν, καθαρίζετε ,καθώς Αυτός είναι καθαρός ". Θα έκανα χωρίς αυτό το χωρίο, εάν επιτρεπόταν σε εμάς σε άλλους χώρους η υπεράσπισή της παράθεσης.

1. Ιακωβος 1, 13-15.

2. Γαλάτες V,19

3. πράξεις ν,3.

-35-

Και ωστόσο το χωρίο δεν θα καθίστατο πάρα πολύ αναιδές, εάν κάποιος το ερμήνευε "να αγιάζεις τον εαυτόν σου είναι όπως το να μην θέλεις να είσαι αγιασμένος από τον Θεό"; Και ο Παύλος λέγει: "Απορρίψατε μακράν τα έργα τους σκότους"¹ και: " Απεκδύθητε τον παλιό άνθρωπο με τις πράξεις του"². Κατά ποιόν τρόπο θα ήμασταν διαταγμένοι να απορρίψουμε και να απεκδυθούμε, εάν δεν ήμασταν σε θέση να κάνουμε τίποτα; Και ακόμα στους Ρωμ. VII, 18 "Πράγματι υπάρχει σε εμέ το θέλειν, αλλά δεν βρίσκω τον τρόπο να εκτελέσω το καλό". Εδώ ο Παύλος φαίνεται να λέγει ότι είναι στην εξουσία του ανθρώπου αυτό το θέλειν που είναι καλό και εάν αυτό το ίδιο το θέλειν καλώς να κάνεις, είναι πράξη καλή, είναι άλλο τόσο αληθινό ότι το θέλειν κακώς να κάνεις θα είναι μια πράξη κακή. Επιτέλους είναι αναμφίβολο ότι το να έχεις θελήσει να σκοτώσεις είναι κακό.

B6 Είναι εκ νέου στην 1 επιστολή στους Κορίνθιους XIV, 32 που ευρίσκουμε γραμμένο: "το πνεύμα των προφητών είναι υποταγμένο στους προφήτες". Εάν το Άγιο Πνεύμα κατέχει εκείνους που κατέχει κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι ελεύθεροι να σιωπούν εάν το θέλουν, κατά μεγαλύτερο λόγο η θέληση του ανθρώπου στην συνήθη φυσική χρήση της είναι αυτόνομη. Πράγματι εκείνοι που κατέχουν ένα πνεύμα παραφροσύνης δεν μπορούν να σιωπούν, έστω και αν το θέλουν, και συχνά δεν εννοούν αυτοί οι ίδιοι εκείνο που λένουν. Στο ίδιο επιχείρημα ακολουθεί ο Τιμόθεος όταν λέγει: "μην αμελείς την χάρη που είναι εντός σου"³. Πράγματι, αυτός διακηρύττει ότι μας είναι δυνατόν να αποτρέψουμε το πνεύμα μας από την αποδεχόμενη χάρη. Και παρομοίως "η χάρη Του δεν εστάθη ανώφελος σε μένα" που θέλει να πει, ότι αυτός δεν ήλθε ελλειπής της προσδοκίας της θεϊκής χάρης· τώρα, πως θα μπορούσε να λέγει περί εκείνου του οποίου ο ρόλος είναι μηδέν, ότι δεν υπήρξε ελλειπής;

Ο Πέτρος στην επιστολή του II κεφ. 1,5 "εσείς θέσατε κάθε σας επιμέλεια στο να προσθέσετε το κουράγιο σας στην πίστη σας... κλπ. Γι' αυτό αδελφοί, σπουδάσατε να κάνετε βεβαία την κλίση σας και την εκλογή σας, κάνοντες αυτά τα καλά έργα". Αυτός θέλει λοιπόν, η φροντίδα μας να απαντήσει στην θεϊκή χάρη, καθώς, ανεβαίνοντας από αρετή σε αρετή, να φθάσουμε στην τελειότητα.

B7 Αλλά από αρκετό χρόνο τώρα πιά φοβούμαι ότι κάνουμε ευρεία χρήση αυτών των κειμένων, γιατί τέτοιου είδους συναντούμε παντού μέσα στις Άγιες Γραφές. Όταν ο Παύλος γράφει, παραδείγματος χάριν, μέσα στην II Τιμ. 3,16 "Κάθε Γραφή είναι ωφέλιμος εις διδασκαλία, εις έλεγχο, εις διόρθωση, εις εκπαίδευση", καμία από αυτές τις λέξεις μου φαίνεται ότι έχει πιά νόημα, μέσα στην υπόθεση κατά την οποία

1. II Κοριν. VI, 15.

2. Ματθ. Χ11,33

3. I Τιμοθ. 18,14.

4. I Κορινθ XV,10.

-36-

πράγμα είναι διευθυνόμενο από την καθαρή και αναπόφευκτη αναγκαιότητα.

Σε τι τείνουν ομοίως τα πολυάριθμα εγκώμια των αγίων, τα αναφερόμενα στην Σοφία κεφ. XVIV και στα ακολουθούντα, εάν τίποτα

δεν επανάγεται στην δραστηριότητά μας; Τι μπορεί να σημαίνει, ιδιαιτέρως, εκείνο το σταθερό εγκώμιο της υπακοής, εάν στις καλές μας πράξεις, όπως στις κακές μας, εμείς δεν είμαστε παρά ένα όργανο στα χέρια του Θεού, όπως ο πέλεκας είναι στα χέρια του μαραγκού;

B8 Και πράγματι εμείς είμαστε σαν εκείνο το όργανο, εάν είναι αληθής η διδασκαλία του Γουίκλιφ, ο οποίος βεβαιώνει ότι όλες οι πράξεις των ανθρώπων, πριν και μετά την χάρη, είτε αυτές είναι καλές ή κακές, και επίσης τα μέσα που υπηρετούν την εκπλήρωση, είτε της μιας είτε της άλλης, είναι διευθυνόμενα από την καθαρή αναγκαιότητα· τέτοια είναι πράγματι η διδασκαλία που επίσης ο Λούθηρος αποδέχεται. Και για να μην υποστηρίξει κανείς ότι την έχω επινοήσει εγώ, μεταγράφω τους ακριβείς όρους τους οποίους αυτός μεταχειρίζεται: "Είναι λοιπόν αναγκαίο να καταργηθεί αυτό το άρθρο. Έκανα πράγματι λάθος να πω ότι πριν από την χάρη η ελευθέρα Θέληση ήτο κάτι τι απλώς ονομαστικό· θα όφειλα να λέγω ειλικρινώς: η ελευθέρα θέληση είναι μια φαντασία ή μιά λέξη χωρίς περιεχόμενο, γιατί δεν είναι στην εξουσία κανενός να σκεφθεί οτιδήποτε το καλό ή το κακό, αλλά όπως διδάσκει πολύ σωστά το χωρίο του Γουίκλιφ, καταδικασμένο στην Κοστάντζα : Κάθε πράγμα συμβαίνει κατ' απόλυτη αναγκαιότητα". Μνημονεύσαμε εδώ πραγματικά τις ίδιες τις λέξεις του Λούθηρου. Θα είχα ακόμα πολλά άλλα χωρία από τις Πράξεις ή από την Αποκάλυψη να παραθέσω, αλλά πιστεύω πιο φρόνιμα να τα αφήσουμε κατά μέρος, για να μην ενοχλήσουμε τον αναγνώστη. Δεν είναι λοιπόν χωρίς λόγο ότι ο όγκος των μνημονευθέντων χωρίων οδήγησε το μεγαλύτερο μέρος των Θεολόγων και των Αγίων να μη καταργήσουν ολοκληρωτικά την ελευθέρα Θέληση. Ωστόσο οφείλει να μας λυπεί που τόσοι, σπρωγμένοι από το Πνεύμα του Σατανά, προετοιμάζονται για την αιώνια καταδίκη, εμπιστευόμενοι μόνο στα δικά τους έργα. <<Βλέπε Πελάγιος>>

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

A1.- Είναι καιρός ωστόσο να θυμηθούμε κάποια χωρία της Γραφής, που φαίνονται αντιθέτως να καταργούν την ελευθέρα Θέληση.
Υπάρχουν διάφορα που μας έρχονται φυσικά με ευκολία, αλλά εμείς θα θυμηθούμε κυρίως δύο, που είναι κάποιας σπουδαιότητας και μιας φωτεινότητας εξαιρετικής· ο Απόστολος Παύλος σχολιάζει και τα δύο κατά τρόπο τέτοιο, που εκ πρώτης όψεως φαίνεται να αφήνουν τίποτα, ούτε στις πράξεις μας, ούτε στην ενέργεια της ελευθέρας θελήσεως.

Το πρώτο κείμενο είναι εκείνο του βιβλίου της Εξόδου, Κεφάλαιο IX 12-16, που παρατίθεται από τον Παύλο στην επιστολή προς Ρωμαίους Κεφ. IX (στίχος 14 και μετά): "Ο Κύριος σκλήρυνε την καρδιά του Φαραώ και δεν ηθέλησε πιά να τους ακούσει". Και ακόμα: "Γι' αυτό σε εξέλεξα, γιά να δείξω εν σοι την δύναμή μου και για να κάνω να γνωρίσουν το όνομά μου σε όλη την γή". Ο Παύλος εξηγεί αυτό το χωρίο, συγκρίνοντάς το με ένα άλλο όμοιο που ευρίσκεται στο XXXII Κεφάλαιο της Εξόδου: "Και λέει πράγματι στον Μωϋσή: θα κάνω χάρη σε όποιον θελήσω να κάνω χάρη και θα έχω έλεος σε όποιον θελήσω να έχω έλεος. Δεν εξαρτάται, ως εκ τούτου, ούτε από όποιον θέλει ούτε από όποιον τρέχει, αλλά από τον Θεό που κάνει έλεος".

Το δεύτερο κείμενο είναι στον Μαλαχία Κεφ. I 2-3 που είναι μεταφερόμενο από τον Παύλο στο Κεφάλαιο IX 11-13 της ίδιας επιστολής: "Μήπως ο Ιακώβ δεν είχε ένα αδελφό; λέγει ο

6-

Κύριος ' όμως εγώ αγάπησα τον Ιακώβ και απέρριψα τον Ησαύ ". Και αυτό το χωρίο ο Παύλος το σχολιάζει έτσι: "Όταν δεν ήταν ακόμα γεννημένοι, ούτε ο ένας ούτε ο άλλος, και όταν είχαν κάνει ουδέν, ούτε καλό ούτε κακό, και με σκοπό το σχέδιο της εκλογής να παρέμενε σταθερό, ειπώθηκε στην Ρεβέκκα, αλλά μοναδικά σε σχέση με την θέληση εκείνου που καλεί: "Ιδού, ο μεγαλύτερος θα υπηρετήσει τον μικρότερο" σύμφωνα με αυτό που μένει γραμμένο: "Αγάπησα τον Ιακώβ και μίσησα τον Ησαύ".

A2.- Αλλά επειδή φαίνεται παράλογο να μπορεί να λέγεται ότι

1. *Η παράθεση είναι λανθασμένη. Πρόκειται για το Έξοδος XXX111, 19.*

ένας Θεός, που ενσαρκώνει όχι μόνον την δικαιοσύνη, αλλά επίσης την αγαθότητα, μπορεί να σκληρύνει την καρδιά ενός ανθρώπου και μπορεί να κάνει γνωστή την δύναμή Του διά μέσου της ανθρώπινης μοχθηρίας, ο Οριγένης επιχειρεί να λύσει την δυσκολία στο τρίτο βιβλίο της πραγματείας του επί της Γένεσης. Αυτός πιστεύει ότι η ευκαιρία της σκλήρυνσης υπήρξε δοσμένη από τον Θεό, αλλά οφείλουμε να επιρρίψουμε το σφάλμα στον Φαραώ, ο οποίος ένεκα της κακεντρέχειάς του καταστάθει περισσότερο ισχυρογνώμων προς εκείνα τα πράγματα γιά τα οποία όφειλε, ωστόσο, να είναι οδηγημένος εις μετάνοια" όπως η βροχή θα αποδώσει καρπούς εξαίρετους στην καλώς επιμελημένη γη, ενώ η μη καλλιεργημένη γη δεν θα έχει παρά αγκάθια και τριβόλους· όπως κάτω από τον ίδιο ήλιο το κερί λιώνει και η λάσπη ξεραίνεται, έτσι η επιείκεια του Θεού και η υπομονή Του προς τους αμαρτωλούς οδηγούν, τους μεν να μετανοήσουν, και καθιστά τους άλλους περισσότερο πείσμονες στην μοχθηρία τους.

Ο Θεός θα έχει λοιπόν έλεος σε εκείνους, που αναγνωρίζοντας την αγαθότητά Του θα είναι μετανοημένοι, ενώ θα σκληρυνθούν οι καρδιές εκείνων που θα έχουν αφήσει να περάσει ο χρόνος της μετάνοιας, αμελώντας τις θεϊκές προσφορές για να βυθισθούν ελεύθερα στην οδό του κακού. Η μεταφορά διά της οποίας θεωρείται σαν καταλύτης εκείνος που έχει απλά προμηθεύσει την ευκαιρία, είναι εξηγημένη από την ίδια την κοινή μας ομιλία, στην οποία ο πατέρας λέει στο παιδί: "σε κατέστρεψα", σκοπεύοντας με αυτές τις λέξεις να επιτιμήσει τον εαυτόν του, που δεν έχει διορθώσει τον υιό κάθε φορά που έκανε κάποιο κακό πράγμα.

A3. _____ - Ο Ισαΐας μεταχειρίζεται πάνω-κάτω τις ίδιες λέξεις στο Κεφάλαιο LXIII, 17 όταν αναφωνεί: "Γιατί, ω Κύριε, μας έχεις κάνει να πορευτούμε λαθεύοντας εκτός των οδών Σου ' γιατί έχεις σκληρύνει την καρδιά μας σε σημείο που δεν Σε φοβόμαστε πιά: Αλλά ο Τζιρόλαμο εξηγεί αυτό το χωρίο σύμφωνα με την αντίληψη του Οριγένη : ο Θεός σκληραίνει την καρδιά του αμαρτωλού, όταν δεν τον επιτιμά συλλαμβάνοντάς τον επάνω στην πράξη και του κάνει φιλευσπλαχνία όταν του στέλνει αμέσως τις θλίψεις, ικανές να τον σπρώξουν στην μετάνοια. Παρομοίως, σύμφωνα με τον Οσσέα, ο Θεός κραυγάζει μέσα στην οργή Του: "Δεν θα απασχοληθώ πια με τις κόρες ./.

σας ,αφού δίνονται στην μοιχεία". Στον ψαλμό LXXXVIII 33 εμείς ξαναβρίσκουμε εκείνο το έλεος που τιμωρεί: "Θα κάνω να εξιλεωθεί η ανταρσία τους με το μπαστούνι μου και τα αμαρτήματά τους με τα κτυπήματά μου". Ο Ιερεμίας από το μέρος του μεταχειρίζεται την ίδια μεταφορά "Ηθέλησες να με θέλξεις, ω Κύριε, και υπήρξα θελγμένος. Εσύ εστάθης πιο δυνατός από εμέ και με νίκησες " (Κεφάλ.ΧΧ, 7).” Θέλγειν” σημαίνει ότι ο Θεός τον έχει αμέσως πείσει για το λάθος του, που πάει να πεί -- σκέφτεται ο Ωριγένης-- ένα μέσο γιά να προμηθευθείς μια καλύτερη υγεία´ έτσι οι ικανοί χειρουργοί προτιμούν κάποια φορά να αργοπορήσουν το ράψιμο μιας πληγής, ώστε το πύον να τρέξει καλύτερα από το άνοιγμα και να μπορέσει έπειτα να ακολουθήσει, ένεκα αυτού, μία υγεία περισσότερο διαρκής. Ο Ωριγένης σημειώνει ακόμα ως προς το θέμα αυτό, ότι ο Κύριος δηλώνει στον Φαραώ: "Εγώ σε έχω σπρώξει σ´ αυτό" και όχι: "εγώ σε έχω κάνει γι' αυτό". Διαφορετικά ο Φαραώ θα είχε υπάρξει ένας ασεβής, εάν υπήρχε δημιουργημένος γι´ αυτόν τον σκοπό από ένα Θεό, που, αφού είχε παρατηρήσει όλα τα δημιουργήματά Του, είχε διαπιστώσει ότι ήταν πάρα πολύ καλά. Αντίθετα, εκείνος που δημιουργήθηκε με μία θέληση εύκαμπτη στην μία ή στην άλλη διεύθυνση γλίστρησε ηθελημένα στο κακό, γιατί προτίμησε να ακολουθήσει την δική του έμπνευση μάλλον, παρά να υπακούσει στις διαταγές του Θεού.

A4. - Αυτό δεν εμποδίζει ο Θεός να έχει επωφεληθεί της κακής κλίσης της ψυχής του Φαραώ για την δόξα Του και για την σωτηρία του λαού Του, καθιστώντας ολοφάνερο σε όλους πόσο είναι μάταιο γιά τον άνθρωπο να αντιστέκεται στην Θεϊκή θέληση. Κατά τον ίδιο τρόπο ένας Βασιλιάς φρόνιμος ή ένας πατέρας μιας οικογένειας, επωφελείται της κακότητας των εχθρών για να επιβάλλει στους ασεβείς μία δίκαιη τιμωρία. Ούτε κάποια βία θα ήτο καμωμένη στην θέλησή μας, εάν η μοίρα των πραγμάτων ήτο τοποθετημένη στα χέρια του Θεού ή εάν τα κρυμμένα σχέδια της Πρόνοιας έστρεφαν τις προσπάθειες των ανθρώπων προς μία διαφορετική διεύθυνση. Όπως οι επιχειρήσεις των κακών στρέφονται στο τέλος προς όφελος των πιστών, ομοίως οι προσπάθειες του κόσμου για το καλό δεν φθάνουν στον σκοπό τους παρά εάν είναι υποβοηθημένες από την αδάπανη

./.

ευμένεια του Θεού. Τέτοια είναι σίγουρα η προτεινόμενη ερμηνεία από τον Παύλο στο μνημονευθέν χωρίο : "Δεν εξαρτάται ούτε από τον θέλοντα ούτε από τον τρέχοντα αλλά από τον ελεούντα Θεό. Το Θεϊκό έλεος προειδοποιεί αποτελεσματικά την θέλησή μας, την συνοδεύει στην προσπάθειά της, της στέργει να επιτύχει στον καθορισμένο σκοπό. Αυτό δεν μας εμποδίζει, εν τούτοις, να βλέπουμε και να τρέχουμε, αλλά οφείλουμε να το κάνουμε αποδίδοντας στον Θεό, στον οποίο εμείς ανήκουμε ολοκληρωτικά, επίσης αυτό που είναι δικό μας.

A5. - Από το άλλο μέρος επιτυγχάνεται κατά προσέγγιση να εξηγηθεί η δυσκολία που αφορά την θεϊκή πρόγνωση, διευκρινίζοντας ότι αυτή δεν επιβάλλεται αναγκαστικά στην θέλησή μας. Αλλά κανείς κατά την γνώμη μου δεν επεξεργάσθηκε κατά τρόπον καλύτερο από τον Λορέντζο Βάλλα. Η πρόγνωση πράγματι δεν είναι η αιτία των γεγονότων που παράγονται· συμβαίνει επίσης και σε μάς να έχουμε την πρόγνωση πολλών πραγμάτων, που δεν συμβαίνουν βεβαίως από το γεγονός ότι εμείς τα προ-γνωρίζουμε, αλλά αντιθέτως εμείς τα προβλέπουμε κατά το μέτρο εντός του οποίου οφείλουν να συμβούν. Είναι έτσι που μία έκλειψη ηλίου δεν συμβαίνει από το γεγονός ότι οι αστρονόμοι έχουν προειπεί την εμφάνισή της, αλλά την πρόβλεψαν γιατί όφειλε να λάβει χώρα.

A6. – Το ζήτημα της θέλησης και του προσδιορισμού της από την θεϊκή πλευρά είναι από το άλλο μέρος περισσότερο δύσκολο. Πράγματι ο Θεός θέλει ακριβώς τα πράγματα γιά τα οποία έχει πρόγνωση. Είναι ανάγκη πράγματι Αυτός να θέλει κατά κάποιο τρόπο αυτό που Αυτός ξέρει ότι είναι ήδη έτοιμο να πραγματοποιηθεί, δεδομένου ότι έχοντάς το στα χέρια δεν το εμποδίζει. Είναι αυτό που υπομνησκει ο Παύλος όταν λέγει: "Ποιος ανθίσταται στην θέλησή του εάν Αυτός κάνει έλεος σε όποιον θέλει και σκληραίνει την καρδιά σε όποιον θέλει: Και πράγματι εάν υπήρχε ένας βασιλιάς ικανός να δράση μοναδικά από παραξενιά και στον οποίο κανένας δεν θα ήτο σε θέση να ανθίσταται, θα λέγαμε ότι κάνει όλα αυτά που θέλει. Έτσι η θέληση του Θεού, επειδή είναι η αιτία όλου αυτού που συμβαίνει, φαίνεται να επιβάλλεται αναγκαστικά στην θέλησή μας. Αλλά ο Παύλος δεν διατίθεται να αποσαφηνίσει

1. Ρωμαίοι ΙΧ, 16

2. Ρωμαίοι ΙΧ, 18,19.

το ζήτημα και ικανοποιείται, αντιθέτως, με το να επιτιμήσει τα περίεργα πνεύματα: "Ω άνθρωπε, ποιος είσαι εσύ λοιπόν που ζητάς λογαριασμό από τον Θεό; " Που σημαίνει ότι δεν εμποδίζει να συγκριθεί με έναν δούλο άνευ σεβασμού εκείνος που αφήνεται να πάει σε ιερόσυλους γογγυσμούς. Ο κύριος του θα περιορίζετο να ανταπαντήσει: "Τι σε ενδιαφέρει ο λόγος για τον οποίον εγώ αποφασίζω έτσι; Για κείνο που σε αφορά, εσύ δεν έχεις παρά να υπακούσεις". Αλλά θα απαντούσε με διαφορετικό τρόπο στον φρόνιμο υπηρέτη και καλώς διατεθειμένο, που θα του ζητούσε ευγενικά γιατί του διατάζεται ένα τέτοιο πράγμα φαινομενικά ανώφελο. Εάν λοιπόν ο Θεός ηθέλησε ο Φαραώ να απολεσθεί με κακό θάνατο, εάν το θέλησε ορθώς και εάν συνέφερε εκείνος να απολεσθεί, δεν εστάθη εν τούτοις αναγκασμένος από την θεϊκή θέληση να επιμένει στην ασέβειά του. Είναι ξανά η περίπτωση ενός αφεντικού, που, γνωρίζοντας το διεστραμμένο πνεύμα ενός εκ των δούλων του, του εμπιστεύετο ένα καθήκον κατά την εκπλήρωση του οποίου εύρισκε την ευκαιρία να έλθει μείον στην οφειλή του, να είναι συλλαμβανόμενος και τιμωρούμενος προς παραδειγματισμό των άλλων. Το αφεντικό προβλέπει ότι ο δούλος θα υποκύψει και θα ακολουθήσει την κλίση του. και θέλει αυτός να απολεσθεί και θέλει επίσης κατά κάποιο τρόπο, αυτός να αμαρτήσει. Ο δούλος ωστόσο δεν είναι ένεκα αυτού συγχωρημένος, γιατί έχει αμαρτήσει από δική του κακότητα και είναι γι' αυτό ήδη άξιος η αδικία του να · κατασταθεί φανερή σε όλους. και να λάβει την τιμωρία του.

Ωστόσο ποια αιτία μπορούμε να αποδώσουμε στις αξίες, σε ένα κόσμο όπου δεν θα υπήρχε παρά ατελεύτητη αναγκαιότητα και που η ελευθέρα θέληση δεν θα είχε ποτέ την πιθανότητα να επεμβαίνει;

A7. - Αυτό που έχομε πεί για τα πράγματα που συμβαίνουν, δηλαδή ότι ο Θεός οδηγεί συχνά τις ενέργειες των ανθρώπων προς σκοπούς που αυτοί δεν είχαν προβλέψει, αυτό το βεβαιώνω σαν αληθές στο πιο μεγάλο αριθμό των περιπτώσεων, δεν είναι έτσι, ωστόσο, πάντα και είναι πιά σωστό εάν είναι εφαρμοζόμενο στις κακές ενέργειες παρά στις καλές.

Έτσι οι Εβραίοι σταυρώνοντας τον Κύριο, σκέφτονταν να τον κάνουν να εξαφανισθεί ολοκληρωτικά. Ο Θεός ωστόσο άλλαξε το

ασεβές τους σχέδιο, κάνοντάς το να στραφεί εις δόξα του Υιού του και για την σωτηρία ολόκληρου του κόσμου. Αλλά ο Εκατόνταρχος Κορνήλιος ο οποίος διά μέσου των καλών του έργων είχε ζητήσει επιμόνως την θεϊκή εύνοια, επέτυχε πραγματικά αυτό που επιθυμούσε. Και ο Παύλος στο τέλος της διαδρομής του, κατέκτησε αληθινά τον στέφανο που είχε ζωηρώς επιθυμήσει.

A8. - Δεν θα αναζητήσω σ' αυτό το σημείο εάν ο Θεός, που είναι χωρίς συζήτηση η πρώτη αιτία και ανώτατη όλου αυτού που συμβαίνει, ενεργεί διά μέσου των δευτέρων αιτιών, κατά τέτοιο τρόπο που Αυτός ο ίδιος δεν επεμβαίνει πιά καθόλου, ή εάν ενεργεί κατά τέτοιο τρόπο, που οι δεύτερες αιτίες συνεργάζονται μόνο στην κύρια αιτία, χωρίς εν τούτοις να είναι αναγκαίες. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι εάν ο Θεός ήθελε, θα του ήτο εύκολο να μετασχηματίσει το φυσικό αποτέλεσμα όλων των δευτέρων αιτιών, έτσι που θα μπορούσε να κάνει η φωτιά να δρόσιζε και να έβρεχε, που το νερό να καθιστούσε τα πράγματα σκληρά και ξερά, που ο ήλιος να σκοτείνιαζε, που οι ποταμοί να στερεοποιούνται και οι πέτρες να ρευστοποιούνται, που το δηλητήριο να αναζωογονούσε και που η τροφή να έβλαπτε, έτσι όπως η ίδια η φωτιά του Βαβυλωνιακού φούρνου παρηγόρησε τους τρεις νέους και έψησε τους Χαλδέους. Κάθε φορά που ο Θεός δρά έτσι, λέμε ότι είναι ένα θαύμα. Είναι έτσι που Αυτός μπορεί να αφαιρέσει την γεύση από τον ουρανίσκο και την αίσθηση από τα μάτια, να μπερδέψει τις ικανότητες της διάκρισης, της μνήμης και της θέλησης και να εξαναγκάσει σ' αυτό που στον ίδιο προσωπικά φαίνεται καλό' είναι αυτό που έκανε στον Βαλαάμ, που είχε έλθει γιά να καταραστεί και που υπήρξε εμποδισμένος, δεδομένου ότι η γλώσσα του έλεγε ένα πράγμα, ενώ το πνεύμα του εσκέπτετο ένα άλλο. Είναι ανάγκη από την άλλη μεριά να θυμηθούμε ότι αυτό που συμβαίνει μόνο σπάνια, δεν μπορεί να οδηγήσει σε ένα νόμο γενικό. Και ωστόσο αυτό που ο Θεός θέλει, το θέλει με σωστούς λόγους, έστω και εάν συχνά αυτοί οι λόγοι παραμένουν σε μας άγνωστοι.

Σε αυτήν την ανεξιχνίαστη θέληση κανείς δεν μπορεί να αντιταχθεί, αλλά στην εξωτερικευμένη θέληση, ή όπως λέγεται στα σχολεία στην εκδηλωμένη θέληση είναι δυνατόν συχνά να ανθίσταται. Ίσως η Ιερουσαλήμ να αντιστάθει, αυτή που δεν ηθέλησε να συγκεντρωθεί

γύρω από τον Κύριο όταν Αυτός την είχε προσκαλέσει;

A9. – Αλλά κάποιος θα μπορούσε να πει: "Αυτό δεν εμποδίζει ώστε η αναγκαιότητα να έρχεται να ευρεθεί κάτω από δύο διαφορετικές μορφές μέσα στα γεγονότα, αφού από το ένα μέρος η θεϊκή πρόγνωση δεν μπορεί να λαθέψει, και από την άλλη μεριά η θεϊκή θέληση δεν μπορεί να τεθεί σε αποτυχία:". Αλλά κάθε αναγκαιότητα δεν αποκλείει την ελευθέρα θέληση. Έτσι ο Θεός πατέρας γεννά αναγκαιώς τον Υιό, μολονότι τον γεννά θεληματικά και ελεύθερα, δεδομένου ότι ο Θεός δεν υφίσταται κανένα εξαναγκασμό. Κατά τον ίδιο τρόπο, δεν είναι αδύνατο να συλληφθεί στο ανθρώπινο επίπεδο ένας τύπος αναγκαιότητας, που δεν αποκλείει την ελευθερία της δικής μας θέλησης: Ο Θεός ήξερε ήδη από πριν ότι ο Ιούδας θα είχε προδώσει τον Κύριο, και δεδομένου ότι είχε την πρόγνωση της προδοσίας, κατά μία κάποια άποψη επίσης το προκαθόρισε. Εάν λοιπόν εμείς εξετάζουμε την αλήθητη πρόγνωση του Θεού και την αναλλοίωτη θέληση, όφειλε αναγκαστικά να συμβεί ότι ο Ιούδας θα παρέδιδε τον Δάσκαλό του στους εχθρούς. Και, ωστόσο, ο Ιούδας μπορούσε να αλλάξει την θέλησή του ή τουλάχιστον να μην καλλιεργήσει, τροφοδοτώντας αυτήν την ανόσια θέληση. Αλλά τότε, θα μπορούσατε να αντιτείνετε, τί θα είχε ποτέ συμβεί εάν πραγματικά αυτός είχε αλλάξει την θέληση του; Η πρόγνωση του Θεού δεν θα είχε συλληφθεί ελαττωματική, ούτε η θέλησή Του θα είχε λάβει μία αποτυχία, γιατί θα είχε ήδη γνωρίσει και ήδη θελήσει. Αυτός ο ίδιος πραγματικά αυτό, δηλαδή την αλλαγή της θέλησης του Ιούδα.

Εκείνοι που συζητούν γύρω από αυτά τα ζητήματα με μία λεπτότητα πραγματικά σχολαστική, δέχονται την αναγκαιότητα του επακολουθήματος. Τέτοιοι είναι οι όροι που χρησιμοποιούν όταν συνήθως εκφράζουν αυτό που αισθάνονται. Αυτοί αποδεικνύουν ότι εάν ο Θεός έχει θελήσει ένα πράγμα προαιωνίως και με αναλλοίωτη θέληση, αναγκαστικά όφειλε να ακολουθήσει ότι ο Ιούδας θα είχε προδώσει τον Δάσκαλό του, αλλά αρνούνται ότι από αυτό έπεται, επίσης, ότι ο Ιούδας έχει αναγκαστικά προδώσει, δεδομένου ότι είναι μέσα στο διεστραμμένο μυαλό του που βλάβησε αυτή η ασεβής απόφαση.

A10. – Αλλά δεν έχω πρόθεση να επιμηκύνω περισσότερο αυτό το είδος σοφιστειών. Το μνημονευθέν πιο πάνω χωρίο: "Ο Κύριος σκλήρυνε ./.

την καρδιά του Φαραώ" μπορεί να είναι εννοημένο κατά την ίδια αντίληψη, κατά την οποία λαμβάνεται · εκείνος ο άλλος λόγος του Παύλου "Αυτός τους εγκατέλειψε στην διαστροφή των αισθήσεων των¹", τόπος που ενώνει μαζί το αμαρτάνειν και το είναι τιμωρούμενοι για την αμαρτία. Πράγματι, εκείνοι που ο Θεός εγκαταλείπει στα διεστραμμένα τους συναισθήματα, τους εγκαταλείπει πραγματικά εξ αιτίας του γεγονότος ότι, γιά την προηγηθείσα συμπεριφορά τους, άξιζαν να είναι εγκαταλελειμμένοι, όπως ο Φαραώ που. μολονότι καταστάθει εις επιφυλακή από μία ολόκληρη σειρά θαυμάτων, δεν ηθέλησε να αφήσει να αναχωρήσει ο Εβραϊκός λαός, και όπως οι Φιλόσοφοι που αφού είχαν βολιδοσκοπήσει την μεγαλοπρέπεια του Θεού, δεν έπαυσαν, ένεκα αυτού να λατρεύουν τις πέτρες και τα ξύλα. Αλλά εκεί όπου δεν θα υπήρχε άλλο παρά μία καθαρή και συνεχής αναγκαιότητα, δεν μπορεί να υπάρξει κανένα είδος υπευθυνότητας, ούτε καλής ούτε κακής. Και χωρίς αμφιβολία δεν μπορούμε να αρνηθούμε, ότι η θεϊκή ενέργεια συνοδεύει κάθε ανθρώπινη πράξη, δεδομένου ότι κάθε πράξη περιέχει εν εαυτώ κάποιο πράγμα αλήθειας και περικλείει εν εαυτώ ένα κάποιο καλό, ακόμα και εάν πρόκειται να διαπράξουμε μία μοιχεία ή να την επιθυμήσουμε. Η ανοσιότης αυτής της πράξης, αντίθετα, δεν προέρχεται από τον Θεό, αλλά από την θέλησή μας, εκτός και αν μπορούμε να αξιώσουμε, όπως είναι ήδη ειπωμένο, ότι ο Θεός είναι η αιτία σε μας επίσης και της ανοσιότητος της θέλησης, αφήνοντάς την να πάει εκεί που αυτή θέλει, αντί να την συγκρατήσει διά μέσου της παρέμβασης της Χάρης. Έτσι κατηγορείται ο Θεός ότι έχει προκαλέσει την απώλεια του ανθρώπου, δεδομένου ότι τον έχει αφήσει να χαθεί, όταν θα μπορούσε να τον σώσει.

A11. - Αρκετά τώρα μιλήσαμε γι' αυτό το κείμενο. Περνούμε σε εκείνο του Ησαΰ και Ιακώβ, για εκείνες τις δύο προσωπικότητες που ένας χρησμός είχε προειπεί, πριν να γεννηθούν, "ο μεγαλύτερος θα υποταχθεί στον μικρότερο (Γένεση XXV, 23). Αυτές οι λέξεις δεν αφορούν κατά τρόπο ιδιαίτερο την σωτηρία του ανθρώπου: Ο Θεός πράγματι μπορεί να θέλει να είναι, εκούσια ή ακούσια ο άνθρωπος σκλάβος ή φτωχός, χωρίς με αυτό να τον αποκλείει από την αιώνια σωτηρία. Από το άλλο μέρος, όσον αφορά το πρώτο κεφάλαιο του Μαλαχία (V2) "έχω αγαπήσει τον Ιακώβ, έχω μισήσει τον Ησαΰ", εάν εμείς ζητάμε να πάμε πέραν της κατά λέξη αίσθησης, οφείλουμε

./.

να θυμηθούμε, ότι ο Θεός δεν αγαπά κατά τον ίδιο τρόπο που ε-
μείς οι θνητοί αγαπάμε και δεν μισεί αληθώς κανένα· δεν υπάρχει
θέση σ' Αυτόν για αισθήματα τέτοιου είδους. Επί πλέον, όπως έλεγα
στην αρχή, ο Προφήτης δεν φαίνεται να μιλά εδώ περί του μίσους
που μας στέλνει για πάντα στην κόλαση, αλλά περί μιας επίπληξης
προσωρινής, όπως όταν μιλάμε περί του θυμού ή της οργής του Θεού.
Με αυτές τις λέξεις επιπλήττονται εκείνοι που ήθελαν να
ανοικοδομήσουν τον Εδόμ, που ο Θεός αντίθετα ήθελε να κρατήσει
στην καταστροφή.

A12. – Επί πλέον, εις ό,τι αφορά την συμβολική σημασία, ο Θεός
δεν έχει αγαπήσει τους Εθνικούς, ούτε έχει μισήσει όλους τους
Ιουδαίους, αλλά έχει διαλέξει από τις δύο μεριές μερικούς για
να του είναι μάρτυρες, σε τέτοιο σημείο που αυτό το χωρίο των
Άγιων Γραφών, σύμφωνα με τον Παύλο, μακράν από το να είναι ένα
επιχείρημα προς όφελος της αναγκαιότητας, είναι μάλλον προορισμένο
να τσακίσει την αλαζονεία των Ιουδαίων, οι οποίοι πίστευαν ότι η
Χάρη του Ευαγγελίου ήτο σε αυτούς οφειλόμενη κατά τρόπο απόλυτο,
επειδή αυτοί ήταν απόγονοι του Αβραάμ, ενώ οι Εθνικοί δεν ήταν
άξιοι της Ευαγγελικής χάρης. Από το άλλο μέρος ο Παύλος εξηγεί,
σχεδόν αμέσως αυτό το χωρίο, προσθέτοντας "Εκείνοι που εκλήθησαν,
όχι μόνο μεταξύ των Ιουδαίων ...κλπ¹. " Ο Θεός, ως εκ
τούτου, αγαπά ή μισεί για τους λόγους εκείνους που αγαπά ή εκείνους
που μισεί, αλλά το μίσος ή η αγάπη διά των οποίων θα στέκεται πίσω
από τους μελλοντογένητους, δεν αντιτίθεται κατά κανένα τρόπο
στο μίσος ή στην αγάπη για εκείνους που είναι ήδη γεννημένοι. Αυτός
μισεί εκείνους που δεν είναι ακόμη γεννημένοι, γιατί γνωρίζει
ήδη από πριν με βεβαιότητα, ότι θα ενεργήσουν κατά τρόπον που θα
προσελκύσουν την οργή. Αυτός μισεί εκείνους που είναι γεννημένοι,
γιατί διαπράττουν ενέργειες μισητές.
Οι Εβραίοι, που ήταν ο εκλεγμένος λαός, αποκρούστηκαν
και οι Εθνικοί, που δεν ήταν ο εκλεγμένος λαός στάθηκαν
υποδεχόμενοι. Γιατί οι Εβραίοι κλαδεύτηκαν από την
ελαία; Γιατί δεν έχουν θελήσει να πιστεύσουν. Και γιατί οι Εθνικοί
εμβολιάστηκαν στην ελαία; Γιατί έχουν υπακούσει
στο Ευαγγέλιο. Είναι ο Παύλος προσωπικά που δίδει αυτήν την ερ-
μηνεία: "Είναι με αφορμή την απιστία τους που
./.

αποκόπηκαν¹" που σημαίνει, πλήρως δικαιολογημένα, γιατί δεν έχουν θελήσει να πιστεύσουν. Στους ενόχους Αυτός δωρίζει την ελπίδα να είναι εκ νέου υποδεχόμενοι, εάν απεκδύονται της απιστίας τους για να επιτρέψουν στην πίστη και στους νέους που προσδέχεται (δηλαδή στους Εθνικούς } εμπνέει τον φόβο να είναι εκ νέου αποκρουσμένοι, εάν θα απομακρυνθούν από την θεϊκή χάρη. "Όσον αφορά εσέ -αυτός λέγει -εσύ στέκεσαι λόγω της πίστης σου και μην γυ-
ρεύεις να γνωρίζεις περισσότερα" σου φτάνει να φοβάσαι τον Θεό.² Και προσθέτει λίγο πιο μπροστά "Μην είσθε αλαζόνες στα δικά σας μάτια"³. Όλο αυτό αποδεικνύει πληρέστατα, ότι ο Παύλος θέλει με αυτό το χωρίο να καταστείλει την αλαζονεία, τόσο των Εβραίων, όσο και των Εθνικών.

A13. _____ - Ιδού ένα τρίτο κείμενο που εξάγεται από Ισαΐα (XV.9)
"Αλλοίμονο σε εκείνον που συναγωνίζεται με τον Δημιουργό του, αυ-
τός, συντρίμμι μεταξύ των συντριμμίων των πηλινών δοχείων: Ο πη-
λός θα λέγει σ' εκείνον που τον διαμορφώνει: Τί κάνεις; Εσύ δεν
γνωρίζεις την τέχνη σου::...". Αλλά ο Ιερεμίας XVIII.6 εκφράζεται
ακόμα καλύτερα, λέγοντας: "Δεν θα δυνηθώ εγώ να ενεργήσω με
εσάς, όπως ενεργεί ο αγγειοπλάστης, ω οίκε του Ισραήλ; Εσείς εί-
στε στο χέρι μου, όπως ο πηλός στο χέρι του αγγειοπλάστη". Αληθώς
αυτά τα χωρία έχουν μία δύναμη μεγαλύτερη κοντά στον Παύλο από ό,τι κοντά στους προφήτες, από τους οποίους εξάγονται. Ο Παύλος
τα σχολιάζει έτσι: "Ο αγγειοπλάστης δεν έχει την εξουσία
επί του πηλού να βγάλει από την ίδια μάζα ένα δοχείο για χρήση
τίμια και ένα για χρήση άτιμη; Τώρα, εάν ο Θεός για να επιδείξει
την οργή του και να κάνει να γνωρισθεί η δύναμή του, υπέφερε
με την πιο μεγάλη υπομονή δοχεία οργής προετοιμασμένα για την κόλαση.
πώς δεν θα μπορέσει να επιδείξει τα πλούτη της δόξας του στα
δοχεία του ελέους που προετοίμασε για την δόξα του: "⁴κ.λ.π. Σε
αυτά τα δύο χωρία ο Προφήτης αποκρούει τους λόγους των ασεβών, όπως ο Παύλος απέκρουσε αυτήν την ιεροσύλη αναφώνηση "Ω άνθρωπε, ποιος είσαι εσύ.... ; "⁵ Όλα αυτά τα κείμενα των Αγίων Γραφών μας συμβουλεύουν λοιπόν, να μην φέρουμε δυσκολίες στο να υποτασσόμαστε στον Θεό, όπως ακριβώς κάνει ο πηλός που υποτάσσεται στα χέρια του αγγειοπλάστη. Αυτό δεν σημαίνει καθόλου ότι εξορίζουμε την ελευθέρα θέληση και αποκλείουμε στην ίδια μας την θέληση την συνεργασία της με την θεϊκή θέληση, με σκοπό την δική μας αιώνια
./.

1. Ρωμαίοι X1,20

2. Ρωμαίοι X1,20

3. Ρωμαίοι Χ1,25.

4. Ρωμαίοι ΙΧ, 21-23

5. Ρωμαίοι ιχ, 20.

-46-

σωτηρία. Πράγματι στον Ιερεμία η προτροπή στην μετάνοια (για την οποία μιλήσαμε πιο πάνω) ακολουθεί από κοντά όλες αυτές τις παρατηρήσεις και η προτροπή θα ήτο μάταια εάν όλο αυτό συνέβαινε μόνο από καθαρή αναγκαιότητα.

A14. - Από το άλλο μέρος θα πήγαινα μέχρι του σημείου να υποστηρίξω, ότι αυτός ο λόγος του Παύλου δεν τείνει να αποκλείσει κάθε δράση της ελευθέρας θέλησης, αλλά να καταδικάσει τους ασεβείς γογγυσμούς των Εβραίων, που διαμαρτύρονται κατά του Θεού ότι τους πετάει έξω από την χάρη του Ευαγγελίου εξ αιτίας της επίμονης απιστίας τους, ενώ σε αυτή την χάρη υποδέχεται τους Εθνικούς εξ αιτίας της πίστης τους. Αυτά είναι επαρκώς εξηγημένα στην II επιστολή στον Τιμόθεο ΙΙ, 20-21: "Σε μία μεγάλη οικία δεν υπάρχουν μόνο δοχεία χρυσά ή αργυρά, αλλά επίσης δοχεία από ξύλο ή από χώμα και τα μεν είναι προορισμένα για χρήση τίμια και τα άλλα για χρήση άτιμη. Εάν λοιπόν κάποιος καθαρίζεται από τις απιστίες του, θα είναι ένα δοχείο άξιο τιμής, άγιο, ωφέλιμο στον Μάστορα και έτοιμο για κάθε καλό έργο". Ευρίσκουμε συχνά στις Άγιες Γραφές παρομοιώσεις όμοιες, που είναι χρήσιμες για καλή διδασκαλία, αν και δεν είναι καθ' ολοκληρία τέλειες. Πράγματι τίποτα δεν φαίνεται πιο ανόητο από το να λέγεις σε ένα δοχείο πηλού: "Εάν καθαρίζεσαι καλώς, θα γίνεις ένα δοχείο πολύτιμο και αξιόλογο. Αλλά όλο αυτό εννοείται πάρα πολύ καλά εάν αναφέρεται σ' εκείνο τον πηλό, τον προικισμένο με λογική, που μπορεί εάν είναι προειδοποιημένος, να συμμορφούται με την θέληση του Κυρίου του. Επί πλέον, εάν ο άνθρωπος είναι απλώς σε σχέση με τον Θεό, αυτό που η λάσπη είναι στα χέρια του αγγειοπλάστη, καθ' οιονδήποτε τρόπο και να είναι σχηματισμένο το δοχείο, δεν θα κατηγορηθεί η αιτία σ' άλλον παρά στον αγγειοπλάστη, κυρίως εάν η δύναμή του είναι τέτοια που αυτός να είναι ελεύθερος να δημιουργήσει και να τροποποιήσει τον ίδιο τον πηλό. Και το δοχείο που δεν έχει κανένα φταίξιμο, γιατί δεν έχει καμία ευθύνη, ωστόσο είναι πεταμένο στην αιώνια φωτιά. Ας αρκεστούμε λοιπόν να ερμηνεύσουμε την παραβολή μέσα στα όρια της εκπαίδευσης, που ένεκα της οποίας χρειάστηκε να μας δοθεί.

Πράγματι, εάν θέλουμε να βιάσουμε την παρομοίωση μέχρι τις πιο μικρές λεπτομέρειες, θα είμαστε αναγκασμένοι να πούμε πολλά ανόητα πράγματα. Στην πραγματικότητα ο αγγειοπλάστης βεβαίως

./.

κατασκευάζει ένα δοχείο ατιμίας, αλλά σε αναφορά με τις προηγηθείσες ενοχές, όπως ο Θεός έχει αποκρούσει μερικούς Ιουδαίους εξ αιτίας της απιστίας τους, ομοίως Αυτός έχει κάνει από τους Εθνικούς ένα δοχείο πολύτιμο σε αναφορά με την πίστη τους.

Όσον αφορά εκείνους που εξασκούν βία στις λέξεις της Αγίας Γραφής και θέλουν να παίρνεται κατά γράμμα η παρομοίωση του αγγειοπλάστη και του πηλού, γιατί δεν προχωρούν στο να πάρουν παρομοίως κατά γράμμα το άλλο χωρίο "Εάν κάποιος καθαρίζεται ..."; Εάν ενεργούμε έτσι θα διαπιστώσουμε από το άλλο μέρος, ότι ο Παύλος αντιφάσκει, αφού αρχίζει με το να θέτει το παν στα χέρια του Θεού πρώτα, παρά στα χέρια του ανθρώπου, Και ωστόσο τα δύο χωρία είναι σωστά, αλλά επί δύο επιπέδων διαφορετικών. Το πρώτο κλείνει το στόμα εκείνου που γογγύζει ενάντια στον Θεό, το δεύτερο προσκαλεί στην επιμέλεια και απομακρύνει από την αλαζονεία ή από την απελπισία.

A15. — Ένα κείμενο ανάλογο μας είναι δοσμένο από τον Ισαία. κεφ.Χ. 15: "Ο πέλεκυς δοξάζεται έναντι εκείνου που τον μεταχειρίζεται: Το πριόνι επαινείται έναντι εκείνου που πριονίζει;

Όπως η ράβδος θα έκανε να κινηθεί εκείνος που την σηκώνει, όπως εάν το μπαστούνι σήκωνε εκείνον που δεν είναι από ξύλο!"

Αλλά όλο αυτό είναι ειπωμένο ενάντια στον ασεβή βασιλιά, του οποίου την σκληρότητα ο Θεός είχε χρησιμοποιήσει για να τιμωρήσει τον λαό του. Τώρα, ο Πρίγκηπας απέδιδε στην φρόνησή του και στην δύναμή του αυτό, που αντίθετα ήτο αποφασισμένο από την καλή θεϊκή θέληση, με το να μην είναι αυτός άλλο, σε όλο αυτό, παρά το εργαλείο της ουράνιας οργής. Ήτο ένα εργαλείο, αλλά ζωντανό και λογικό και εάν ο πέλεκυς ή το πριόνι υπήρχαν σαν εργαλεία τέτοιου είδους, δεν θα είχε υπάρξει ανόητο να λέγεται ότι αυτά θα είχαν συμμετάσχει στη δράση του εργάτη. Ο Αριστοτέλης διδάσκει πράγματι, ότι οι σκλάβοι είναι τα ζωντανά εργαλεία των αφεντικών των, έτσι όπως θα ήταν οι πέλεκεις, τα πριόνια, τα άροτρα και τα καρότσια, εάν μπορούσαν να κινηθούν από μόνα τους, όπως οι πυροστιές και οι χύτρες που ο Ήφαιστος² είχε κατασκευάσει και που έρχονταν από μόνες τους στην μάχη. Ο κύριος διατάζει, προμηθεύει το αναγκαίο και ο σκλάβος δεν μπορεί να κάνει τίποτε χωρίς τον κύριο και ωστόσο, κανείς δεν θα πει ότι ο σκλάβος κάνει οτιδήποτε παρά ./.

1. Ι Τιμοθ. 1, 21

2. Ιλιάδα χνιι, 375,418.

υπακούει... στις διαταγές του Κυρίου.

Η παρομοίωση δεν έχει λοιπόν γίνει για να καταργήσει την ελευθέρα θέληση, αλλά για να καταρρίψει την αυθάδεια ενός βασιλιά ασεβούς, που αποδίδει τις επιτυχίες του όχι στον Θεό, αλλά στην αξία του και στην γνώση του.

A16. - Δεν είναι επίσης δύσκολο να ανασκευάσω το επιχείρημα, που ο Ωριγένης εξάγει από τον Ιεζεκιήλ: "θα αποσπάσω την από πέτρα καρδιά σου και θα θέσω στη θέση της μία καρδιά σάρκινη".

Ένας δάσκαλος θα μπορούσε να μεταχειριστεί την ίδια εικόνα για να απειλήσει τον μαθητή του, ένοχο σολοικισμού : "θα σου βγάλω την μισητή, βάρβαρη γλώσσα σου και θα του βάλω μία Ρωμαϊκή γλώσσα". Με αυτό όμως επιθυμεί να προσκαλέσει τον μαθητή σε μία μεγαλύτερη επίδοση, αν και αυτός ο τελευταίος είναι ανίκανος να αλλάξει γλώσσα χωρίς την δράση του δασκάλου του. Τί πράγμα είναι μία πέτρινη καρδιά; Μία καρδιά απειθή και πείσμων στο κακό. Τί πράγμα είναι μία σάρκινη καρδιά; Μια καρδιά ευπειθή και υπάκουη στην θεϊκή χάρη. Τώρα, εκείνοι που υπερασπίζονται την ελευθέρα θέληση είναι οι πρώτοι που πρεσβεύουν την διδασκαλία, ότι η ψυχή αγκυροβολημένη στο κακό δεν μπορεί να είναι αγγιγμένη από την θεϊκή χάρη. Εκείνος που ξαναδίνει ευπείθεια απαιτεί ωστόσο από το μέρος σου μία προσπάθεια προς την φρόνηση.

A17. - Ενώ ο Δαβίδ φωνάζει : "Κύριε δημιούργησε σε μένα μία αγνή καρδιά"¹, ο Παύλος δεν κάνει λιγότερο στην ομιλία του περί "εκείνου που καθαρίζει"². Εκεί όπου ο Ιεζεκιήλ συμβουλεύει: "κατασκευάστε μία καρδιά και ένα πνεύμα νέο"³, ο Δαβίδ, αντιθέτως, μας λέγει "ανανέωσε μέσα μου ένα πνεύμα σταθερό"⁴

Ο Δαβίδ παρακαλεί τον Κύριο : "διέγραψε τις ανομίες μου"⁵, αντίθετα ο Ιωάννης δηλώνει. "Όποιος έχει αυτήν την ελπίδα σ' Αυτόν, καθαρίζεται, όπως Αυτός είναι καθαρός"⁶. Ο Δαβίδ ικετεύει "Ελευθέρωσε με από το χυμένο αίμα, ω Κύριε"⁷ και ο Προφήτης ανταπαντά : "Λύσε τις αλυσίδες από το λαιμό, ω κόρη της Σιών, που είσαι στην αιχμαλωσία"⁸. Και ο Παύλος λέγει "Ας απορρίψουμε μακράν τα έργα του σκότους"⁹ και ο Πέτρος "Ας απορρίψουμε λοιπόν μακράν κάθε κακοήθεια,

1. Ψαλμός 11, 12

2. Τιμοθ II, 21

3. Ιεζεκιήλ XVIII, 31

4. Ψαλμός 11, 10

5. Ψαλμός E1, 9.

6. Ιωάννης III, 3

7. Ψαλμός LI, 14.

8. Ιεζ 34, 2

κάθε δόλο και κάθε υποκρισία"¹. Και ο Παύλος γράφει στους Φιλιππισίους ΙΙ, 12 "Κατεργάζεσθε την σωτηρία σας με φόβο και τρόμο", αυτό που δεν μας εμποδίζει να ανακαλέσουμε στην μνήμη το χωρίου της Ι Κορινθ. ΧΙΙ, 6 "Δεν υπάρχει παρά ο ίδιος Θεός, ο οποίος εργάζεται τα πάντα εν πάσι". Χωρία αυτού του είδους είναι περισσότερα από εξακόσια στις Άγιες Γραφές. Εάν είναι αλήθεια ότι ο άνθρωπος δεν συνεργάζεται καθόλου στην σωτηρία του, γιατί του λέγεται να επιδοθεί να κάνει γι' αυτήν, και εάν συνεργάζεται κατά κάποιον τρόπο, γιατί λέμε εμείς ότι ο Θεός κάνει τα πάντα εν πάσι; Σύμφωνα με αυτήν την τελευταία διατύπωση, εάν θέλουμε να την υποστηρίξουμε, τότε ο άνθρωπος δεν θα είχε πια τίποτε να κάνει ' σύμφωνα, αντίθετα, με την άλλη διατύπωση, εάν θέλουμε να την υποστηρίξουμε, είναι ο άνθρωπος που κάνει τα πάντα. Τώρα εάν ο άνθρωπος δεν κάνει τίποτε, δεν υπάρχει πια θέση για την αξία και εκεί όπου δεν υπάρχει αξία, δεν υπάρχει ομοίως ούτε τιμωρία, ούτε ανταμοιβή. Αλλά εάν ο άνθρωπος κάνει τα πάντα, δεν υπάρχει πλέον ανάγκη εκείνης της χάρης, επί της οποίας ο Παύλος μας συγκρατεί τόσο συχνά. Το Άγιο Πνεύμα που ενέπνευσε τα κανονικά βιβλία δεν αντιφάσκει και από το άλλο μέρος τα δύο αντίθετα μέρη αποδέχονται και αναγνωρίζουν την αδιαφιλονίκητη εξουσία της Γραφής, αλλά είναι ανάγκη να βρούμε μία ερμηνεία που επιλύει την δυσκολία. Εκείνοι που καταργούν την ελευθερία, ερμηνεύουν τα κείμενα κατά τον ακόλουθο τρόπο: "άπλωσε το χέρι σου προς αυτό που θέλεις"² σημαίνει: η χάρη θα απλώσει το χέρι προς αυτό που εις αυτήν αρέσει." Κατασκευάστε μία καρδιά νέα" σημαίνει: η χάρη του Θεού θα σας δώσει μία καρδιά νέα. "³Όποιος έχει θέσει την ελπίδα του σε Αυτόν θα αγιασθεί"⁴ πηγαίνει εννοημένο στην σημασία ότι η χάρη θα αγιάσει εκείνον τον άνθρωπο: "Απορρίπτουμε τα έργα του σκότους"⁵ πηγαίνει εννοημένο: η χάρη θα τα απορρίψει. Και όλες τις φορές που είναι γραμμένο "έχει εξασκήσει την δικαιοσύνη"⁶, "έχει διαπράξει την ανομία"⁷ οφείλουμε να εννοήσουμε ότι είναι ο Θεός που έχει εξασκήσει ή έχει διαπράξει σε εκείνον τον άνθρωπο την δικαιοσύνη ή την ανομία. Και εάν εγώ ήθελα να αντιτάξω σ' αυτήν την ερμηνεία, την γνώμη των Θεολόγων και των

./.

1. Ιππετρος ΙΙ, 1

2. Σιράχ Χν, 17

3. Ιεζεκιήλ χ,31

4. Ι Ιωάννης ΙΙΙ, 3

5. Ρωμαίοι Χ, 12

6. Δευτέρων, XXXIII, 21

7. Ψαλμός CVI, 6.

-50-

εκκλησιαστικών συνόδων, αυτή η γνώμη θα αποκρουόταν και θα λεγόταν. : "Δεν ήταν παρά άνθρωποι". Αλλά μπροστά σε μία θέση τόσο βιασμένη και στρεβλή, δεν θα είναι με την σειρά μου νόμιμο να πω "ο Λούθηρος δεν είναι ίσως ένας άνθρωπος;" ' διαφορετικά η νίκη θα παραμείνει χωρίς κόπο σ' εκείνους που θα έχουν κάθε άδεια να εξηγούν την Γραφή με όλους τους πιο πλεονεκτικούς τρόπους προς την υπόθεσή τους, ενώ σ' εμάς θα ήτο απαγορευμένο να ακολουθήσουμε την παράδοση, ή να παρουσιάσουμε την δική μας σκέψη επί του θέματος. Από το άλλο μέρος, εάν πιστέψουμε αυτούς, η Γραφή είναι πάρα πολύ φωτεινή για να έχει ανάγκη από ερμηνευτές: " Άπλωσε το χέρι σου προς αυτό που σου αρέσει", δεν μπορεί προφανώς να σημαίνει άλλο παρά "η χάρη θα απλώσει το χέρι σου προς αυτό που περισσότερο σ' αυτήν αρμόζει" και αυτό που οι πιο ορθόδοξοι Θεολόγοι μπόρεσαν να καταλάβουν επί πλέον αυτού, δεν είναι παρά ένα μάταιο όνειρο, για να μην πούμε μία διαβολική έμπνευση .

Αυτά τα χωρία που φαίνονται να αντιφάσκουν, δεν παρουσιάζουν πιά δυσκολία εάν αποδεχθούμε την συνεργασία της θέλησής μας με την βοήθεια την κομιζόμενη από την θεϊκή χάρη.

Στην παρομοίωση του αγγειοπλάστη ή εις εκείνη του πελέκεως, οι αντίπαλοί μας θέτουν μπροστά με βία την κατά λέξη σημασία , γιατί η υπόθεσή τους έτσι εξάγει ωφέλεια, αλλά εδώ αυτοί απομακρύνονται αναίσχυντα από το Άγιο κείμενο και το ερμηνεύουν με προκλητική αναίδεια, όπως εάν κάποιος έλεγε : "ο Πέτρος γράφει" και ένας άλλος ερμήνευε "Δεν είναι αλήθεια ότι έχει γράψει πραγματικά αυτός, αλλά ένας άλλος έγραψε στη θέση του".

B1. - Ας εξετάσουμε τώρα την αξία των επιχειρημάτων, που ο Μαρτίνος Λούθηρος προσάγει για να καταστρέψει την δύναμη της ελευθέρας Θελήσεως. Αυτός θέτει πριν από όλα μπροστά τα κεφάλαια VI,3 και VIII της Γένεσης: "Το πνεύμα μου δεν θα διαμείνει αιωνίως στον άνθρωπο, αφού αυτός είναι καμωμένος από σάρκα".

Σ' αυτό το χωρίο η Γραφή δεν εννοεί την λέξη "σάρκα" πραγματικά στην σημασία μιας ανόσιας ανεπάρκειας, όπως συχνά ο Παύλος την μεταχειρίζεται σε διάφορες επαναλήψεις, όταν διατάζει να νεκρώσουμε τα έργα της σαρκός, αλλά την μεταχειρίζεται για να σημάνει την αδυναμία της φύσης μας, που είναι επιρρεπής στην αμαρτία. Έτσι

./.

οι Κορίνθιοι είναι καλεσμένοι σαρκικοί, γιατί δεν είναι ακόμη ικανοί να λάβουν μια διδασκαλία πιο στερεά, όπως μικρά παιδιά μπροστά στην διατροφή του Χριστού. Και ο Τζιρόλαμο στο έργο του "Συζητήσεις επί των Εβραίων" σημειώνει, ότι οι Εβραίοι διαβάζουν ένα κείμενο αρκετά διαφορετικό του δικού μας και που είναι έτσι συνταγμένο : "Το πνεύμα μου δεν θα καταδικάσει εκείνους τους δυστυχείς ανθρώπους αιωνίως, γιατί αυτοί είναι καμωμένοι από σάρκα", λέξεις που εκφράζουν την επιείκεια και όχι την αυστηρότητα του Θεού. Αυτός καλεί εδώ σαρκικούς εκείνες τις υπάρξεις των οποίων η φύση είναι ασθενής και που είναι επιρρεπείς στο κακό και καλεί πνεύμα την αγανάκτηση Του, και δηλώνει ότι δεν θέλει να επιφυλάσσει σε αυτούς τις αιώνιες τιμωρίες, αλλά που θέλει από οίκτο να επιβάλλει εις αυτούς, παραμενούσης ανοικτής της συνεδρίασης, τιμωρίες γήινες. Επί πλέον αυτό το χωρίο δεν αφορά όλο το ανθρώπινο γένος, αλλά μόνο τους ανθρώπους εκείνης της εποχής, εποχής ολοκληρωτικά διαβρωμένης από αισχρά ελαττώματα. Και είναι γι' αυτό που Αυτός λέγει : "εκείνοι οι δυστυχείς", το οποίο δεν μπορεί να αναφέρεται κατά τρόπο απόλυτο σε όλους τους ανθρώπους εκείνης της εποχής, αφού ο Νώε -μεταξύ εκείνων- είναι εγκωμιασμένος σαν ένας άνθρωπος σωστός και ευπρόσδεκτος στον Θεό.

B2. – Μπορούμε να εξηγήσουμε κατά τον ίδιο τρόπο αυτό που είναι ειπωμένο στο ίδιο βιβλίο Κεφ. VIII, 21: "οι αισθήσεις και οι σκέψεις του ανθρώπου είναι φερμένες στο κακό από την εφηβεία του" και στο Κεφ. VI, 5 "κάθε πρόθεση της καρδιάς κλίνει στο κακό σε κάθε περίπτωση". Και πράγματι η κλίση στο κακό που φιλοξενείται στην καρδιά του μεγαλύτερου μέρους των ανθρώπων, δεν καταργεί εντελώς την ελευθέρα Θέληση, αν και δεν μπορεί να είναι ολοκληρωτικά νικημένη χωρίς την βοήθεια της Χάρης.

Πράγματι, εάν η ελευθέρα θέληση δεν είχε κανένα ρόλο στην μεταμέλεια, αλλά όλο ήτο κανονισμένο και ήδη προσδιορισμένο από τον Θεό, γιατί θα όφειλε να παραχωρεί στον άνθρωπο τον χρόνο για να κάνει μετάνοια "και οι μέρες του θα είναι εκατό είκοσι έτη"; Ο Τζιρόλαμο καθορίζει στις "Συζητήσεις επί των Εβραίων" ότι αυτό το βιβλικό χωρίο αναφέρεται, όχι στην διάρκεια της ανθρώπινης ./.

1. Γένεση V1,3

ζωής, αλλά στην χρονολογία του κατακλυσμού και γι' αυτό η αναβολή υπήρξε απονεμημένη, ώστε οι άνθρωποι της καλής θέλησης να είχαν τον χρόνο να μετανοήσουν και από όπου οι άλλοι άνθρωποι να μπορούσαν να φανούν άξιοι της θεϊκής εκδίκησης, επειδή περιφρόνησαν μέχρι το βάθος την ευσπλαχνία του Κυρίου.

B3.- Ας αντιμετωπίσουμε τώρα το επιχείρημα που είναι βγαλμένο από του Ισαΐα Κεφ. ΧΙ.2 : "Ελαβε από το χέρι του Κυρίου εις αναλογία των αμαρτημάτων του". Ο Τζιρόλαμο το ερμηνεύει στην σημασία της θεϊκής εκδίκησης και όχι μιας θεϊκής χάρης που θα ήτο παρεχόμενη αφθόνως εις απάντηση των εγκλημάτων μας. Χωρίς αμφιβολία ο Παύλος έχει πεί: "εκεί όπου η αμαρτία έχει αφθονήσει, η χάρη έχει υπεραφθονήσει"¹, αλλά από αυτό δεν ακολουθεί ότι πριν από την αγιάζουσα χάρη ο άνθρωπος δεν μπορεί, με την βοήθεια του Θεού, να εκτελέσει ενέργειες ηθικώς καλές, που τον παρασκευάζουν να λάβει τις ουράνιες εύνοιες, όπως εμείς διαβάζουμε περί του εκατόνταρχου Κορνήλιου που πριν να λάβει το βάπτισμα και την χάρη του Αγίου Πνεύματος "οι προσευχές σου και οι ελεημοσύνες σου έχουν μιλήσει για σένα μπροστά στον Θεό"². Εάν όλα τα εκτελεσμένα έργα πριν να λάβουμε την ολική Χάρη είναι κακά, πώς μπορούν αυτές οι αισχρές πράξεις να μας κερδίσουν την εύνοια του Θεού;

B4.- Όσον αφορά εκείνο το άλλο χωρίο, του ιδίου κεφαλαίου του Ισαΐα, το φερμένο στη μάχη από τον Λούθηρο : "Κάθε σάρκα είναι όπως το χόρτο και κάθε δόξα όπως λουλούδια του αγρού. Το χόρτο εξηράνθει και ο ανθος του έπεσε, γιατί το πνεύμα του Κυρίου πέρασε από πάνω του, αλλά ο Λόγος του Θεού παραμένει στον αιώνα"³, μου φαίνεται ότι του γίνεται βιασμός, εφαρμόζοντάς το στη σχέση μεταξύ χάρης και ελευθέρας Θελήσεως. Στα σχόλιά του ο Τζιρόλαμο ικανοποιείται να ταυτίσει το πνεύμα με την θεϊκή εκδίκηση, την βάρκα με το αβέβαιο της κατάστασης του ανθρώπου. που δεν μπορεί τίποτα ενάντια στον Θεό, ο ανθος με την δόξα που γεννάται από την πρόσ-πρόσκαιρη ευτυχία. Οι Εβραίοι υπερηφανεύοντο για τον Ναό τους, για την περιτομή και για τις θυσίες· οι Έλληνες υπερηφανεύοντο για την σοφία τους", αλλά το Ευαγγέλιο ήλθε για να φανερώσει την οργή

./.

1. Ρωμαίοι V, 20.

2. πράξεις Χ,9.

3. Ισαΐας ΧΙ,6.

του Θεού των ουρανών και όλη η δόξα τους εξηράνθει, όπως ένα λουλούδι αποκομμένο. Αλλά δεν είναι κάτι κοινό ανθρώπινο συναίσθημα το σαρκικό" ' υπάρχουν συναισθήματα που αναβλύζουν από την ψυχή και καλούμε πνευματικούς εκείνους που μας κάνουν να τείνουμε προς το ηθικό καλό ' εμείς καλούμε λογική ή ικανότητα διευθυντική αυτό το ουσιαστικό μέρος της ψυχής. Εάν δεν το πιστεύουμε, είναι ανάγκη τότε ομοίως να δεχθούμε ότι δεν υπήρξε ποτέ ένας φιλόσοφος που ετοποθετήθει στο καλό και ήτο ικανός να διδάξει ότι είναι προτιμότερο να πεθάνει μάλλον, παρά να υποχωρήσει στην αισχύρτητα, επίσης και όταν οι συνάνθρωποι τα αγνοούσαν ή ο Θεός ήτο διατεθειμένος να κλείσει τα μάτια, και αυτό ομοίως με την συναίσθηση ότι η διεφθαρμένη λογική μπορεί συχνά να λαθέψει στην διάκριση.

"Ξέρετε εσείς -λέγει ο Κύριος- από τί πνεύμα είσθε;"¹ και δηλώνει ότι είχε εκεί άδικο να αναζητεί την εκδίκηση, αφού άλλες φορές από την προσευχή του Ηλία η φωτιά ήτο κατεβασμένη από τον ουρανό και είχε κάψει ολόκληρες συντροφίες στρατιωτών με τους αρχηγούς των². Ο Παύλος δηλώνει, έπειτα, στην Επιστολή στους Ρωμαίους VIII, 16 "το ίδιο το πνεύμα του Κυρίου πιστοποιεί στο πνεύμα μας ότι είμαστε υιοί του Θεού" και με αυτό θέλει να σημάνει, επίσης, ότι μεταξύ των εκλεκτών δεν υπάρχει ένα πνεύμα διαφορετικό από το πνεύμα του Θεού. Ωστόσο εάν κάποιος υποστηρίζει ότι ο ουσιαστικός χαρακτήρας της ανθρώπινης φύσης είναι η σάρκα, που πάει να πει η ροπή προς την ασέβεια, θα το παραχωρήσω ευχαρίστως με την προϋπόθεση ότι αποδεικνύει τις αξιώσεις του με την μαρτυρία της Αγίας Γραφής. "Αυτό που είναι γεννημένο από την σάρκα είναι σάρκα και αυτό που είναι γεννημένο από το Πνεύμα είναι πνεύμα"³. Επί πλέον ο Ιωάννης μας διδάσκει, ότι εκείνοι που πιστεύουν στο Ευαγγέλιο είναι γεννημένοι από τον θεο⁴ και γίνονται παιδιά του Θεού και εν τέλει είναι Θεοί⁵. Ο Παύλος διακρίνει επίσης, μεταξύ του σαρκικού ανθρώπου, που δεν εκτιμά αυτό που είναι θεϊκό και του πνευματικού ανθρώπου που είναι ικανός κάθε διάκρισης. Από το άλλο μέρος, καλεί αυτόν τον τελευταίο τύπο ανθρώπου μία καινούργια ύπαρξη εν Χριστώ. Αλλά εάν κάθε άνθρωπος, ακόμα και αν είναι αναγεννημένος από την πίστη, δεν είναι άλλο παρά σάρκα, τί γίνεται το πνεύμα το γεννημένο από το Πνεύμα, ο Υιός του Θεού και η

./.

1. Λουκας 18,55

2. II Bariz. I

3. Δωάννης 1,6

4. I Ιωάνν. ν,

5. Ιωάννης Χ,34.

καινούργια ύπαρξη; Θα ήθελα να γίνει φωτεινό ακριβώς αυτό το σημείο .
Εν τη αναμονή θα μνημονεύσω το κύρος των αρχαίων, που είναι σύμφωνοι στο να αναγνωρίσουν την παρουσία εντός του ανθρωπίνου πνεύματος κάποιων αρχών ηθικών, που επιτρέπουν σ' αυτούς να ξεχωρίζουν και κατά κάποιον τρόπο να επιδιώκουν το ηθικό καλό, μολονότι αυτές τις ηθικές αρχές συνοδεύουν χονδροειδείς αδυναμίες, που πιέζουν το ανθρώπινο πνεύμα σε άλλες κατευθύνσεις. Είναι αυτή η θέληση, η ευκόλως στρεφόμενη σε διάφορες διευθύνσεις, που εμείς καλούμε ελευθέρα θέληση και μολονότι η προδιάθεση να αμαρ-αμαρτάνουμε, που είναι εκεί παραμένουσα (από την πρωταρχική αμαρτία), κάνει να γέρνει η θέλησή μας περισσότερο προς το κακό παρά προς το καλό, κανείς ωστόσο δεν είναι αναγκασμένος να κάνει το κακό εάν πραγματικά δεν το θέλει.

B5. - Ο Λούθηρος θέτει παρομοίως εμπρός ένα χωρίο του Ιερεμία Κεφ.ΧV 23 "Ω Κύριε, εγώ γνωρίζω ότι ο δρόμος του ανθρώπου δεν είναι στην δύναμή του και ότι δεν εξαρτάται από αυτόν να περπατήσει και να διευθύνει τα βήματά του" ' αλλά αυτό το κείμενο αναφέρεται μάλλον στα μελλοντικά να συμβούν, είτε είναι ευχάριστα είτε δυσάρεστα, παρά στην δύναμη της ελευθέρας Θελήσεως. Τυχαίνει αληθινά συχνά, οι ατυχίες να συμβαίνουν πάνω στους ανθρώπους πραγματικά στην στιγμή που ... προσέχουν ιδιαίτερωσ ώστε να μην συμβεί σ' αυτούς τίποτε κακό. Η ελευθερία της θελήσεως δεν είναι εξ άλλου καταργημένη, ούτε μεταξύ εκείνων στους οποίους συμβαίνουν ατυχίες, επειδή αυτοί δεν είχαν προβλέψει το κακό, ούτε μεταξύ εκείνων που προκαλούν ατυχίες, επειδή δεν βασανίζουν τους εχθρούς τους μέσα στο ίδιο το πνεύμα του Θεού, που πάει να πεί, διά του οποίου αυτοί να απολυτρώνονται. Και μπορούμε να συμφιλιώσουμε όλο αυτό με την διδασκαλία της ελευθέρας Θελήσεως, ομοίως αναγνωρίζοντας ότι χωρίς την θεϊκή χάρη κανείς δεν μπορεί να περπατήσει στην ευθεία οδό. Γι' αυτό προσευχόμαστε όλες τις ημέρες "Κύριε και Θεέ μας, κάνε μας να περπατήσουμε μπροστά στην παρουσία Σου¹".

Αυτό δεν μας εμποδίζει να επιθέτουμε εαυτούς σ' αυτόν τον σκοπό με όλες μας τις δυνάμεις. Εμείς, παρομοίως ζητούμε "Ω Θεέ, στρέψε ./.

1. Ψαλμός V,8.

την καρδιά μου σύμφωνα με τον νόμο σου"¹ Όποιος ζητά βοήθεια, δεν παραιτείται έξ αυτού από την προσπάθεια που μένει κάνοντας.

B6. - Διαβάζουμε στο Κεφάλαιο XVI, 1 των Παροιμιών: "Στον άνθρωπο προσιδιάζουν τα σχέδια της καρδιάς, αλλά η διοίκηση της γλώσσας του εξαρτάται από τον Κύριο". Αυτά είναι ειπωμένα σε σχέση με τα μελλοντικά γεγονότα που μπορούν να συμβούν ή να μην συμβούν , χωρίς να είναι σε κίνδυνο η αιώνια σωτηρία μας. Αλλά πώς θα μπορούσε να είναι δοσμένο στον άνθρωπο να παρασκευάσει την καρδιά του, εάν ήτο αληθές, όπως υποστηρίζει ο Λούθηρος, ότι το παν συμβαίνει από καθαρή αναγκαιότητα; Διαβάζουμε επίσης στο ίδιο χωρίο : "Δείξε τα έργα σου στον Κύριο και Αυτός θα διευθύνει τις σκέψεις σου"². Αλλά είναι σωστά ειπωμένο, τα έργα σου και οι σκέψεις σου ' κανείς από τους δύο όρους δεν θα μπορούσε να είναι μεταχειρισμένος στην περίπτωση που ο Θεός πραγματοποιούσε τα πάντα σε εμάς, τόσο το καλό, όσο το κακό. Διαβάζουμε ομοίως: "Το έλεος και η αλήθεια είναι στην αρχή μιας άγιας ζωής"³, και ένα πλήθος άλλων χωρίων προς όφελος της ελευθέρας Θελήσεως.

Αλλά ο Λούθηρος στο ίδιο κεφάλαιο μνημονεύει: "Ο Κύριος κάνει τα πάντα για τον εαυτόν του, επίσης και τον ασεβή για την μέρα της κρίσης"⁴. Τώρα ο Θεός δεν έχει δημιουργήσει κάποια φύση κακή ως προς τον εαυτόν της, αλλά μάλλον με την ανέκφραστη Φρόνησή Του διευθύνει κάθε πράγμα, διά της οποίας επίσης και το κακό υπηρετεί το καλό μας και την δόξα Του. Αυτός δεν δημιούργησε τον Διάβολο αισχρό, αλλά φυλάσσει για τις αιώνιες τιμωρίες εκείνον που έχει αμαρτήσει αυθορμητώς και μεταχειρίζεται την αισχρότητά του για να δοκιμάσει τους καλούς και να τιμωρήσει τους κακούς.

B7. - Αυτό που ο Λούθηρος εξάγει από το κεφάλαιο XX, 1 δεν είναι περισσότερο πειστικό: " Η καρδιά του βασιλέως είναι στα χέρια του Θεού όπως το νερό του αυλακιού: ο Θεός το διευθύνει όπου του αναγκαστεί ". Πράγματι εκείνος που στρέφει δεν αναγκάζει αμέσως και μετά κανείς δεν αρνείται, όπως έχω πεί, ότι ο Θεός μπορεί να βιάσει τα σχέδια του ανθρώπου, να κόψει αυτό που θέλει, να εμβολιάσει στον άνθρωπο μια άλλη θέληση και επίσης να του αφαιρέσει την νοημοσύνη. Όλο αυτό δεν εμποδίζει στην ελευθέρω

1. Ψαλμός CIX,5

2. παραμιές Xv1,3

3. Παροιμίες xvi,5

4. Παροιμίες XX1,4

θέληση να κατοικεί σ' εμάς. Από το άλλο μέρος, εάν ο Σολομών είχε στον νου σ' αυτό το χωρίο τις σκέψεις που ο Λούθηρος του αποδίδει, γιατί θα μιλούσε κατά τρόπον ιδιαίτερο περί της καρδιάς του βασιλέως, δεδομένου ότι όλες οι καρδιές θα ήταν στα χέρια του Θεού;

Αυτό το χωρίο πρέπει, αντίθετα, μάλλον να το πλησιάσουμε σ' αυτό που διαβάζουμε στον Ιώβ XXXIV, 30 όπου είναι ειπωμένο ότι Αυτός κάνει να βασιλεύει ένας ασεβής άνθρωπος, για να τιμωρήσει τις αμαρτίες του λαού. Παρομοίως στον Ισαΐα III, 4 είναι ειπωμένο: "Θα δώσω σ' αυτούς παιδάκια για πρίγκηπτες και άνθρωποι θηλυπρεπείς θα τους εξουσιάζουν". Όταν ο Θεός, ευνοϊκός στον λαό του, στρέφει στο καλό το πνεύμα του βασιλιά, δεν επιβάλλει κάποια βία στην θέλησή του. Άλλωστε λέγεται ακατάλληλα ότι Αυτός το στρέφει στο κακό, όταν προσβεβλημένος από τις αμαρτίες του λαού δεν μεταστρέφει το πνεύμα ενός ανόητου πρίγκηπα, που είναι φερμένο στην κλοπή, στον πόλεμο και στην τυραννία, αλλά το αφήνει ελεύθερο να ακολουθήσει την κατωφέρεια των παθών του, ευρίσκοντας μέσα στην αισχύρητά του την σωστή τιμωρία του λαού. Και εάν μερικές φορές θα μπορούσε επίσης, να συμβεί ο Θεός να έσπρωχνε στο κακό ένα βασιλιά που του άξιζε μια τέτοια τύχη, δεν θα ήτο αναγκαίο να εξάγουμε από μία περίπτωση ιδιαίτερη ένα γενικό συμπέρασμα. Θα μπορούσαμε λοιπόν να μαζέψουμε από κάθε μέρος μνημονεύσεις εκριζωμένες από τα συμφραζόμενα, σαν εκείνες που ο Λούθηρος βγάζει από τις Παροιμίες, χωρίς το πλήθος τους να συνεπάγεται το προφανές. Είναι χαρακτηριστικό των ρητόρων να εκτοξεύουν τέτοια επιχειρήματα στο μέσο της συζήτησης, αλλά το μεγαλύτερο μέρος των κειμένων είναι τέτοια, που με μία βολική ερμηνεία μπορούν :... τόσο να υπηρετούν καλώς στην υπεράσπιση της ελευθέρας Θελήσεως, όσο και να την προσβάλλουν.

B8. - Ο Λούθηρος εξάλλου θεωρεί σαν Αχίλλειο πτέρνα και αποφασιστικό επιχείρημα, αυτό που ο Χριστός λέγει στο Ευαγγέλιο του Ιωάννη XV. 5 "Χωρίς εμέ εσείς δεν μπορείτε να κάνετε τίποτα".
Αλλά μου φαίνεται ότι σ' αυτό μπορούμε να απαντήσουμε με πολλούς τρόπους: Πριν απ' όλα, κατά την τρέχουσα σημασία λέγεται ότι δεν

συνδυάζεται τίποτε όταν δεν επιτυγχάνεται το προκαθορισμένο αποτέλεσμα και ωστόσο εκείνος που εδόθει να κάνει, έχει πολύ συχνά πραγματοποιήσει κάποια πρόοδο.

Σ' αυτήν την σημασία είναι από την άλλη μεριά εντελώς αληθινό, ότι χωρίς τον Χριστό εμείς δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα και πράγματι εδώ μιλάμε για τον Ευαγγελικό καρπό, ο οποίος είναι δοσμένος μόνο από τους βλαστούς που είναι σε επικοινωνία με τον κορμό, που πάει να πεί με τον Χριστό. Είναι με την ίδια ομοίωση που ο Παύλος δηλώνει: "ούτως ώστε ούτε εκείνος που φυτεύει, ούτε εκείνος που ποτίζει είναι κάτι τι, αλλά ο Θεός που κάνει να αυξάνει

το όλον"¹. Αυτός καλεί εδώ "ένα τίποτα" αυτό που είναι μικρής αξίας, και ως προς τον εαυτό του ανώφελο. Παρομοίως στην 1Κορινθ. XIII, 3 "εάν δεν έχω έλεος δεν είμαι τίποτα"² και ακόμα "αξίζει τίποτα"³. Και στην Επιστολή στους Ρωμαίους IV, 17 "και καλεί τα πράγματα που δεν είναι σαν να υπήρχαν".

Παρομοίως, σύμφωνα με τον Οσσέα⁴, Αυτός καλεί "όχι λαό" τον περιφρονημένο και απορημένο λαό. Οι Ψαλμοί χρησιμοποιούν μία ομοιότητα ανάλογη, "είμαι ένα σκουλήκι και όχι άνθρωπος"⁵ Αλλά εάν θέλουμε πάρα πολύ να επιμείνουμε επί της λέξεως "τίποτα", δεν θα μπορούμε πιά ούτε να αμαρτάνουμε χωρίς τον Ιησού Χριστό (πράγματι υποθέτω ότι για Χριστό θεωρείται εδώ η Χάρη του Χριστού], εκτός και αν δεν προστρέχουμε σ' αυτήν την θέση, την ήδη απωθημένη, σύμφωνα με την οποία δεν θα υπήρχε αμαρτία.

Αυτή η βεβαίωση είναι -η αλήθεια να λέγεται - κατά κάποια σημασία σωστή, αφού εμείς δεν μπορούμε ούτε να υπάρχουμε, ούτε να ζούμε, ούτε να ενεργούμε χωρίς τον Χριστό. Αλλά οι αντίπαλοί μας σπρώχνουν μέχρι του σημείου να υποστηρίξουμε ότι η ελευθέρα Θέληση, χωρίς την χάρη, δεν μπορεί να οδηγήσει παρά στο αμαρτάνειν ' και ο ίδιος ο Λούθηρος είχε υποστηρίξει αυτήν την θέση στην αρχή της πραγματείας του.

01. - Η ακόλουθη παράθεση του Ιωάννη του Βαπτιστή πηγαίνει εννοημένη κατά την ίδια σημασία "ο άνθρωπος δεν μπορεί να λάβει κάποιο πράγμα, εάν δεν του είναι δοσμένο από τον ουρανό"⁶.

1. Η Κορινθ. III, 7.

2. Στην πραγματικότητα είναι I Κοριν. XIII, 2

3. I Κοριν. XI, 3.

4. Οσέας 7, 9.

5. Ψαλμός XXXI, 6

6. Ιωάν. III, 27.

Με αυτό δεν συνεπάγεται κατά κανένα τρόπο ότι η ελευθέρα Θέληση παραμένει χωρίς δύναμη και χωρίς απασχόληση. Εάν η φωτιά ζεσταίνει, αυτό έρχεται από τον ουρανό, εάν, ακολουθώντας το φυσικό συναίσθημά μας, εμείς αναζητούμε τα ωφέλιμα πράγματα και αποφεύγουμε τα βλαβερά, αυτό είναι παρομοίως ένα δώρο του ουρανού" ' εάν μετά την πτώση η θέλησή μας παραμένει αναγκασμένη να τοποθετείτε στο καλύτερο, αυτό έρχεται από τον ουρανό" ' εάν διά μέσου των δακρύων μας, των ελεημοσύνων μας, των προσευχών μας, επιτυγχάνουμε την χάρη που μας καθιστά ευπρόσδεκτους στον Θεό, αυτό είναι πάντα ένα δώρο του ουρανού. Αλλά, εν τω μεταξύ, η θέλησή μας δεν σταματά να ενεργεί και αν ακόμα δεν μπορεί να φθάσει αυτό που αυτή καταδιώκει χωρίς την βοήθεια της Χάρης ' αλλά επειδή αυτό που εμείς κάνουμε είναι αληθινά μικρό πράγμα, εμείς αποδίδουμε το παν στον Θεό, Έτσι ο καπετάνιος που έχει οδηγήσει επιτυχώς το πλοίο του στο λιμάνι, παρά την καταιγίδα, δεν λέγει: "εγώ έσωσα το πλοίο μου", αλλά λέγει "ο Θεός το έσωσε". Και παρομοίως ποιος θα αξιώσει ότι ο γεωργός δεν έχει κάνει τίποτα για να παράγει την συγκομιδή; Θα πούμε επίσης μεταξύ του λαού: "ο Θεός σας έχει δώσει όμορφα παιδιά", ενώ για να τα γεννήσουν χρειάστηκε η ενέργεια του πατέρα, και "ο Θεός μου ξανάδωσε την υγεία" δεν θέλει να πει να παραγνωρίζουμε την παρέμβαση του γιατρού. Εμείς παρομοίως λέμε: "ο Βασιλιάς νίκησε τους εχθρούς του" και, ωστόσο οι αξιωματικοί και οι στρατιώτες έχουν ενεργήσει γι' αυτό στο προσδιορισμένο τους μέρος. Τίποτα δεν αυξάνει χωρίς την βροχή του ουρανού" αλλά η καλή γη παράγει καλή συγκομιδή και η κακή δεν δίνει καρπούς. Αλλά επειδή το έργο του ανθρώπου δεν επιτυγχάνει χωρίς την εύνοια του ουρανού, όλο το αποτέλεσμα αυτού είναι αποδιδόμενο στην καλή θέληση του Θεού,

Τέτοια είναι η σημασία των διάσημων στοιχείων: "Εάν ο Κύριος δεν οικοδομεί την οικία, μάταια κοπιάζουν εκεί οι κατασκευαστές· εάν ο Κύριος δεν εποπτεύει την πόλιν, μάταια θα την έχει εποπτεύσει εκείνος που ετέθη για την φύλαξή της". Και όμως, εν τω μεταξύ, η εργασία των κτιστών δεν σταματά όλο τον χρόνο της κατασκευής, έτσι όπως δεν παύει η προσοχή των φρουρών κατά την διάρκεια της φύλαξης. –

./.

02. – "Δεν είσθε εσείς που μιλάτε, αλλά το πνεύμα του πατέρα Σας που ομιλεί εντός σας". Αυτό το κείμενο του Ματθαίου¹ φαίνεται εκ πρώτης όψεως να καταργεί την ελευθέρα θέληση, αλλά στην πραγματικότητα αυτό στοχεύει να μας απαλλάξει από το άγχος να προμελετήσουμε εμείς οι ίδιοι αυτά που οφείλουμε να λέμε σε σχέση με τα έργα του Χριστού. Εάν ήτο διαφορετικά, θα ήτο μια αμαρτία για τους κήρυκες να παρασκευάσουν τα κηρύγματά τους. Αλλά αντιθέτως αυτοί δεν πρέπει να περιμένουν ότι θα ευεργετηθούν όλοι διά του ίδιου δώρου, διά του οποίου ευεργετήθηκαν οι πρώτοι ακαλλιέργητοι μαθητές, που έλαβαν και το Άγιο Πνεύμα και το δώρο των γλωσσών. Όμως λαμβάνοντας αυτό το δώρο, αυτοί οι πρώτοι μαθητές συμμορφώνονταν στο φύσημα του πνεύματος, με την δική τους θέληση να κηρύξουν, που τους έκανε συμμέτοχους διά του αξιώματος του αντιπροσώπου της δράσης Του. Και είναι ακριβώς εκεί που εμείς περιγράφουμε την εκδήλωση της ελευθέρας Θελήσεως. Εάν είμασταν της αντίθετης γνώμης, θα οφείλαμε να σκεφθούμε ότι ο Θεός μίλησε διά του στόματος των αποστόλων του, όπως είχε ομιλήσει στον Βαλαάμ διά του στόματος του όνου του.²

03 – Πιό πειστικό είναι το χωρίο του Ιωάννη VI, 44 "Ουδείς μπορεί να έλθει εις εμέ, εάν ο πατέρας μου δεν τον ελκύσει". Η λέξη "ελκύω" φαίνεται να εκφράζει την αναγκαιότητα και αποκλείει την ελευθέρα Θέληση. Αλλά αυτή η προέλκυση δεν συνεπάγεται την βία και ικανοποιείται στο "να μας κάνει να θέλουμε" ενώ θα μπορούσε να μας αποκρούει. Παρομοίως, εάν εμείς, δείχνουμε ένα μήλο σε ένα παιδί, αυτό σπεύδει να προστρέξει, εάν ... κινούμε μπροστά σε ένα κριάρι ένα πράσινο κλαδί ιτιάς, αυτό ακολουθεί ' έτσι ο Θεός κτυπά το πνεύμα μας με την χάρη του και εμείς την αρπάζουμε με όλη την θέλησή μας.

Έτσι ομοίως οφείλουμε να εννοήσουμε αυτό που ευρίσκουμε στον ίδιο συγγραφέα, κεφάλαιο XIV, 6 "Ουδείς πλησιάζει τον Πατέρα παρά διά μέσου εμού". Όπως ο Πατέρας δοξάζει τον Υιό και ο Υιός δοξάζει τον Πατέρα, ο Πατέρας προσελκύει στον Υιό και ο Υιός στον Πατέρα. Όσον αφορά εμάς, είμαστε προσελκυσμένοι κατά τέτοιο τρόπο, που πολύ γρήγορα τρέχουμε από μας τους ίδιους,

./.

1. Ματθ Χ,20

2. Αριθμοί XXI11, 28-30.

όπως μπορούμε να διαβάσουμε στο Άσμα Ασμάτων. "Προσέλκυσέ μας σε εσέ, και εμείς τρέχουμε, κ.λ.π....".¹

04. – Μπορούμε παρομοίως να βρούμε στις Παυλικές Επιστολές Χωρία που φαίνονται να αρνούνται κάθε δύναμη στην ελευθέρα Θέληση.

Παραδείγματος χάριν, αυτό το χωρίο της II Κορινθ. III, 5 "Δεν είμαστε εκ του εαυτού μας ικανοί να σκεφθούμε οτιδήποτε σαν να ερχόταν από εμάς, αλλά η ικανότης μας έρχεται από τον Θεό". Αλλά εδώ μπορούμε να υπερασπίσουμε την διδασκαλία μας της ελευθέρας Θελήσεως με δύο τρόπους. Πριν απ' όλα αναγνωρίζοντας, με τους πιο ορθόδοξους Θεολόγους της Εκκλησίας, τρεις βαθμούς της ανθρώπινης δράσης: ο πρώτος το σκέπτεσθαι, ο δεύτερος το θέλγειν, ο τρίτος το πραγματοποιείν. Στη πρώτη και στη τρίτη στιγμή αυτοί οι Θεολόγοι δεν κάνουν να υπεισέλθει η ελευθέρα θέληση" το Πνεύμα είναι κινημένο από μόνη την Χάρη στο να σκεφθεί το καλό και ένεκα της χάρης μόνον, ευρίσκει την απαιτούμενη ενέργεια για να θέσει σε αποτέλεσμα αυτό που εσκέφθει. Αλλά μεταξύ αυτών των δύο άκρων υπάρχει η συναίνεση, όπου η χάρη και η ανθρώπινη θέληση συνεργάζονται, κατά τέτοιο τρόπο ωστόσο, που η χάρη να είναι η πρωταρχική αιτία και η θέληση το λιγότερο σημαντικό. Αλλά ένεκα ότι αποδίδουμε την πατρότητα ενός πράγματος σε εκείνον που ένωσε όλα τα αναγκαία στοιχεία για την επιτυχία του, ο άνθρωπος δεν έχει πλέον τίποτα να διεκδικήσει σαν δικό του σε μία καλή πράξη, δεδομένου ότι είναι διά του δώρου του Θεού που μπορεί να συναινεί εις αυτήν και να συνεργάζεται στην υπερφυσική χάρη.

Μπορούμε παρομοίως να θεωρήσουμε ότι στην έκφραση EX NOBIS εκφράζεται η αρχή και η αιτία ' είναι ανάγκη λοιπόν να εννοήσουμε πολύ καθαρά στο κείμενο του Παύλου την έκφραση "από εμάς σαν να ερχόταν από εμάς" κατά την σημασία του "αφ' εαυτόν ως εξ εαυτόν" που πάει να πει: δι' ημών των ιδίων . Όλο αυτό θα μπορούσε να είναι υποστηριγμένο από έναν συγγραφέα, που θα παραδεχόταν να αναγνωρίσει ότι ο άνθρωπος επιθυμεί το καλό με μόνον τις φυσικές του δυνάμεις και αν ακόμα δεν λαμβάνει αυτές τις δυνάμεις από τον εαυτόν του.-

./.

05. – Ποιος δεν θα αποδεχόταν πράγματι, ότι κάθε καλό προέρχεται από τον Θεό όπως από την πηγή του; Αυτή την διδασκαλία ο Παύλος δεν παύει να την διδάσκει, για να καταστρέψει την αυθάδεια και την αλαζονεία μας. Γι' αυτό ο ίδιος αναφωνεί σε ένα άλλο χωρίο¹ "Τί πράγμα κατέχετε εσείς που δεν το έχετε λάβει; Και εάν το έχετε λάβει, γιατί καυχάσθε καθώς εάν δεν το είχατε λάβει;". Μπορείς να καταλάβεις ποια καύχηση καταστέλλει με αυτές τις λέξεις.

Ο δούλος που δίδει λογαριασμό στο αφεντικό του για τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο, έκανε να ευδοκιμήσει το τάλαντο του, θα είχε λάβει το ίδιο μάθημα εάν είχε καυχηθεί για τις τυχερές του επενδύσεις "Τί κατέχεις εσύ που δεν έχεις ήδη λάβει; " Και ωστόσο το αφεντικό τον συγχαίρει για την καλή του διαχείριση . Από το μέρος του ο Ιάκωβος τραγουδά το ίδιο τραγούδι: 1,17 "κάθε δώρημα τέλειο άνωθεν εστί καταβαίνον". Ο Παύλος θυμίζει επίσης μπροστά στους Εφεσίους (1,21): "Εκείνος που εργάζεται όλα τα πράγματα σύμφωνα με την συμβουλή του θελήματός του". Ο σκοπός όλων αυτών είναι, εμείς να μην σφετεριζόμαστε το δικαίωμα επί των αγαθών που έχουμε λάβει, αλλά να τα αναφέρουμε στην θεϊκή χάρη που μας έχει καλέσει όταν είμασταν άπιστοι, και μας εξάγνισε διά μέσου της πίστης και μας έκανε αυτό το δώρο: να μπορούμε να είμαστε διά μέσου της θέλησής μας συνεργάτες αυτής της ίδιας χάρης, αν και αυτή ήτο ικανή να προμηθεύσει τα πάντα και δεν είχε καμία ανάγκη της συνδρομής της ανθρώπινης θέλησης.

06. - Από το άλλο μέρος, το κείμενο της Επιστολής προς Φιλιππίους II, 13 : ο Θεός εργάζεται μέσα μας και το να θέλουμε και το να ενεργούμε κατά την καλή μας θέληση" δεν αποκλείει την ελευθέρα Θέληση, αφού πρόκειται εδώ, ακολουθώντας την μετάφραση του Αμβρόσιου, της δικής μας καλής ανθρώπινης θέλησης και οφείλουμε να συμπεράνουμε ότι αυτή συμβάλλει στην ενέργεια της χάρης.

Και στον ίδιο τόπο ο Απόστολος μας νουθετεί: "Εργάζεσθε την σωτηρία σας με φόβο και τρόμον"², από το οποίο μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Θεός ενεργεί εντός ημών και ότι η θέλησή μας και η επιμέλειά μας είναι θεμελιωμένες επί του Θεού. Και για να μην μπορεί να είναι αυτή η ερμηνεία απορημένη, αυτός παραθέτει πριν από όλα, καθώς είδαμε, το ακόλουθο χωρίο: "Εργάζεσθε για την σωτηρία
./.

1. Η Κορινθ IV,7

2. Φιλίπ. II, 12.

σας: "εργάζεσθε", το οποίο σημαίνει πιο σωστά "εργάζεσθε εις", που στο βάθος του εννοείται το ρήμα "ενεργείν" επιφυλασσόμενο στον Θεό, ή "ο ενεργών". Το "Ενεργείν" λέγεται πραγματικά περί εκείνου που είναι εν δράσει και που σπρώχνει. Αλλά επειδή "εργάζεσθαι και ενεργείν" μπορούν να είναι της ίδιας αξίας, αυτό το χωρίο διδάσκει με βεβαιότητα ότι ο άνθρωπος και ο Θεός εργάζονται.

07. - Αλλά σε τί συνίσταται το έργο του ανθρώπου, εάν η θέλησή μας μένει στον Θεό, όπως ο πηλός στα χέρια του αγγειοπλάστη;

"Δεν είσθε εσείς, πράγματι, που μιλάτε, είναι το Πνεύμα του Πατέρα σας που μιλά μέσα σας"¹ :Ιδού αυτό που υπήρξε ειπωμένο στους Αποστόλους. Και ωστόσο, σύμφωνα με τις πράξεις των Αποστόλων, είναι ακριβώς ο Πέτρος που μίλησε: "Τότε, πλησθείς πνεύματος Αγίου, ο Πέτρος είπε σ' αυτούς ..." ² Πώς μπορούν να συμβιβασθούν αυτές οι αντίθετες βεβαιώσεις: "Δεν είσαι εσύ που θα μιλάς, αλλά είναι το Πνεύμα που θα μιλά εντός σου" και "ο Πέτρος μιλά, πλησθείς πνεύματος Αγίου", εάν όχι ορίζοντας επακριβώς, ότι όταν το Πνεύμα μιλά εντός των Αποστόλων, αυτοί παρομοίως μιλούν υπακούοντας στο Πνεύμα. Και είναι όχι λιγότερο αληθινό ότι δεν μιλούν, όχι γιατί ήδη δεν κάνουν κάτι τι από την δική τους ελεύθερη θέληση, αλλά γιατί δέν είναι αυτοί οι κύριοι δημιουργοί των λόγων.

Διαβάζουμε ομοίως σε σχέση με τον Στέφανο: "Δεν μπορούσαν να αντέξουν στην γνώση και στο Πνεύμα διά των οποίων αυτός μιλούσε"³ και ωστόσο ήτο ο Στέφανος προσωπικά, που μιλούσε μπροστά στο συμβούλιο. Ο Παύλος μας λέγει από το μέρος του: "Δεν είμαι πιά εγώ που ζω, αλλά είναι ο Χριστός που ζει εν εμοί", αυτό ωστόσο, δεν τον εμποδίζει να λέγει ότι ο δίκαιος ζει διά πίστεως. Πώς να εξηγήσουμε αυτό το ζωντανό που δεν ζει πιά; Το γεγονός είναι ότι αυτός ξαναμισθώνει ολοκληρωτικά την ζωή του στο Πνεύμα του Θεού. Ευρίσκομε την ίδια διδασκαλία στην I Κορινθίους XV, 10 "δεν είμαι εγώ αλλά η χάρη του Θεού που είναι σε εμέ". Εάν ο Παύλος δεν είχε σχέση καθόλου, πώς θα είχε μπορέσει, πριν, να διεκδικήσει την ευεργεσία της πράξης του: "Αλλά -έλεγε αυτός-
./.

1. Ματθ. X,20

2. πράξεις IV,8

3. Πράξεις VI, 10.

4. Γαλάτες II, 20.

έχω κοπιάσει αρκετά περισσότερο από όλους τους άλλους"¹. Και εάν αυτή η τελευταία βεβαίωση είναι σωστή, γιατί θα όφειλε αυτός να την διορθώσει με την προηγούμενη, καθώς εάν την διέψευδε; Αυτό που αυτή η διόρθωση πρόβαλλε, δεν ήτο να εξηγήσει ότι δεν είχε κάνει τίποτα, αλλά να αποφύγει να κατηγορήσει στις δικές του δυνάμεις, αυτό που είχε εκτελέσει με την βοήθεια της θεϊκής χάρης. Αυτή η διόρθωση αποκλείει κάθε πιθανότητα υπερηφάνειας, χωρίς να αποκλείσει την συνεργασία στην εργασία.

08. - Ο Θεός, πράγματι, δεν θέλει ο άνθρωπος να αποδίδει στον εαυτόν του κάτι τι, αν και θα είχε το δικαίωμα να αποδίδει εις εαυτόν κάτι τι. "Όταν θα έχετε κάνει όλα αυτά που σας είναι διαταγμένα, να πείτε: εμείς είμαστε δούλοι άχρηστοι, έχομε κάνει αυτό που ήμασταν υποχρεωμένοι να κάνουμε"².

Αλλά εκείνος που έχει τηρήσει όλα τα διατάγματα του Θεού, και δεν ξέρω αν μπορεί να ευρεθεί ένας τέτοιος άνθρωπος, δεν θα είχε κάνει ένα πράγμα αξιοσημείωτο; Και ωστόσο εκείνοι που θα είχαν εκτελέσει ενέργειες τέτοιες, θα ελάμβαναν την διαταγή να πουν: "είμαστε δούλοι άχρηστοι". Δεν αρνείται την αξία αυτού που έχουν κάνει, αλλά διδάσκει σε αυτούς να αποφύγουν μία επικίνδυνη υπερηφάνεια.

Ο άνθρωπος ομιλεί κατά έναν τρόπο και ο Θεός με έναν άλλο. Ο άνθρωπος λέγει: "δεν είμαι παρά ένας δούλος και ένας άχρηστος". Αλλά ο Κύριος τί λέγει; "Κουράγιο, καλέ και πιστέ υπηρέτη"³ και "δεν θα σας ονομάσω πιά υπηρέτες μου αλλά φίλους μου"⁴ και φθάνει μέχρι του σημείου να τους μεταχειρισθεί σαν αδελφούς⁵, Όσον αφορά εκείνους που ανακηρύσσονται δούλοι άχρηστοι, ο Θεός τους ονομάζει παιδιά Του⁶ και εκείνους, που μέχρι τώρα ανακηρύσσονταν τέτοιοι, θα ακούσουν μιά μέρα τον Δάσκαλο να τους λέγει: "Ελάτε, ευλογημένοι του πατρός μου"⁷ και θα ακούσουν για να θυμηθούν καλά έργα από αυτούς εκτελεσμένα, χωρίς αυτοί οι ίδιοι να το είχαν καταλάβει.

09. - Κατά την γνώμη μου το καλύτερο κλειδί για να καταλάβουμε με τις Άγιες Γραφές συνίσταται στο να εξετάζουμε για τι πρόκειται, στο χωρίο που υπάρχει αμφιβολία. Οριζόμενο αυτό, μας συμφέρει να συλλέξουμε εκείνο που μέσα στις παραβολές ή στις παρομοιώσεις αναφέρεται στο αντικείμενο του σκοπού μας. Στην παραβολή

./.

1. *Ι Κοριν. XV, 10*

2. *Λουκας XVII, 10.*

3. *Λουκας XIX, 17.*

4. *Ιωάνν. XV, 15*

5. *Ιωάνν. Xx, 17.*

6. *Οσέας Ι, 10*

του διαχειριστή, που στην προφύλαξή του να μην είναι απολυμένος, αλλάζει δολίως τις οφειλόμενες υποχρεώσεις από τους οφειλότες του Κυρίου του, πόσες λεπτομέρειες είναι ξένες στην έννοια της παραβολής; Θα εξάγουμε από αυτήν, αντίθετα, μόνον αυτό το συμπέρασμα : ότι καθένας οφείλει να επιθέσει εαυτόν με μεγάλη επιμέλεια, πριν να πεθάνει, να δώσει αφειδώς στον πλησίον του εκείνους τους πόρους που ο Θεός του έχει απλόχερα δώσει. Είναι αυτό το ίδιο μέσα στην παραβολή που έχουμε μόλις εγγίξει: "ή ποιός από εσάς έχοντας έναν δούλο για να οργώσει ή να βόσκει, όταν αυτός επιστρέψει στο σπίτι, δεν θα του πεί : Παρασκεύασέ μου το δείπνο και ανασκουμπώσου και υπηρέτησέ με μέχρις εγώ να τελειώσω το φαγητό και μετά θα φας και θα πιείς εσύ; Θεωρείται ίσως χρεωμένος στον δούλο του, επειδή του έκανε τα διαταγμένα πράγματα ; Δεν το πιστεύω .¹

Το θέμα αυτής της παραβολής είναι ότι εκείνοι που υπακούουν στις θεϊκές διαταγές και που εκτελούν θαρραλέα το χρέος τους δεν πρέπει να καυχώνται. Διαφορετικά ο ίδιος ο Κύριος θα είχε περιέλθει εις αντίφαση, όταν επωμίζεται τον ρόλο του Κυρίου του σπιτιού, που είναι ικανός να τιμήσει τους δούλους του σαν καλεσμένους του. Είναι γι' αυτό που τους ευχαριστεί, λέγοντας: "Πολύ καλά, πιστέ υπηρέτη"² και "ελάτε, ευλογημένοι..."³. Και είναι γι' αυτό που δεν προσθέτει στο προηγούμενο κείμενο: "εσείς, όμως, όταν θα έχετε ομοίως εκτελέσει όλο το χρέος σας, δεν θα κριθείτε άξιοι κάποιας εύνοιας από τον Δάσκαλο, που θα σας θεωρήσει σαν δούλους άχρηστους". Αλλά, αντίθετα, τους συμβουλεύει: "Να πείτε για τους εαυτούς σας, εμείς είμαστε δούλοι άχρηστοι". Έτσι ο Παύλος, που είχε εργασθεί περισσότερο από όλους τους άλλους, κηρύσσει εαυτόν τον πιο μικρό των Αποστόλων και ανάξιο να φέρει το όνομά τους. ⁵-

Ο10. - Κατά τον ίδιο τρόπο είναι ανάγκη να κάνουμε με το κείμενο του Ματθαίου Κεφαλ.Χ, 29: "Δύο σπουργίτια δεν πωλούνται για μια πεντάρα; Και όμως, ούτε ένα από αυτά δεν πέφτει στην γη χωρίς την θέληση του Πατέρα σας". Προσέχουμε πριν απ' όλα, ποιον σκοπό έχει επιδιώξει ο Κύριος σ' αυτήν την παραβολή. Δεν έχει θελήσει, βεβαίως,

./.

1. Λουκάς Χν11,7-10

2. Λουκάς ΧΙΧ, 17

3. Ματθ. XXV,34

4. Λουκάς ΧVΙΙ, 10

5 Ι Κορινθ. ΧV, 9

να διδάξει σαν τον Διομήδη του Πλάτωνα¹ ότι τα πάντα συμβαίνουν κατ' αναγκαιότητα, αλλά χρησιμοποιεί αυτήν την παρομοίωση για να εκδιώξει από το πνεύμα των μαθητών του τον φόβο των ανθρώπων, για να τους κάνει να εννοήσουν ότι ο Θεός έχει φροντίδα γι' αυτούς, ότι οι άνθρωποι δεν θα μπορούσαν να τους κάνουν κακό χωρίς την άδεια του Θεού, ότι ο Θεός δεν θα το επέτρεπε, εκτός και αν δεν ήτο στη μέση το καλό τους και η επιτυχία του Ευαγγελίου. Αλλιώς θα αναγκαζόταν να μας ξαναθυμίσει το κείμενο του Παύλου στην I Κορινθ.ΙΧ, 9: "Μήπως νοιάζεται ο Θεός για τα βόδια;", Φαίνεται όμως από αυτό που ακολουθεί στον Ευαγγελιστή ότι υπάρχει μία υπερβολή: "Όλες οι τρίχες της κεφαλής σας είναι μετρημένες" Και ωστόσο κάθε μέρα πέφτει στην γη ένα μεγάλο μέρος από τρίχες ' θα υπήρχαν πραγματικά όλες μετρημένες; Γιατί λοιπόν αυτή η υπερβολή; Προφανώς γιά να παρασκευάσει αυτό που ακολουθεί "μην έχετε λοιπόν κανένα φόβο".³

Εάν λοιπόν αυτές οι αναπτύξεις έχουν για σκοπό να εκδιώξουν τον φόβο και να επιβεβαιώσουν την εμπιστοσύνη στον Θεό, αφού τίποτα απολύτως δεν συμβαίνει χωρίς την Πρόνοιά του, τα κείμενα που έχουμε εξετάσει δεν μας προτείνουν να καταργήσουμε την ελευθέρα Θέληση, αλλά να απομακρυνθούμε από την υπερηφάνεια που ο Κύριος απεχθάνεται. Είναι πίο σίγουρο να αποδώσουμε τα πάντα στον Θεό, στην ευμένεια Του. Αυτός δεν θα αρκεστεί να μας ανταποδώσει αυτό που ανήκει μόνον εις Αυτόν.

011. - Τί θα πω περί του ασώτου υιού;⁴ Πώς θα μπορούσε να έχει σπαταλήσει και ξοδεύσει το μέρος της κληρονομιάς του, εάν δεν την είχε στην διάθεσή του; Αλλά αυτό που είχε, το είχε λάβει από τον Πατέρα τους και επίσης εμείς αναγνωρίζουμε ότι όλες οι φυσικές ιδιότητές μας είναι ομοίως ευεργεσίες από τον Θεό. Ο άσωτος υιός, από το άλλο μέρος, απολάμβανε το μερίδιό του, επίσης, όταν αυτό ήτο στα χέρια του πατέρα του και ως εκ τούτου με μεγαλύτερη ασφάλεια. Τι πράγμα λοιπόν σημαίνει το γεγονός της απομάκρυνσης από τον πραγματικό Πατέρα, χωρίς να έχει διαμαρτυρήσει αμέσως το μερίδιό του; Σημαίνει απλώς να κάνει τιμή στις δικές του φυσικές ιδιότητες και να μην τις χρησιμοποιήσει για να υπακούσει στα

./.

1. Πολιτικά ν1,493.

2. Ματθ Χ,30

3. Ματθ Χ,31

4. Λουκας Χν,11

διατάγματα του Θεού, αλλά για να ικανοποιήσει τους σαρκικούς πόθους.

Και τι πράγμα σημαίνει η πείνα του ασώτου υιού; Είναι η θλίψη, διά μέσου της οποίας ο Θεός κεντάει το πνεύμα του αμαρτωλού, ώστε να αναγνωρίσει, να μισήσει τον εαυτόν του και να μεταμεληθεῖ που έχει εγκαταλείψει τον Πατέρα του. Και τι σημασία έχει η εσωτερική συζήτηση του υιού, όταν αρχίζει να σκέφτεται στην ομολογία του και στην επιστροφή του; Είναι η θέληση του ανθρώπου που προσαρμόζεται στην διεγείρουσα Χάρη και, ως εκ τούτου, λαμβάνει εκείνη την χάρη που -- το έχουμε δει-- έρχεται ομοίως καλουμένη ενεργός. Και τί είναι αυτός ο Πατέρας που πάει να συναντήσει το δικό του υιό; Είναι η χάρη του Θεού, που επιτρέπει στην θέλησή μας να εκτελέσει το καλό, όταν έχουμε αποφασίσει να το κάνουμε. Αυτή η ερμηνεία, εάν την είχα επινοήσει θα ήτο βεβαιότατα πιο πιθανή εκείνης των συγγραφέων, που, για να αποδείξουν την ακυρότητα της ανθρώπινης θέλησης, μεταφράζουν "Άπλωσε το χέρι σου προς αυτό που θέλεις", με τη χάρη να απλώνει το χέρι σου προς αυτό που αυτή θέλει". Αλλά αφού αυτή η ερμηνεία εδόθει από τους πίο ορθόδοξους Πατέρες, δεν βλέπω γιατί θα έπρεπε να την περιφρονούμε. Μπορούμε να ερμηνεύσουμε κατά την ίδια σημασία την παραβολή των δύο οβολών της φτωχής χήρας ' είναι όλη τη περιουσία της που αυτή καταβάλλει έτσι στον ιερό θησαυρό²

Ο12. - Από το άλλο μέρος, ποια αξία, διερωτώμαι, θα μπορούσε να ιδιοποιηθεί ο άνθρωπος, που οφείλει σε Εκείνον από τον οποίον έχει λάβει την φυσική νόηση και την ελευθέρα Θέληση, όλο αυτό που μπορεί να κάνει διά μέσου αυτών των ικανοτήτων; Και ωστόσο, ο Θεός μας κατηγορεί σαν αξία το γεγονός, να μην αποτρέπει το πνεύμα μας από την χάρη του και να στρέφει τις ικανότητές μας στην υπακοή του. Αυτό εξυπηρετεί καλώς γιά να αποδείξει, ότι δεν υπάρχει διαστρέβλωση στο να αποδώσουμε κάποια δύναμη στον άνθρωπο, και αν ακόμη αυτός, ορθώς, επαναφέρει όλα τα έργα του στον Θεό, σαν δημιουργό αυτών" ' είναι από Αυτόν πράγματι που ο άνθρωπος εξάγει την δύναμη να ενώσει τις προσπάθειές του στις κινήσεις της θεϊκής χάρης.

Είναι πραγματικά αυτό που κάνει να λέγει ο Παύλος: "Είναι

./.

1. Σιράχ Χ,17

2. Μαρκος ΧΙΙ,41

διά της χάρης του Θεού που είμαι εκείνο που είμαι"¹, αναγνωρίζοντας την εξάρτησή του από τον Δημιουργό του. Αλλά να λέγει: "η θεϊκή χάρη δεν εστάθη άγονος εις εμέ" σημαίνει να αναγνωρίζει ομοίως, ότι η ανθρώπινη θέληση συνεμορφώθη στην θεϊκή συνδρομή. Ο Παύλος εκφράζει το ίδιο πράγμα όταν λέγει "Δεν είμαι εγώ, αλλά η χάρη του Θεού που είναι εν εμοί (το Ελληνικό κείμενο λέγει : με εμέ) .Και ο καλός Εβραίος που έγραψε την Σοφία, εύχεται να είναι παραστεκόμενος από εκείνη την θεϊκή σοφία "κατά τέτοιο τρόπο που αυτή να κατοικεί και να εργάζεται με αυτόν"².

Αυτή τού συμπαρίσταται σαν διευθύντρια και σύμβουλος, έτσι όπως ένας Αρχιτέκτονας διευθύνει τον βοηθό του, του χαράσσει τα σχέδια, του εξηγεί την λογική, του διορθώνει αυτό που θα μπορούσε να αρχίσει στραβά και τον ενθαρρύνει εάν χάνει το κουράγιο του. Το έργο είναι αποδομένο στον Αρχιτέκτονα, χωρίς την βοήθεια του οποίου τίποτα δεν θα ήτο αναφαινόμενο και, ωστόσο, ουδείς ισχυρίζεται ότι ο βοηθός και ο μαθητής υπήρξαν ανώφελοι. Αυτό που ο Αρχιτέκτονας είναι σε σχέση με τον μαθητή, η χάρη το κάνει σε σχέση με την θέλησή μας. Γι' αυτό ο Παύλος γράφει στους Ρωμαίους (VIII 25): "Το πνεύμα Του έρχεται οπωσδήποτε σε βοήθεια της αδυναμίας μας". Τώρα, κανείς δεν θα καλούσε αδύναμο εκείνον που δεν κάνει τίποτα, αλλά εκείνον που δεν έχει τις απαραίτητες δυνάμεις για να οδηγήσει στο πέρας αυτό που επιχειρεί ' παρομοίως δεν λέγεται ότι κάποιος σάς βοηθά, εάν αυτός έκανε τα πάντα.

Λοιπόν, σε όλο το Ευαγγέλιο ομιλούμε για βοήθεια, για συνδρομή, για υποστήριξη. Από οπουδήποτε να είναι βοήθεια, είναι ανάγκη το βοηθούμενο πρόσωπο να κάνει κάτι τι. Δεν λέγεται, πράγματι, ότι ο αγγειοπλάστης βοηθά τον πηλό να γίνει δοχείο, ούτε ο μαραγκός βοηθά το σκεπάρνι να γίνει ένα σκαμνί;

Ο13. – Γι' αυτό, όταν οι αντίπαλοί μας βεβαιώνουν ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί τίποτα χωρίς την χάρη του Θεού και ότι δεν υπάρχουν ως εκ τούτου καλά έργα, που ο άνθρωπος μπορεί να κάνει, εμείς αντιτάσσουμε τον ακόλουθο συλλογισμό, που εκτιμούμε αποδεικνύοντα ότι ο άνθρωπος μπορεί τα πάντα με την βοήθεια της χάρης, άρα όλες οι ανθρώπινες ενέργειες μπορούν να είναι καλές. Στις Άγιες Γραφές υπάρχουν αναρίθμητα χωρία που μιλούν για "συνδρομές" και, συνεπώς μιλούν προς όφελος της ελευθέρας Θελήσεως και είμαι σίγουρος ότι σε οποιαδήποτε συζήτηση θα αποκόμιζα την νίκη, εάν το ζήτημα ήτο να λυθεί επί της μόνης βάσης των αποδεκτών Γραφικών μαρτυριών.-

./.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

1. Μέχρι τώρα είμαστε περιορισμένοι να υπογραμμίσουμε τα χωρία της Γραφής που θέτουν την ελευθέρα θέληση και εκείνα, αντίθετα, που φαίνονται να την καταργούν ολοκληρωτικά. Αλλά όπως το Άγιο Πνεύμα, που είναι ο Δημιουργός τόσο των μεν όσο και των δε, δεν μπορεί να αντιφάσκει, ιδού εμείς είμαστε αναγκασμένοι, θέλοντας και μη, να δώσουμε απόδειξη ενός κάποιου μέτρου στα συμπεράσματά μας. Εξ άλλου, επειδή και οι δύο αντίθετες γνώμες θεμελιώνονται επί της ίδιας Γραφής, είναι ανάγκη επίσης ο καθένας αυτήν την Γραφή να την έχει εξετάσει από την ιδιαίτερη άποψή του και να την έχει διαβάσει στο φως του σκοπού που επιδιώκει.

Μερικοί, θεωρώντας με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την μεγάλη δυσκολία που οι άνθρωποι δοκίμαζαν στο να τεθούν στην αναζήτηση του ελέους και, από το άλλο μέρος, πόσο μεγάλο κακό είναι η απελπισία, αναζήτησαν να θέσουν φάρμακο σ' αυτά τα κακά, αλλά έπεσαν απερίσκεπτα σε ένα άλλο λάθος, συντασσόμενοι πάρα πολύ στην ελευθέρα Θέληση. Αλλά άλλοι δημιουργοί, εκτιμώντας ότι η πιο μεγάλη καταστροφή του αληθινού ελέους είναι η εμπιστοσύνη του ανθρώπου στις δικές του δυνάμεις και στις δικές του αξίες, κρίνοντας ανυπόφορη την υπερηφάνεια εκείνων που καυχώνται στα δικά τους καλά έργα, και που φθάνουν στο σημείο να τα πωλούν σε τρίτους με το μάτι ή με το βάρος, όπως πωλείται το λάδι και το σαπούνι, και μέσα στην ανησυχία τους να αποφύγουν αυτές τις υπερβολές, δεν έσωσαν πιά παρά το μισό της ελευθέρας Θελήσεως (αμφισβητώντας της κάθε ικανότητα να παράγει ένα καλό έργο) και υπήρξαν ωθούμενοι μέχρι του σημείου να την σφαγιάσουν τελείως, επικαλούμενοι για κάθε πράγμα την απόλυτη αναγκαιότητα.

2. Αυτοί οι άνθρωποι πίστεψαν ότι ήτο απολύτως αναγκαίο, για να σταθεροποιήσουν την χριστιανική ψυχή μέσα στην απλή υπακοή, να κάνουν να εξαρτάται ο άνθρωπος ολοκληρωτικά από την θεϊκή θέληση, να τον κάνουν να θέσει όλη την ελπίδα του και την εμπιστοσύνη του στις υποσχέσεις Του, να τον κάνουν να αναγνωρίσει την προσωπική μιζέρια και αντιθέτως, να τον κάνουν να θαυμάζει και να αγαπά την άπειρη ευσπλαχνία, να αποδέχεται εντελώς την θέλησή Του, είτε που τον θέλει σωσμένο, είτε που τον θέλει χαμένο, να

./.

του διδάξουν να μην συγχαίρεται στα καλά του έργα, αλλά να επαναφέρει τα πάντα στην δόξα της ουράνιας χάρης, αφού ο άνθρωπος δεν είναι παρά ένα ζωντανό όργανο του Αγίου Πνεύματος, που τον καθάρισε και αγίασε από καθαρό έλεος, τον οδήγησε και ρύθμισε σύμφωνα με την ανεξερεύνητη σοφία Του.

Δεν υπάρχει τίποτα-αυτοί λένουν- που ο καθένας από εμάς μπορεί να αποδώσει σαν καρπό των ιδικών του δυνάμεων και ως εκ τούτου είναι ανάγκη να περιμένουμε με ατάραχη εμπιστοσύνη ότι ο Θεός θα μας δώσει την ανταμοιβή για την αιώνια ζωή, όχι επειδή τα καλά μας έργα την έχουν αξιομισθήσει, αλλά γιατί εφάνει καλό στην θεϊκή ευσπλαχνία να την υποσχεθεί σε εκείνους που εμπιστεύονταν σ' αυτήν. Εν συμπεράσματι, ο ρόλος του ανθρώπου είναι εκείνος να παρακαλεί τον Θεό αδιάλειπτα, ώστε να συγχορδίσει το Πνεύμα Του και να αυξήσει την επιρροή του σε εμάς ' να του αποδίδουμε ευχαριστίες, εάν μπορέσαμε να κάνουμε κάτι τι το καλό, να λατρεύουμε σε όλα την δύναμή του, να θαυμάζουμε οπουδήποτε την σοφία Του και να αγαπάμε παντού την καλοσύνη του.

Επίσης και σε μένα αυτή η θέση φαίνεται τελείως ακριβής, γιατί συμφωνεί όχι μόνο με τις Άγιες Γραφές, αλλά και με την μαρτυρία εκείνων που είναι αληθινά νεκροί σε σχέση με τον κόσμο, κατά την στιγμή που ενταφιάζονται στο βάπτισμα του Ιησού Χριστού, έχοντας νεκρώσει την σάρκα τους, για να μην ζουν πλέον και δρουν από αυτό το σημείο και μετά, παρά διά του πνεύματος του Ιησού που τους ενσωμάτωσε στον εαυτόν του διά μέσου της πίστης.

Συμπέρασμα βεβαιότατα ευσεβές και ευνοϊκό, που επαναφέρει στον Χριστό κάθε δόξα και κάθε ασφάλεια, που μας ελευθερώνει από τον φόβο των ανθρώπων και των δαιμονίων και που αποσπώντας μας κάθε εμπιστοσύνη από την βοήθεια των έργων, μας καθιστά αντίστοιχα δυνατούς και τολμηρούς εν τω Θεώ. Πολύ ευχαρίστως δεχόμαστε αυτές τις θέσεις, μαζί και τις υπερβολές που περιέχουν.

3 - Αλλά, αντιθέτως, όταν ακούω να λένουν ότι η ανθρώπινη αξία είναι έτσι άκυρη που όλα τα έργα, επίσης εκείνα των καλών ατόμων, δεν είναι άλλο παρά αμαρτία· ότι η θέλησή μας δεν μπορεί

τίποτα περισσότερο εκείνου που μπορεί ο πηλός στα χέρια του αγγειοπλάστη, ότι όλο αυτό που κάνουμε ή θέλουμε κατάγεται από μία αναγκαιότητα απόλυτη, το πνεύμα μου αισθάνεται πολυπληθείς ανησυχίες .

Πριν απ' όλα τί γίνεται περί όλων εκείνων των κειμένων όπου διαβάζεται ότι οι άγιοι, πλήρεις από καλά έργα, έχουν σεβαστεί την δικαιοσύνη, έχουν περπατήσει ευθέως κατενώπιον του Θεού, χωρίς να εκτρέπονται ούτε δεξιά ούτε αριστερά, εάν όλες οι ενέργειές του ευσεβούς κόσμου, επίσης οι πιο αξιοσημείωτες, είναι αμαρτία και μόνον αμαρτία, χωρίς την θεϊκή ευσπλαχνία· θέλεις ίσως να πεις, ότι εκείνος για τον οποίο ο Χριστός απέθανε θα ήτο βυθισμένος στην Κόλαση; Πώς θα μπορούσαμε να μιλάμε έτσι συχνά για ανταμοιβή, εάν δεν υπάρχει πιά αξία; Με τί πρόσωπο θα τολμούσαμε, ακόμα να επαινούμε την υπακοή εκείνων που υποτάσσονται στις θεϊκές διαταγές και θα τολμούσαμε ακόμα να καταδικάσουμε την ανυπακοή εκείνων που δεν υποτάσσονται; Πώς είμαστε υποχρεωμένοι να φανούμε μπροστά στον ανώτατο κριτή, εάν το παν εκτελείται σε εμάς από καθαρή αναγκαιότητα και όχι ακολουθώντας την ελευθερία μας Θέληση; Και υπάρχει ακόμα μία άλλη παρατήρηση να κάνουμε.

Σε τί πράγμα τείνουν λοιπόν όλες αυτές οι προειδοποιήσεις, αυτοί οι κανόνες, αυτές οι απειλές, αυτές οι προτροπές, αυτές οι πολυπληθείς αιτήσεις, εάν εμείς δεν κάνουμε τίποτα, και εάν ο Θεός, συμφώνως με την αναλλοίωτη θέλησή του, εργάζεται τα πάντα σε εμάς, το θέλει και το ενεργεί; Ο Θεός μας διατάζει να προσευχόμαστε συνεχώς, να αγρυπνούμε, να αγωνιζόμαστε, να μην χάνουμε από την σκέψη μας την ανταμοιβή της αιώνιας ζωής. Γιατί θα όφειλε να θέλει να παρακαλείται χωρίς σταμάτημα γι' αυτό που έχει ήδη θεσπίσει να δώσει ή να μην δώσει, αφού, υπάρχοντας αναλλοίωτος, δεν μπορεί να τροποποιήσει τα διατάγματά του;

Γιατί θα μας υποχρέωνε Αυτός να κερδίσουμε με τόσο κόπο, αυτό που έχει ήδη αποφασίσει να μας απονείμει δωρεάν; Εμείς είμαστε βασανισμένοι, απορημένοι, καταδιωγμένοι, τεθειμένοι σε θάνατο ' είναι έτσι που η χάρη του Θεού αγωνίζεται σε εμάς, νικά και θριαμβεύει. Ο μάρτυρας υποφέρει φρικτά, και μολονότι αυτό, δεν του έρχεται αναγνωρισμένη καμία αξία, αλλά αντίθετα διατείνονται να λένουν ότι αυτός διαπράττει αμαρτία, εάν εκθέτει το σώμα

του στο μαρτύριο με την ελπίδα της ουράνιας ανταμοιβής.
Αλλά πώς ο Θεός, που είναι η προσωποποίηση της ευσπλαχνίας,
έχει μπορέσει να ενεργήσει με τέτοιο τρόπο με τους μάρτυρες; Δεν
θα περιγράψουμε ίσως σαν άσπλαχνο τον άνθρωπο, που, έχοντας αποφασίσει
να κάνει αδαπάνως γενναιοδωρίες σε ένα φίλο, θα διένεμε αυτά
τα δώρα μόνο μετά, αφού θα τον έχει δει βασανιζόμενο μέχρι απελπισίας;

4.- Χωρίς αμφιβολία, όταν φθάνουμε μπροστά στο μυστήριο των
Θεϊκών σκέψεων, είμαστε αναγκασμένοι να λατρεύσουμε αυτό που δεν
έχουμε το δικαίωμα να ερευνήσουμε.

Το ανθρώπινο πνεύμα θα πει: "Είναι ο Κύριος". Αυτός μπορεί όλο
αυτό που θέλει και επειδή από την φύση του είναι το άπειρο
καλό, αυτό που Αυτός θέλει δεν μπορεί να είναι παρά υπέροχο!. Λέγεται
επίσης κατά τρόπο βεβαίως πολύ αξιόπαινο, ότι ο Θεός μας
στεφανώνει εκ των δώρων του και ότι θέλει οι ευεργεσίες του να
είναι η ανταμοιβή μας, ότι μέσα στην αδάπανη καλοσύνη Του Αυτός
καταδέχεται να αναγνωρίσει σαν δική μας αξία αυτό που Αυτός ο ίδιος
έχει εργασθεί σε εμάς, κατά τρόπο που μπορούμε να πούμε ότι
πληρώνουμε εμείς κατά κάποιο τρόπο την τιμή της αθανασίας. Αλλά
διερωτώμαι πώς κάνουν ώστε να μην αντιφάσκουν εκείνοι που μεγαλοποιούν
σε τέτοιο σημείο την ευσπλαχνία του Θεού προς τα ευσεβή
πρόσωπα, ώστε να καθιστούν τον ίδιο τον Θεό σχεδόν άσπλαχνο προς
τα άλλα πρόσωπα. Τα ευσεβή αυτιά δεν έχουν δυσκολία, σε κάθε
περίπτωση, να δεχθούν την καλοσύνη Εκείνου που αναγνωρίζει σαν δικά
μας εκείνα τα καλά που στην πραγματικότητα Αυτός εργάζεται σε
εμάς· αλλά σε ό,τι αφορά το υπόλοιπο, παραμένει επίσης δύσκολο
πάντα να εξηγηθεί, πώς μπορεί να είναι σωστό (δεν λέγω ήδη φιλεύσπλαχνο]
να καταδικασθούν στις αιώνιες τιμωρίες εκείνοι, στους οποίους
Αυτός δεν κατέδεχθη να εργασθεί το καλό, δεδομένου ότι ήτο
σ' αυτούς αδύνατο να κάνουν οτιδήποτε το καλό μή έχοντας ελευθέρια
Θέληση, ή, έχοντας την, μη μπορώντας να υπηρετήσουν με αυτήν
άλλο, παρά το αμαρτάνειν.

5.- Εάν κάποιος μονάρχης φιλοδωρούσε μίας αξιοσημείωτης
ανταμοιβής ένα άνθρωπο που δεν είχε κάνει κάτι τι στον πόλεμο και

κατά τον ίδιο χρόνο πλήρωνε τον κανονικό μισθό σε όλους εκείνους που είχαν συμπεριφερθεί με αξία, δεν θα μπορούσε ίσως να απαντήσει στους γογγυσμούς των στρατιωτών με αυτούς τους λόγους. : "Τί ζημία μπορεί να σας είναι καμωμένα, εάν αποφάσισα να κάνω σε εκείνον ένα δώρο εντελώς αδικαιολόγητο;".

Αλλά πώς θα μπορούσε αυτός ο μονάρχης να είναι θεωρημένος σωστός και επιεικής, εάν γέμιζε με τιμές έναν στρατηγό, σταλμένο από αυτόν τον ίδιο στον πόλεμο, αφθόνως εφοδιασμένο με πολεμικές μηχανές, με στρατεύματα, με χρήματα και με τρόφιμα κάθε είδους, ενώ, κατά τον ίδιο χρόνο, έσερνε στην κρεμάλα έναν άλλο στρατηγό, ένοχο στρατιωτικής αποτυχίας, αφού τον έστειλε να αγωνισθεί χωρίς να του έχει προμηθεύσει το παραμικρό μέσο; Αυτός ο τελευταίος δεν θα είχε ίσως το δικαίωμα να πει στον βασιλιά, επί της αγχόνης : "γιατί με τιμωρείς για ένα φταίξιμο που μόνο εσύ διέπραξες; εάν μου είχες δώσει τα ίδια εφόδια που έχεις δώσει στον άλλο, θα είχα επίσης και εγώ συναποκομίσει την ίδια νίκη". Παρομοίως, ένας κύριος που θα αντιμετώπιζε ένα σκλάβο χωρίς αξία, θα μπορούσε να απαντήσει στην δυσαρέσκεια των άλλων λέγοντας: "Εσείς δεν είσθε καθόλου αντικείμενο της ιδιαίτερης θεώρησης που εγώ έχω προς εκείνον· έχετε αυτό που σας είναι οφειλόμενο". Αλλά όλος ο κόσμος θα έκρινε άδικο και σκληρό εκείνον τον κύριο, που θα πέταγε στην φυλακή ένα σκλάβο γιατί δεν ήτο αρκετά ψηλός ή με μύτη πολύ μεγάλη ή με όψη άχαρη. Θα ήτο σωστό τότε το θύμα να παραπονείται μπροστά στον Κύριό του: "Γιατί είμαι τιμωρούμενος εξ αιτίας μιάς ατέλειας που δεν εξαρτάται από εμένα; Και το παράπονο θα ήτο ακόμα πιο θεμελιωμένο, εάν ο κύριος είχε την δύναμη να διορθώσει αυτήν την προσωπική ατέλεια του σκλάβου, όπως ο Θεός έχει αναμφίβολα την δύναμη να αλλάξει την θέλησή μας ή εάν ο Κύριος είχε κατηγορήσει ακριβώς στον σκλάβο την διαστροφή που του επιτιμεί, εάν του είχε επί παραδείγματι κόψει την μύτη ή χαραγμένο το πρόσωπο, έτσι όπως ο Θεός, σύμφωνα με κάποιους, είναι αιτία σε εμάς επίσης όλων των διαστροφών μας. Παρομοίως, ως προς αυτό που αφορά τα διατάγματα, εάν ένας Κύριος διέταξε έναν σκλάβο αλυσοδεμένο σε ένα τροχό του μαρτυρίου: "Έλα εδώ, κάνε αυτό, τρέξε δεξιά, τρέξε αριστερά και έτσι συνεχώς", εκφοβίζοντάς τον

με τρομερές απειλές, αλλά χωρίς την ίδια στιγμή να τον ελευθερώνει από την φυλακή και εάν του έδινε κτυπήματα με το μαστίγιο, δεδομένου ότι εκείνος δεν υπακούει αμέσως, ο σκλάβος δεν θα είχε, ίσως, το δικαίωμα να καταραστεί αυτόν τον ανόητο και σκληρό Κύριο που τον καταπιέζει με κτυπήματα, γιατί δεν έχει κάνει αυτό που του ήτο όμως εμποδισμένο να κάνει;

6.- Εμείς δεν προσβαλλόμαστε εάν εκείνοι οι Θεολόγοι μεγαλοποιούν αξιοσημείωτα τον ρόλο της πίστης και του ελέους προς τον Θεό, και σκεπτόμαστε --όπως αυτοι--ότι εάν η ζωή των Χριστιανών είναι παντού γεμάτη από τόσα εγκλήματα, αυτό προέρχεται μοναδικά από την αποβλακωμένη και κοιμισμένη πίστη μας, που μας κάνει να προσκολλόμαστε στον Θεό μόνο με λέξεις και με ψιθυρίσματα, ενώ σύμφωνα με τον Παύλο-- "χρειάζεται η πίστη της καρδιάς για να είμαστε δικαιωμένοι"¹. Δεν θα συζητήσω επίσης και με εκείνους που επαναφέρουν τα πάντα στην πίστη, σαν σε μία πηγή ή σαν μία απόλυτη αρχή, μολονότι σε μένα φαίνεται ότι η πίστη οφείλει την προέλευσή της και την ανάπτυξή της στο έλεος, έτσι όπως αυτό το τελευταίο την οφείλει στην πίστη. Είναι ομοίως βέβαιο ότι το έλεος τρέφει την πίστη, όπως εντός μιας λυχνίας το λάδι τρέφει την φλόγα, αφού όσο περισσότερο αγαπάμε κάποιον, τόσο περισσότερο έχουμε εμπιστοσύνη σ' αυτόν.

Αλλά εάν περιοριζόμαστε, όπως κάποιοι κάνουν, να δούμε την πίστη σαν την αρχή και όχι σαν το τέλος της σωτηρίας, δεν θα βρούμε τίποτα να επικρίνουμε.

7.- Αλλά ενώ είμαστε εντελώς απασχολημένοι να πλέξουμε τα εγκώμια της πίστης, οφείλουμε να φυλαχθούμε από το να καταστρέψουμε την ελευθέρα Θέληση, γιατί εάν ερχόταν να είναι διαγραμμένη, εγώ τότε δεν βλέπω πώς θα μπορούσαμε να λύσουμε τα ζητήματα της θεϊκής δικαιοσύνης και της ευσπλαχνίας.

Μερικοί Θεολόγοι, με το να μην έχουν μάθει να ξεμπλέξουν αυτές τις δυσκολίες, στάθηκαν αναγκασμένοι να φαντασθούν δύο Θεούς, εκείνον της Παλαιάς Διαθήκης, που ήθελε μόνο να είναι δίκαιος και που αγνοούσε την καλοσύνη και εκείνον της Καινής Διαθήκης, που ήθελε μόνο να είναι καλός και που αγνοούσε την δικαιοσύνη .

Ο Τερτυλλιανός αποκρούει, όπως οφείλεται, αυτήν την ασεβή επινόηση. Οι Μανιχαίοι, το έχουμε πεί, μίλησαν για δύο φύσεις στον άνθρωπο, μία που δεν θα μπορούσε να κάνει άλλο παρά να αμαρτάνει, η άλλη που θα υπήρχε πάντα υποχρεωμένη να πράξει το καλό.

Ο Πελάγιος, αντιθέτως, που αμφιβάλλει αρχικά για την θεϊκή δικαιοσύνη, φθάνει μετά στο να δώσει στην ελευθέρα θέληση περισσότερο από αυτό που αρμόζει¹ αρκετά κοντινοί σ' αυτόν είναι εκείνοι οι Θεολόγοι, που τόσο παραδέχονται την ανθρώπινη θέληση, ώστε τα ηθικώς καλά έργα της φύσης μας θα μπορούσαν να είναι αρκετά να αξιωθούν την υπέρτατη χάρη που μας δικαιώνει. Ο σκοπός αυτών των θεολόγων μου φαίνεται ότι εστάθη εκείνος να θελήσουν να προσκαλέσουν τον άνθρωπο να κάνει τον κόπο, παραχωρώντας του την καλή ελπίδα, να αποκτήσει την σωτηρία, όπως ο Κορνήλιος¹ που, με τις προσευχές του και τις ελεημοσύνες του είχε αξιωθεί να είναι εκπαιδευμένος από τον Πέτρο και ο Ευνούχος από τον Φίληππο² και όπως ο Αυγουστίνος, που, ζητώντας με επιμέλεια τον Χριστό στις Παυλικές επιστολές, αξιώθει να τον βρει. Εμείς εδώ μπορούμε να ησυχάσουμε εκείνους, που δεν δέχονται ότι ο άνθρωπος είναι ικανός ενός κάποιου καλού χωρίς να το οφείλει στον Θεό και το μπορούμε λέγοντας ότι κάθε έργο οφείλεται στον Θεό, χωρίς εμείς να μπορούμε να κάνουμε κάτι τι, όπου εκείνο που οφείλεται στην ελευθέρα Θέληση είναι αληθινά, κάτι λίγο, και που είναι ακόμα ένα δώρο του Θεού το να μπορεί να στραφεί η ψυχή μας στα πράγματα της σωτηρίας ή να συνεργασθεί με την χάρη. Η σύγκρουσή του με τον Πελάγιο κατέστησε τον Αυγουστίνο ολιγότερο δίκαιο σε σχέση με την ελευθέρα Θέληση από εκείνο που ήταν πρώτα. Όσον αφορά τον Λούθηρο, αυτός είχε ξεκινήσει με το να αναγνωρίζει ένα κάποιο ρόλο στην ελευθέρα Θέληση, αλλά η θέρμη της συζήτησης τον παρέσυρε να της αφαιρέσει κάθε αξία. Αλλά μου θυμίζει επικαίρως ότι οι Έλληνες επιτιμούσαν, πιστεύω, τον Λυκούργο³, ότι ένεκα του μίσους του ενάντια στην μέθη, είχε ξεριζώσει τα αμπέλια, ενώ θα είχε μπορέσει, διευκολύνοντας την προσέγγιση στις πηγές, να εξορίσει την μέθη και να διατηρήσει ταυτόχρονα την χρήση του οίνου.

./.

1. πράξεις Χ,1

2. Πράξεις VIII,26.

3. Svetonio: Ζωή των Καισάρων.

8. - Κατά την γνώμη μου θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε την ύπαρξη της ελευθέρας Θελήσεως, αποφεύγοντας επίσης εκείνη την υπερβολική εμπιστοσύνη στις δικές μας αξίες και εκείνα τα άλλα εμπόδια που ο Λούθηρος διαισθάνθηκε, χωρίς να αριθμήσουμε εκείνα που εμείς πιο πάνω σημειώσαμε, διατηρώντας τα κυριότερα πλεονεκτήματα της Λουθηρανικής διδασκαλίας. Αυτό παριστάνεται στα μάτια μου από εκείνη την διδασκαλία, που αποδίδει στην χάρη την πρώτη ώθηση, που έρχεται να διεγείρει την ψυχή, αφήνοντας όμως στην ανθρώπινη θέληση μία κάποια υπευθυνότητα επί της ανάπτυξης της δράσης και πάντα με την βοήθεια της Θεϊκής Χάρης. Τώρα, επειδή στην ανθρώπινη δράση υπάρχουν τρία μέρη: η έναρξη, η ανάπτυξη και η περάτωση, αυτοί παραχωρούν στην χάρη τις δύο ακραίες στιγμές και δεν κάνουν να επεμβαίνει η ελευθέρα θέληση παρά στην στιγμή της ανάπτυξης. Έτσι δύο αιτίες συντρέχουν στην ίδια δράση, δηλαδή η θεϊκή χάρη και η ανθρώπινη θέλησης αλλά η χάρη είναι η κύρια αιτία, η θέληση είναι η δευτερεύουσα αιτία, που δεν μπορεί τίποτα χωρίς την κύρια, ενώ αυτή, δηλαδή η χάρη, είναι αυτάρκης, ακριβώς όπως η φωτιά καίει με δική της φυσική ικανότητα, μο-
μολονότι ο Θεός είναι η ουσιαστική αιτία που εξυπακούει την δράση της φωτιάς και χωρίς την οποία η φωτιά θα έχανε όλη την αποτελεσματικότητα της εάν ερχόταν να της λείψει. Βλέπουμε εξ άλλου, ότι, δυνάμει αυτής της συμφωνίας, ο άνθρωπος θα όφειλε να θέσει την πλήρη υποταγή της σωτηρίας του στην Θεϊκή χάρη, δεδομένου ότι το μέρος που επιφυλάσσεται στην ελευθέρα θέληση είναι κάτι λίγο, και επί πλέον αυτό εξάγει ακόμα την προέλευσή του από την ίδια την χάρη του Θεού, που έχει δημιουργήσει την ελευθέρα θέληση με σκοπό να αρχίσει, πριν ακόμα την ελευθερώσει και την θεραπεύσει. Έτσι θα είναι καθησυχασμένοι, αυτό το λίγο που μπορούμε να τους καθησυχάσουμε, εκείνοι που πιστεύουν ότι ο άνθρωπος τίποτα δεν μπορεί να επιδιώξει καλό, εάν ο θεός δεν το θέλει γι' αυτόν. Βεβαίως όλα επαναφέρονται στον θεό, αλλά κατά τρόπο διαφορετικό και με άλλο τίτλο. Έτσι, η κληρονομιά που ανήκει σε μέρη ίσα στα παιδιά, δεν είναι θεωρημένη πράξη γενναιοδωρίας επειδή ανήκει σε όλα τα παιδιά σύμφωνα με τον κοινό νόμο. Αλλά εάν έξω από το κοινό δίκαιο γινόταν μία δωρεά στον ένα ή στον άλλο, τότε

μάλιστα και θα έπρεπε να την καλέσουμε πράξη γενναιοδωρίας και παρ' όλα αυτά, επίσης κληρονομώντας διά νόμου, τα παιδιά είναι εν τούτοις οφειλέτες στους γονείς τους.

9. - Ας δοκιμάσουμε να εκθέσουμε την δική μας άποψη χρησιμοποιώντας μία παρομοίωση. Το ανθρώπινο μάτι, οσοδήποτε υγιές και να είναι, δεν βλέπει τίποτα στο σκοτάδι' αλλά εάν ήτο τυφλωμένο δεν θα έβλεπε πια τίποτα ούτε και στο φως. Η θέληση, επίσης, μολονότι ελευθέρα, τίποτα δεν μπορεί εάν ξεφεύγει της χάρις ' στο άπλετο φως εκείνος που έχει καλά μάτια μπορεί να τα κλείσει, για να μη βλέπει τίποτα και μπορεί να περισπάτε από αυτό που κοιτάζε, γιά να παύσει να κοιτά αυτό που ήταν ικανός να βλέπει. Αλλά εκείνος που είχε τα μάτια άρρωστα, οφείλει να είναι πολύ ευγνώμων με το να έχει ανακτήσει την όρασης' οφείλει ευγνωμοσύνη πριν απ' όλα στον Δημιουργό και μετά στον γιατρό. Πριν από την αμαρτία το μάτι ήτο απολύτως υγιές, είναι η αμαρτία που το έχει χαλάσει. Τί πράγμα λοιπόν μπορεί να αποδώσει στον εαυτόν του εκείνος που βλέπει; Μπορεί τουλάχιστον να διεκδικήσει στον εαυτόν του το δικαίωμα να κλείσει ή να αποσπάσει τα μάτια από φόβο γιά το φως.

Ακούστε τώρα μία άλλη παρομοίωση: Ο Πατέρας ανασηκώνει το παιδί του, ανίκανο ακόμα να περπατά, που είναι πεσμένο και το κάνει να δει ένα φρούτο για να το προσελκύσει' αλλά η αδυναμία των μελών του είναι τέτοια που αυτό θα έπεφτε, εάν ο πατέρας του δεν του έτεινε το χέρι για να το υποστηρίξει και να οδηγήσει τα βήματά του. Έτσι, οδηγημένο από τον πατέρα το παιδί φθάνει στο φρούτο που ο πατέρας του δίνει ευχαρίστως, σαν ανταμοιβή του περπατήματός του. Το παιδί δεν θα είχε μπορέσει να ανασηκωθεί, εάν ο πατέρας του δεν το είχε επιστηρίξει, δεν θα είχε δει το φρούτο, εάν ο πατέρας του δεν του το είχε επιδείξει, δεν θα είχε μπορέσει προχωρήσει, εάν ο πατέρας του δεν το είχε συνεχώς βοηθήσει στο ταλαντευόμενο περπάτημά του και δεν θα είχε μπορέσει να πάρει, εν τέλει, το φρούτο εάν ο πατέρας του δεν του το είχε θέσει μέσα στα χέρια. Τί πράγμα λοιπόν θα μπορούσε να αποδώσει στον εαυτόν του το παιδί; Έχει ωστόσο κάνει κάποιο πράγμα, αλλά δεν μπορεί να καυχάται των δικών του δυνάμεων, δεδομένου ότι οφείλει στον πατέρα του όλο αυτό που αυτό έκανε. -

10. - Ας εφαρμόσουμε τώρα αυτές τις παρομοιώσεις στην βοήθεια του Θεού. Τί πράγμα κάνει το παιδί; Επιστηρίζεται όσο μπορεί επί εκείνου που το ανασηκώνει και ζητά να κανονίσει τα αδύναμα βήματά του, στα βήματα εκείνου που το βοηθά. Χωρίς αμφιβολία ο πατέρας θα είχε μπορέσει να σύρει το παιδί ενάντια στην θέλησή του και επίσης το παιδί θα είχε μπορέσει να μην προσέχει καθόλου στο επιδεικνυόμενο φρούτο ' ο πατέρας μπορούσε ομοίως να του προσφέρει το φρούτο, χωρίς να αξιώνει το παιδί να περπατήσει, αλλά προτίμησε να δράσει έτσι για το καλό του παιδιού. Με όλο αυτό δεν έχω κάποια δυσκολία να αποδεχθώ, ότι η κατάκτηση της αιώνιας ζωής εξαρτάται ακόμα λιγότερο από την δική μας επιμέλεια, από εκείνη που εξαρτάται από το παιδί που τρέχει προς τον κρυμμένο θησαυρό στο πατρικό χέρι.-

11. - Αν και μας φαίνεται ότι μειώσαμε σε ένα ελάχιστο μέρος την σπουδαιότητα της ελευθέρας Θελήσεως, ομοίως ωστόσο αυτό φαίνεται ακόμα πάρα πολύ για κάποιους συγγραφείς. Αυτοί υποστηρίζουν ότι η ψυχή μας παραμένει εντελώς ΠΑΘΗΤΙΚΗ, όπως ένα απλό εργαλείο του Αγίου Πνεύματος - έτσι το καλό δεν μπορεί κατά κανένα τρόπο να είναι αναγνωρισμένο σαν δικό μας, εκτός κατά το μέτρο που ευχαριστεί την θεική καλοσύνη να το αναγνωρίσει. Η χάρη, πράγματι, δεν εργάζεται εντός ημών τόσο δια μέσου της ελευθέρας Θελήσεως, όσο μάλλον ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΘΕΛΗΣΕΩΣ, κατά τον ίδιο τρόπο που ένας αγγειοπλάστης ενεργεί επί του πηλού και όχι διά μέσου του πηλού. Και όταν ερωτώνται αυτοί, τί σημασία έχουν οι λέξεις "στέφανος" και "τίμημα": Ο Θεός -απαντούν- στεφανώνει σ' εμάς τα δώρα Του και κάνει εκ του προνομίου Του την ανταμοιβή μας, καταδεδεχόμενος να μας αποδώσει αυτό που έχει ενεργήσει εντός ημών, διά να μας συνταιριάξει στο Ουράνιο Βασίλειό Του.

Αλλά εγώ δεν βλέπω πως μπορούν να φαντασθούν μία θέληση που θα ήτο ελευθέρα, αλλά δεν θα έκανε τίποτα. Θα έκαναν καλλίτερα να πουν, ότι αυτή η θέληση είναι λειτουργούμενη από τη χάρη, κατά τρόπο ώστε να συντονίζει την δράση της με αυτήν ' κατά τον ίδιο τρόπο, που, σύμφωνα με τους φυσιοδίφες, το σώμα μας λαμβάνει από την ψυχή την αρχή της κίνησης και χωρίς την ψυχή δεν θα μπορούσε

να κινηθεί ' όμως, αυτό δεν το εμποδίζει, όχι μόνο να λαμβάνει αυτή την κίνηση, αλλά να την μεταδίδει σε άλλα σώματα, ακριβώς όπως μπορεί να συμμετέχει στην δόξα, όπως έχει συμμετάσχει στην τιμωρία.

Αλλά εάν ο Θεός ενεργεί επάνω μας όπως ο αγγειοπλάστης επί του πηλού, για τί κακό πράγμα θα μπορούσαμε ποτέ να ενοχοποιηθούμε ή για τί καλό θα μπορούσαμε ποτέ να θεωρηθούμε υπεύθυνοι; Και δεν βρίσκω να είναι νόμιμο εδώ να κάνουμε να επέμβει η ψυχή του Ιησού Χριστού, και αν ακόμα αυτή εστάθη επίσης το εργαλείο του Αγίου Πνεύματος. Πράγματι, εάν η αδυναμία της σαρκός αντιτίθεται μέσα στον άνθρωπο σ' αυτήν την συνεργασία και ελαττώνει την αξία του, δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι ο ίδιος ο Ιησούς θεώρησε τον θάνατο εν τρόμω και δεν θέλησε να γίνει η θέλησή Του , αλλά να γίνει η θέληση του Πατέρα Του¹

Και ωστόσο είναι εκείνοι οι ίδιοι Θεολόγοι που κάνουν από την θέληση του Χριστού την πηγή όλων των αξιών και που αφαιρούν από τους απομένοντες εκ των αγίων κάθε αξία του εκτελεσμένου καλού

12. - Από το άλλο μέρος εκείνοι που αρνούνται κατά τον πιο απόλυτο τρόπο την ύπαρξη της ελευθέρως Θελήσεως και ισχυρίζονται ότι τα πάντα γίνονται από καθαρή αναγκαιότητα, αξιώνουν ότι ο Θεός ενεργεί σε όλους τους ανθρώπους, όχι μόνο τις καλές πράξεις, αλλά επίσης τις κακοήθειες ' από αυτό ακολουθεί ότι, εάν ο άνθρωπος δεν έχει κάποιο τίτλο ώστε να θεωρηθεί σαν ο δημιουργός των καλών του πράξεων, δεν μπορούμε ούτε να τον θεωρήσουμε σαν τον δημιουργό των αισχρών. Αυτό το συμπέρασμα, που φαίνεται καθαρά να αποδίδει στον Θεό αδικία και σκληρότητα, που σκανδαλίζει τα ευσεβή αυτιά, (πράγματι εάν ο Θεός είχε εν εαυτώ κάποια ατέλεια ή μια κάποια ακαθαρσία, δεν θα υπήρχε), ευρίσκει ωστόσο υπερασπιστές, που έτσι υποστηρίζουν αυτήν την θέση, την πολύ λίγο υπερασπίσιμη: "Αφού πρόκειται περί του Θεού, εκείνο που Αυτός κάνει δεν μπορεί να είναι άλλο από πολύ καλό και πολύ ωραίο". Κοιτάξτε την τάξη του σύμπαντος: επίσης και αυτό που είναι κακό εν εαυτώ, εκδηλώνει την αξία του και κάνει να λάμψει η δόξα του Θεού. Από το άλλο μέρος, δεν προσήκει σε κανένα δημιουργήμα να κρίνει τις προθέσεις του Δημιουργού, αλλά αντιθέτως, κάθε

./.

δημιούργημα οφείλει να είναι εντελώς υποταγμένο εις Εκείνον' εάν λοιπόν βλέπουμε τον Θεό να καταδικάζει τον Τίτσιο ή τον Γάϊο δεν πρέπει να γογγύζουμε, αλλά να επιδοκιμάζουμε αυτήν την κρίση και να πεισθούμε μια για πάντα ότι όλο αυτό που Αυτός κάνει είναι καλό και δεν μπορεί παρά να είναι καλό. Άλλωστε, θα μπορούσαμε να επιτρέψουμε να έλεγε ο άνθρωπος στον Θεό: "Γιατί δεν με δημιούργησες άγγελο; Ίσως ο Θεός δεν θα είχε δίκιο να του απαντήσει: "Αναιδή, εάν σε είχα δημιουργήσει βάτραχο, σε τί θα μπορούσες να παραπονείσαι; Παρομοίως, εάν ένας βάτραχος διαμαρτυρόταν προς τον Θεό λέγοντας: "Γιατί δεν είμαι εγώ ένα παγώνι με ποικιλόμορφα φτερά;, δεν θα του απαντούσε ίσως ο Θεός, δικάίως: "Αχάριστε, θα είχα μπορέσει να σε κάνω μανιτάρι ή κρεμμύδι, ενώ αντίθετα μπορείς να πηδάς, να πίνεις και να τραγουδάς".

Εν τέλει, εάν το φαρμακερό φίδι ή η οχιά θα έλεγαν: "Γιατί έκανες σε μένα ένα ζώο που κανείς δεν μπορεί να δει και που όλους τους σκοτώνει, όταν θα μπορούσα να είμαι ένα αρνί;" τι πράγμα θα απαντούσε ο Θεός; Ίσως θα απαντούσε απλώς: "Γιατί ανακάλυψα ότι ήτο καλό και άρμοζε στην ομορφιά και στην αρμονία του σύμπαντος. Δεν υπάρχει για σε περισσότερη αδικία από εκείνη που υπάρχει για την μύγα, το κουνούπι και τα άλλα έντομα, των οποίων η οργάνωση φαίνεται σαν κάτι φανταστικό στους μελετητές. Η αράχνη, μολονότι δεν μοιάζει καθόλου με τον ελέφαντα, έχει παρ' όλα αυτά μια δική της ομορφιά και υπάρχει στην αράχνη, πολύ περισσότερο από τον ελέφαντα, ένας κόσμος εκπλήξεων. Δεν σου είναι επαρκές να είσαι στο γένος σου -ώ όφι- ένα τέλειο ζώο;. Προσθέτω ότι το δηλητήριο δεν σου εδόθει για να προσβάλλεις, αλλά για να υπερασπίζεις τον εαυτόν σου και τα μικρά σου και έλαβες αυτό το όπλο, όπως το βόδι τα κέρατα, ο λέων τα νύχια, ο λύκος τα δόντια, το άλογο τις οπλές.

Κάθε ζωικό είδος έχει την ωφελιμότητά του: το άλογο χρειάζεται για να ιππεύουμε, το βόδι για να εργαζόμαστε, το γαϊδούρι και το σκυλί είναι πολύτιμοι βοηθοί του ανθρώπου, το πρόβατο δίνει στον άνθρωπο τροφή και ενδυμασία και εσύ, ω οχιά, υπηρετείς στην φαρμακευτική . -

13. – Αλλά είναι καιρός να θέσουμε τέλος στην συζήτηση με αυτά τα πρόσωπα, τα απροπαράσκευα λογικής. Ας συνεχίσουμε, αντίθετα, να συλλογιζόμαστε επί του ανθρώπου που ο Θεός δημιούργησε κατ' εικόνα και ομοίωσή του,¹ και για την αρχή του οποίου πρωταρχική αιτία είναι η θεϊκή χάρη. Τώρα βλέπουμε ότι μερικοί άνθρωποι γεννιούνται με σώμα σωστό, το πνεύμα έξοχο, καθώς εάν ήταν προορισμένοι στην αρετή, ενώ άλλοι κατέχουν αντίθετα ένα άσχημο σώμα ή υποφέρουν από φρικτές αρρώστιες, άλλοι έχουν το πνεύμα τόσο αμβλύ που μόλις μπορούν να είναι διακρινόμενοι από τα ζώα, και ότι μερικοί ξεπερνούν ακόμη και τα κτήνη σε ανοησία, ότι μερικοί έχουν το πνεύμα έτσι φυσικά φερμένο στο κακό, που φαίνονται να είναι μαγεμένοι από μία μοιραία δύναμη και ότι άλλοι, τέλος, είναι εντελώς τρελοί και κυριευμένοι από το δαιμόνιο ' πως μπορούμε υπ' αυτές τις συνθήκες να μιλάμε γιά δικαιοσύνη και ευσπλαχνία. Οφείλουμε να επαναλάβουμε με το Παύλο: "Ω βάθος.. κλπ.²;" . Θα ήταν οπωσδήποτε καλύτερα, παρά να κρίνουμε κατά τρόπο απερίσκεπτο και ασεβή τις βουλές του Θεού, που είναι ενός βάθους αβυσσαλέου για τον άνθρωπο. Ωστόσο θα ήτο ακόμα πιο πάνω από τις δυνάμεις μας να εξηγήσουμε, γιατί ο Θεός στεφανώνει με δόξα αθάνατη αυτό που έκανε καλό στους μεν και γιατί τιμωρεί με αιώνιες φωτιές αυτό που έκανε κακό στους άλλους. Υποστηρίζοντας αυτό το παράδοξο, είναι ανάγκη να παραπονεθούμε για πολλά άλλα παράδοξα, ώστε όλη η γραμμή μάχης μας να είναι επαρκώς σίγουρη.

Αλλά ο ισχυρισμός ότι οι πιο αξιοσημείωτες ικανότητες της ανθρωπίνης φύσης υπήρξαν διαβρωμένες σε τέτοιο σημείο, ώστε να κάνουν να μην μπορούμε άλλο, από το να αγνοούμε και να μισούμε τον Θεό και ότι, μολονότι δικαιωμένοι διά της χάρις της πίστης, κανείς δεν μπορεί να κάνει άλλο παρά να αμαρτάνει, σημαίνει να δώσουμε μία υπερβολική σπουδαιότητα στο προπατορικό αμάρτημα. Απαιτούν λοιπόν ότι η κλίση στο κακό, παραχωρημένη σε εμάς από την αμαρτία των πρώτων γεννητόρων είναι μία αμαρτία, που αποδεικνύεται έτσι ανίκητη στο να καταστήσει τον δικαιωμένο εκ πίστεως άνθρωπο ικανό να εκπληρώσει τις θεϊκές εντολές· έτσι ο μεγαλύτερος αριθμός των διαταγμάτων δεν θα είχε άλλο σκοπό, παρά να

. / .

1. Γένεση 1,27

2. Ρωμαίοι Χ1,33

υπογραμμίζει την δράση της Θεϊκής χάρης, που προκαλεί την σωτηρία στον άνθρωπο, χωρίς να λάβει υπόψη της τις αξίες του.

14. - Αλλά αυτοί οι θιασώτες μου φαίνονται ότι σε ένα σημείο συσφίγγουν την ευσπλαχνία του Θεού, για να την διαστείλουν σε ένα άλλο, ακριβώς όπως ένας αμφιτρύωνας που θα πρόσφερε στους καλεσμένους του ένα γεύμα πολύ μέτριο, για να κάνει να φανεί καλύτερα η μεγαλοπρέπεια του δείπνου, μιμούμενος σ' αυτό το σημείο τους ζωγράφους που αυξάνουν το φαινομενικό φως των κάδρων τους, περιβάλλοντας με σκιά τα μέρη που θέλουν να αναδείξουν. Αρχίζουν λοιπόν να εμφανίζουν ένα Θεό τόσο σκληρό, ώστε να μαίνεται ενάντια σε όλο το ανθρώπινο γένος, εξ αιτίας μιας αμαρτίας που δεν θα ήτο ούτε καν καταλογιστέα στον άνθρωπο, ενώ εκείνοι που την διέπραξαν υπήρξαν μετανοιωμένοι και την έχουν βαρέως εξιλεώσει μέχρι το τέλος της ζωής τους. Αλλά όταν αξιώνουν ότι επίσης και εκείνοι που υπήρξαν δικαιωμένοι εκ πίστεως δεν μπορούν παρά να αμαρτάνουν, σε τέτοιο σημείο που, μολονότι αγαπώντας τον Θεό και πιστεύοντας σε Αυτόν, καθίστανται άξιοι της οργής του, δεν μειώνουν ίσως μέχρι τα άκρα την αποτελεσματικότητα της Θεϊκής χάρης, δεδομένου ότι δικαιώνοντας σε τέτοιο σημείο τον άνθρωπο διά πίστεως, αυτή η χάρη αφήνει τον άνθρωπο σ' αυτήν την λυπηρή κατάσταση, που αυτός να μην έχει άλλο παρά την δική του αμαρτία; Από το άλλο μέρος να υποστηρίξουμε ότι ο Θεός βάρυνε τον άνθρωπο με ένα πλήθος εντολών, που δεν του χρειάζονται, παρά για να μισεί περισσότερο τον Θεό και να είναι τιμωρημένος πιο βαριά, δεν είναι ίσως να εννοήσουμε έναν Θεό πιο σκληρό από τον διάσημο Διονύσιο, τον τύραννο της Σικελίας; Πράγματι ο Διονύσιος είχε δημοσιεύσει τόσους πολλούς νόμους και υπέθετε ότι το μεγαλύτερο μέρος των υπηκόων του δεν θα τους τηρούσε εάν δεν ήταν αναγκασμένοι με την βία, προσποιήθηκε εν τούτοις ότι αδιαφορούσε από την παράβαση των νόμων, αλλά όταν υπήρξε σίγουρος ότι η αθέτηση ήτο γενική, ετέθει να τιμωρεί τους παραβάτες· έτσι μεταμόρφωσε όλους τους κατοίκους σε απόβλητους, ενώ οι νόμοι του δεν ήταν σε τέτοιο σημείο δύσκολο να τηρηθούν και θα είχαν μπορέσει πράγματι να είναι τηρημένοι από οποιονδήποτε το είχε θελήσει.

Δεν θα ζητήσω εδώ να πω για ποιους λόγους μερικοί Θεολόγοι

μοντέρνοι διδάσκουν ότι όλα τα διατάγματα του Θεού είναι ακατόρθωτα από το μέρος μας ' δεν είναι ο σκοπός μου. Έχω απλώς έχω θελήσει να καταδείξω ότι η υπερβολικός ζήλος τους για να υπογραμμίσουν τον ρόλο της χάρης στο έργο της σωτηρίας μας, τους έχει οδηγήσει να αμαυρώσουν πράγματι αυτόν τον ρόλο και δεν βλέπω πραγματικά πώς μπορούν να αποφύγουν κάποιες αντιφάσεις στις οποίες είναι πεσμένοι. Είναι έτσι που, αφού κατέστρεψαν την ελευθέρα θέληση, θέλουν ο άνθρωπος από εδώ και μετά να είναι ωθούμενος να δράσει από το Πνεύμα του Χριστού, που είναι από την ουσία του ασυμβίβαστο με την αμαρτία και αυτό δεν τους εμποδίζει να διδάσκουν, ταυτόχρονα, ότι ο άνθρωπος, επίσης, αφού έχει λάβει την χάρη, δεν είναι ικανός για άλλο από το να αμαρτάνει.

15.- Εάν ο Λούθηρος φαίνεται να είναι ευχαριστημένος από αυτό το είδος υπερβολών, για να εναντιωθεί στις αντίθετες υπερβολές, έχει -όπως λέγεται- μόνο αντικαταστήσει σε μία κακή αφορμή ένα κακό κόμπο. Είναι ανάγκη να αναγνωρίσουμε, ότι είχαμε φθάσει σε ένα σημείο αληθινά αναισχυντης απερισκεψίας, από μέρους κάποιου κόσμου, που όχι μόνον πωλούσε τις ιδικές του αξίες, αλλά πωλούσε επίσης εκείνες όλων των αγίων. Και ποιες ήταν εν τέλει αυτές οι αξίες; Ύμνοι, απαγγελία ψαλμών, νηστείες, λειτουργίες... Αλλά ο Λούθηρος δεν έκανε άλλο παρά να βγάλει ένα καρφί, για να θέσει στη θέση του ένα άλλο καρφί, αξιώνοντας ότι δεν υπάρχουν αξίες των αγίων και ότι όλα τα έργα των αδιάφορα ποιών καλών ανθρώπων, άλλο δεν είναι παρά αμαρτίες αξιομισθούσες αιώνιας τιμωρίας, χωρίς την συνδρομή της χάρης και της θεϊκής ευσπλαχνίας.

Και ενώ η παράταξις των υποστηρικτών των έργων πλούτιζε αξιοσημείωτα διά μέσου των εξομολογήσεων και των επανορθώσεων, διά των οποίων είχαν ευρέως φορτώσει τις συνειδήσεις, υποστηρίζοντας ορισμένες παράδοξες θέσεις για το καθατήριο, η άλλη παράταξις απαντούσε υποστηρίζοντας ότι η εξομολόγηση είναι μία επινόηση του Σατανά [υπάρχουν μερικοί που, διακριτικά, δηλώνουν ότι δεν θα έπρεπε και να αξιώνεται], ότι δεν υπάρχει ανάγκη να δώσουμε κάποια ικανοποίηση στον Θεό για την διαπραττόμενη αμαρτία, γιατί ο Χριστός επλήρωσε την τιμή της εξαγοράς για όλες τις ενοχές μας, και εν τέλει ότι δεν υπάρχει καθατήριο.

Παρομοίως, η πρώτη παράταξις δηλώνει ότι οποιαδήποτε απόφαση, του αδιάφορα ποιού μικρού ηγούμενου μοναστηριού, έχει δύναμη

δεσμευτική ποινής κόλασης για τις συνειδήσεις και ομοίως δεν διστάζει να υποσχεθεί την αιώνια ζωή για εκείνους που υπακούουν. Η ενάντια παράταξη πολέμα, αντίθετα, αυτές τις υπερβολές και δηλώνει ότι όλα τα διατάγματα των Παπών, των Εκκλησιαστικών συνόδων και των επισκόπων είναι αιρετικά και αντιχριστιανικά. Ενώ οι μεν εξυμνούν την δύναμη της Αγίας έδρας πέρα από κάθε μέτρο, οι δε μιλούν περί του Υψίστου Ποντίφηκα με όρους που δεν θα τολμούσα ποτέ να εκφέρω.

Παρομοίως, οι μεν λένουν ότι οι αφιερώσεις των μοναχών και των ιερών υποχρεώνουν τον άνθρωπο στην ποινή της κόλασης για την αιωνιότητα, ενώ οι άλλοι λένουν ότι αφιερώσεις τέτοιου είδους είναι ασεβείς, δεν είναι ανάγκη να εκφέρονται και εάν έχουν· γίνεται μπορούν να παραβιασθούν.

16. - Είναι από την αντιπαράθεση των υπερβολών τέτοιου είδους, που γεννιούνται οι κεραυνοί και οι βροντές, που σήμερα συγκλονίζουν τον κόσμο.

Και εάν κάθε παράταξη συνεχίζει να υποστηρίζει μανιωδώς τις υπερβολές της, προβλέπω ότι θα υπάρξει μεταξύ των μερών μία πάλη όμοια με τον ανταγωνισμό μεταξύ Αχιλλέως και Έκτορος που, για να έχουν υπάρξει αρκετά οργισμένοι ο ένας κατά του άλλου, μπόρεσαν να είναι αποχωρισμένοι μόνο από τον θάνατο. Υπάρχει ένα καλό, κοινό ρητό, ότι για να ισιώσει ένα μπαστούνι κυρτό ανάγκη είναι να το βιάσεις κατά την αντίθετη φορά και αυτό μπορεί να είναι αληθές όταν πρόκειται για μεταρρυθμίσεις εθίμων · αλλά δεν θα διακινδύνευα να πω ότι αυτό πρέπει να συμβουλευθεί, όταν πρόκειται να προσδιορίσουμε δόγματα.

Είτε να παρακινηθούν οι άνθρωποι, είτε να θελήσουν να τους χαλιναγωγήσουν, πάντα βλέπω ότι γίνεται κατάχρηση. Έτσι για να δοθεί εμπιστοσύνη στον άτολμο θα συμβεί να ειπωθεί: "Μην έχετε δειλία, είναι ο Θεός που θα μιλήσει και θα κάνει όλα τα πράγματα σε εσάς". Εάν θα πρόκειται αντίθετα να νεκρώσουμε ένα πνεύμα άθρησκο, που είναι επαρκές εν εαυτώ, θα ειπωθεί ίσως επικαίρως ότι ο άνθρωπος δεν είναι παρά αμαρτία· και ενάντια εκείνων που αξιώνουν να θέσουν την διδασκαλία τους στο ίδιο επίπεδο των κανονικών Γραφών, χωρίς αμφιβολία θα έχουν δίκιο να δηλώσουν ότι ο άνθρωπος δεν είναι άλλο παρά ένας σωρός ψεμάτων. Αλλά όταν στην αναζήτηση

του αληθινού προτείνονται αξιώματα, εγώ δεν νομίζω ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν τέτοια παράδοξα που φαίνονται αινίγματα, και από το μέρος μου προτιμώ να δώσω μαρτυρία σύνεσης.

Χωρίς αμφιβολία ο Πελάγιος εστάθη πάρα πολύ ευρύς εν σχέσει με την ελευθέρα Θέληση και ο Σκότος ακόμα περισσότερο, αλλά ο Λούθηρος έχει αρχίσει να την περικόπτει ακρωτηριάζοντάς της το δεξί χέρι, μετά όχι ευχαριστημένος από αυτό το αποτέλεσμα της έκοψε τον λαιμό και εντελώς την ακύρωσε. Όσον αφορά εμέ, προτιμώ την διδασκαλία εκείνων που παραχωρούν κάτι τι στην ελευθέρα θέληση, όμως αναγνωρίζοντας την πιο μεγάλη δύναμη στην χάρη. Δεν ήτο εν τούτοις αναγκαίο να αποφύγουμε τον σκόπελο της Σκύλλας, δηλαδή της υπερηφάνειας, γιά να πέσουμε στον σκόπελο της Χάρυβδης, δηλαδή της απελπισίας ή της ανανδρίας· δεν ήτο επωφελές να ιατρεύσουμε ένα μέλος εξαρθρωμένο γυρίζοντάς το από όλες τις μεριές, αλλά ξαναθέτοντάς το στην θέση του και δεν έπρεπε να δεσμευθούμε σε τέτοιο βάθος ενάντια στον εχθρό που είχαμε απέναντί μας, εάν υπήρχε φόβος να δεχθούμε με έκπληξη ένα τραύμα στην πλάτη. Ας κρατηθούμε λοιπόν στην μεσαία λύση: υπάρχουν έργα καλά, μολονότι ακόμα ατελή, και για τα οποία ο άνθρωπος μπορεί να επωφελείται χωρίς να κάνει από αυτά ένα τίτλο που να τον καθιστά υπερήφανο. Υπάρχει όμως κάποια αξία, αλλά είναι ανάγκη να αναγνωρίσουμε ότι, εάν υπήρξε κατακτημένη, αυτό οφείλεται στον Θεό.

Όποιος γνωρίζει να κάνει ένα έλεγχο της συνείδησης, δεν θα μπορέσει να μην καταθέσει αμέσως κάθε απαίτηση οικειοποίησης, εννοώντας πόσο η ζωή των θνητών είναι πάρα πολύ γεμάτη από αδυναμίες, ελαττώματα και εγκλήματα ' αλλά δεν θα παρακινηθούμε μέχρι του σημείου να πούμε ότι ο άνθρωπος, αν και δικαιωμένος, δεν είναι άλλο παρά ένας σωρός αμαρτίας, όταν ο Χριστός ο ίδιος μας μιλά για μια νέα γέννηση και ο Παύλος μιας νέας ύπαρξης. Αλλά γιατί, θα μπορούσε να ειπωθεί, να απονείμουμε μία θέση στην ελευθέρα θέληση; Γιά να έχουμε κάποιο πράγμα να κατηγορήσουμε ορθώς στους ασεβείς, που εκπίπτουν οικειοθελώς, κρυπτόμενοι από την Θεϊκή χάρη, γιά να απομακρύνουμε από τον Θεό κάθε συκοφαντική μομφή σκληρότητας ή αδικίας, για να διώξουμε μακριά από εμάς την απελπισία ή την αλαζονεία, για να ωθηθούμε όλοι στο

καθήκον και στην προσπάθεια.

./1.11 Κορινθ V,17

-85 -

Αυτοί είναι οι λόγοι που έχουν οδηγήσει σχεδόν όλους τους συγγραφείς να δεχθούν την ελευθέρα θέληση ' αλλά η ελευθέρα Θέληση θα παρέμενε ανεπαρκής, χωρίς την συνεχή βοήθεια της χάρης του Θεού, που είναι αυτό ακριβώς που μας εμποδίζει κάθε μορφή υπερηφάνειας. Αλλά θα μπορούσε ακόμα να ειπωθεί: σε τί χρησιμεύει η ελευθέρα θέληση εάν δεν μπορεί να κάνει τίποτα από μόνη; Θα περιορισθώ να απαντήσω: και σε τί πράγμα θα υπηρετούσε τον άνθρωπο εάν ολοκληρωτικά ο Θεός ενεργεί με αυτόν, όπως ο αγγειοπλάστης με τον πηλό, ή εάν ο Θεός ενεργεί επ' αυτού, όπως θα μπορούσε να ενεργεί επί μιας μικρής πέτρας;

17.- Κατά συνέπεια απεδείχθη επαρκώς ότι αυτό το θέμα είναι ένα εξ εκείνων που δεν συμφέρει, ένεκα ενός συναισθήματος ελέους, να αναλύουμε πάρα πολύ μπροστά στις απλές ψυχές· εάν έχουμε καθορίσει ότι η γνώμη μας είναι ενισχυμένη από τις μαρτυρίες της Γραφής, πιο πολυπληθείς και αποδεικνύουσες, σε σχέση με εκείνες της αντιθέτου πλευράς· εάν εξ άλλου φαίνεται ότι, στο πιο μεγάλο μέρος των εξετασθέντων, κειμένων, η σημασία της Αγίας Γραφής είναι αμαυρωμένη από παρομοιώσεις, που, εκ πρώτης όψεως, φαίνονται πλήρεις αντιφάσεων και υπ' αυτές τις συνθήκες είμαστε καλώς αναγκασμένοι εδώ ή εκεί να εγκαταλείψουμε την κατά λέξη σημασία, για μία πιο ελεύθερα εκτιμημένη ερμηνεία· εάν η κατάργηση της ελευθέρας Θελήσεως εξέθεσε την διδασκαλία σε ένα σωρό απρέπειες, για να μην πω παραλογισμούς· και εάν εν τέλει γίνεται φανερό, ότι αποδεχόμενοι αυτά τα συμπεράσματα, δεν προκαλείται καμία βλάβη σε όλο αυτό που ο Λούθηρος μπόρεσε να γράψει, το ευσεβές και το Χριστιανικό, επί του απέραντου της Χάρης του Θεού, επί της αναγκαιότητας να αφήσουμε κατά μέρος κάθε συναίσθημα αλαζονείας θεμελειωμένο επί των δικών μας αξιών, επί των έργων μας και επί των ικανοτήτων μας, ώστε να μπορέσουμε να μεταφέρουμε εντελώς την εμπιστοσύνη μας στον Θεό και στις υποσχέσεις Του. Τώρα που ο αναγνώστης δημιουργήσε την γνώμη του επί όλων αυτών των σημείων, εγώ τον ερωτώ εάν είναι σωστό να καταδικάσουμε μία γνώμη, που είναι εκείνη της αμέτρητης πλειοψηφίας των Θεολόγων, που έχει με το μέρος της την παγκόσμια σχεδόν συναίνεση των αιώνων και των εθνών, για να δεχθούμε κάποια παράδοξα, τα οποία επί πλέον οδηγούν τον Χριστιανικό κόσμο στο χάος. Εάν αυτά ήταν θεμελειωμένα, εγώ θα ήμουν

./.

ο πρώτος να αναγνωρίσω την βραδύτητα του πνεύματός μου, δεδομένου ότι δεν τα κατανοώ. Βεβαίως δεν αντιστέκομαι συνειδητά στην αλήθεια: υποστηρίζω με όλη την καρδιά μου την αληθινά Ευαγγελική ελευθερία και απεχθάνομαι όλο αυτό που αντιτίθεται στο Ευαγγέλιο.

Δεν ενδύομαι εδώ, όπως ήδη έχω πεί, τον ρόλο του δικαστή, αλλά εκείνο του συζητητή και μπορώ αληθινά να βεβαιώσω ότι στην συζήτηση πραγματοποίησα το καθήκον μου με την ίδια συνείδηση, που ήταν μία φορά απαιτούμενη από τους ενόρκους δικαστές στις Κεφαλικές Δίκες .

Αν και βαρυμένος σε ηλικία, δεν έχω και δεν θα είχα ντροπή να εκπαιδευθώ στο σχολείο ενός νεαρού, εάν αυτός με δίδασκε πράγματα πιο φανερά και με πραότητα αληθινά Ευαγγελική.

Καταλαβαίνω ότι εδώ θα μπορούσαν να μου πουν: "να διδαχθεί ο Έρασμος από τον Χριστό και να στείλει στην ευχή του Θεού την ανθρώπινη σοφία· κανείς δεν μπορεί να εννοήσει αυτά τα πράγματα, εάν δεν έχει το Πνεύμα του Θεού!

Εάν δεν έχω ακόμα καταλάβει τί πράγμα είναι ο Χριστός, είναι αληθές ότι περιπλανήθηκα μακράν του μέχρι τώρα σκοπού, αλλά θα μου άρεσε να μου δίδασκαν ποιο πνεύμα εμψύχωσε τόσους Θεολόγους και τόσους Χριστιανικούς λαούς (πράγματι είναι πολύ πιθανόν ότι οι λαοί ακολούθησαν την διδασκαλία των επισκόπων των), εάν για χίλια τριακόσια χρόνια επίσης αυτοί δεν τον κατάλαβαν. Τελείωσα ' στους άλλους να κρίνουν.-

